

כאמ"ר קר"ל לא נהג בנתיק... (מאמר קצר על הלכה)

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ז

גליון מספר 477

הוצגה ע"י כנס הנה"ג
הר"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

לענין הר"ר צבי בת"ר מרדכי ועיניו מורת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, ל' שבט התשע"ג. מסכת שבת דף קל – דף קמג

פרק רבי אליעזר דמילה

דף קל ע"א

א) מתניתין, כלל אמר ר"ע וכו'. המהר"ם כתב שהגירסא הנכונה מילה שאי אפשר לעשותה וכך גרסו הר"ף והרא"ש, דהיינו דאתי ליתן טעם במה שדוחה, וממילא לאפוקי מ"א דסבר דמכשירין דוחין, והקשה אם כן מה שייך לשון כלל הא אינו כללא אלא נתינת טעם, ופירש דאתי למימר דאף דברים שאחר המילה הנקראים צרכי מילה ולא מכשיריה, אין דוחה אלא מה שאי אפשר לעשותו מע"ש, ומשום הכי אי לא הכינים צריך לעשותם בשינוי.

ב) תוס' ד"ה ר"א. וא"ת ויביאו וכו', המהרש"א פירש דכשיביאו התינוק לא יהיה איסורא דאורייתא אבל מכל מקום איסור דרבנן מיהא איכא, אבל השפת אמת (קמ"א): ד"ה בגמ' תנן, הבין דבריהם דלא יהיה אפילו איסורא דרבנן [אמנם מדברי התוס' בסוה"ד נראה ברור דסברי דהוה איסור דרבנן].

ג) שם, וי"ל דקטן צריך לאמו וכו'. הקשה הרשב"א דימולו עכשיו ואחר כך יהיה פיקוח נפש ומותר להביאו לאמו, והרשב"א והרמב"ן תירץ הקושיה דתינוק בן ח' ימים הרי הוא ככפות, ואפילו קודם מילה אסור לטלטלו מדאורייתא. (ועיין לעיל פרק מפנין אות מד).

ד) שם. ועוד י"ל וכו'. הרשב"א והרמב"ן תירצו בשם י"א דכיון דנדחתה שבת אצל מכשירין אין צריך כלל לעשות באופן המותר, דמכשירין כמילה אריכתא דמיא, וכתבו דאף לדעה זו אסור לעשות כלי אם יכול להביא כלי אחר דרך רשות הרבים, משום דאי יכול להביא הכלי הרי אין מה שעושה צורך מילה אלא צורך הכלי.

ה) תוס' שם, ועוד י"ל כיון דיותר בקל יביא הכלי משיביא התינוק וכו' אלמא דשרי ר"א דרך רשות הרבים דהוי דאורייתא כדי למהר המצוה אף על פי שיכול לעשות [בענין] דליכא אלא איסורא דרבנן, ובתוספות הרא"ש כתב דכיון דצריך למהר משום חיוב מצוה כלא אפשר דמי.

ו) גמ', תניא נמי הכי. פירש מהר"ם שי"ף דהראיה מיתורא דואין מביאו מכוסה.

ז) גמ', אמר רב אשי וכו', פירש מהר"ם דהדיוק דהוה למתניתין למיכתב ברישא מביאו מגולה או מכוסה ע"פ עדים, ומאי טעמא כתב רק על שעת הסכנה הא דמביאו ע"פ עדים.

ח) גמ', מאי עדים שראוין וכו', כתב הריטב"א (החדשים) דבא לאפוקי נוגע, ועיין רש"י. וכן כתב הרש"ש דבא לאפוקי שלא יהיו קרובין זה לזה.

ט) גמ', והיו מתים בזמנן. פירש המהרש"א דהיה מידה כנגד מידה על שדקדקו לעשות כלי מילה כדי לקיים המילה בזמנה והביא זכר לדבר דאברהם שנימול אחר זמנו מת ה' שנים קודם זמנו ויצחק שנימול בזמנו מת בזמנו.

י) רש"י ד"ה שש. בדוד שראה עצמו וכו', פירש המהרש"א ענין כמוצא שלל רב, למילה. דהמילה באה לו תמיד בלא טורח כמציאא ושלל רב שמוצא בלא טורח ומלחמה.

יא) גמ', בוכה למשפחותיו על עסקי משפחות. המהרש"א ביומא (עה). הביא דהרא"ם הקשה אמאי נתעוררו באותו זמן, ותירץ דיש לומר דזמן זה נצטוו על עריות, והקשה המהרש"א דמכל מקום למה צירפו תלונה זו לתלונת המן (כמבואר ביומא ע"ה). ותירץ שעל ידי המן נתעוררו לזה, שהמן גילה על כל ילד בן מי הוא, שנפל המן המגיע לו סמוך לאהל אביו (ועיי"ש עוד).

יב) גמ', דליכא כתובה וכו', פירש בעינין יעקב דהוא כענין עריות דעל ידי האשה הוא משתמר מן החטא.

יג) גמ', שם. עדיין עושין וכו', פירש בעץ יוסף בשם הגר"א דאף דעתה לא שייך לטעם השמחה דהוא משום דאמרה תורה נדה תיטהר בח', כדי שבעת המילה לא יהיו כולם שמחים ואביו ואמו עצבים, ובזמנינו הא אין נטהרת בח', מכל מקום עושין בשמחה, וכן בעריות דבטלוהו ליצרא דעריות מקרובות, ומכל מקום יש קטטה מהאי טעמא.

יד) תוס' ד"ה שש אנכי, במדרש וכו' שהיא בשמינית, המהרש"א פירש דקאי אדרשא שפירש רש"י על דוד שהיה משמח עצמו דההיא דרשינן מהאי קרא, והמהרש"ל פירש, דבהאי מזמור כתיב אמרות השם אמרות טהורות, וחזינן דאמרת השם היא מילה וממילא שמעינן דאמרתך. קאי אמילה. והמהר"ם פירש דחזינן התם ששמח דוד על המילה ביותר עד שאמר עליה מזמור, ומסתמא שש אנכי ג"כ על המילה נאמר, ומה שלא הביאה הגמרא זה המזמור דזה אמר דוד על עצמו אבל שש אנכי הוא אמר בשם ישראל. (וכתב דכן משמע מפירש"י).

טו) גמ', כאלישע בעל כנפיים. התוס' לעיל (מ"ט). ד"ה מאלישע,

מה דלר"מ רשות אחת הן ילפינן בעירוובין מרבנן, ומוכח דגם לדידהו שרי. עוד הקשה המהר"ם שיף אמאי לא הקשו התוס' דאולי העבירו מגג לחצר וברצון רבנן דשרו, ולר"מ אסור, ועיי"ש במה שתיירץ.

(כו) תוס' ד"ה לכלים. וכן היה אותו איזמל. הקשה המהר"ם שיף דאם כן אמאי הוה שלא ברצון ר' אליעזר הא כיון דסברי הם כר"ש דמותר, אם כן הוה היתר גמור, ואם כן לר' אליעזר נמי אסור דרך רשות הרבים, (כתירוץ א' בתוס' דלעיל). [אמנם מלשון הברייתא דשכחו מוכח דאינהו לא סברי כר"ש, והא דהקימה הגמרא דהוה ברצון ר"ש היינו דבדיעבד סמכו עליו (י.פ.)].

(כז) גמ', בעא מיניה ר"ז מר"א וכו'. כתב החזון איש (סימן ק"ד סקי"ט) דכל ספיקו באופן דאסור להוציא מחצר למבוי, אבל לר"ש דרשות אחת הן ומותר להוציא מחצר למבוי, פשיטא דמותר לטלטל במבוי, (והמהר"ם שיף לקמן קל"א ד"ה מי גרם חלק על דבריו). והקשה איך פשטה הגמרא מהא דהביאו איזמל דרך מבוי, דילמא התם מיירי בגוונא דמותר להוציא מחצר למבוי, ועיי"ש עוד.

(כח) רש"י ד"ה מהו לטלטל, ולהוציא ממנו וכו' פשיטא לן דאסור. פירש המהרש"א דכוונתו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה היינו לר"ש דוקא בכלים ששבתו בתוך הבית, ולרבנן אפילו בשבתו בחצר, והיינו דכיון דסברי רבנן דחצירות וקרפיפות ב' רשויות הן. הכא נמי חצירות ומבואות, ועיי"ש רש"ש.

(כט) רש"י ד"ה מותר, פושטן ומטלטלן בכלו. הקשה רבי עקיבא איגור בגליון הש"ס, הא מוכח בעירוובין (צא). דבהוציא דרך מלבוש, מיקרי כלים ששבתו בתוך הבית דאסור לטלטלם מחצר לחצר, וסבירא ליה לרבי עקיבא איגור דחצר שאינה מעורבת הרי היא כב' חצירות, ומשום דבכל מקום בחצר זו יש ב' רשויות, ובעירוובין צ"א הביא מאבן העזר דמותר לטלטלו ד"א, וכן הביא מעבודת הקודש לרשב"א (שער ג' דין ב') דמותר רק בד' אמות. והמהר"ם שיף והרש"ש תירצו דלרש"י לא דמי חצר אחת שלא עירבו בה לכמה חצירות דבבית אחת לא גזרו רבנן (וכן כתב הביאור הלכה סימן שע"ב ד"ה שמא).

(ל) רש"י שם. ולדברי חכמים גיגין וחצירות רשות א'. דהיינו לטלטל מחצר לגג ולהיפך, אבל מגג לגג דלר"מ מותר לחכמים אסור, משום דרשויות הבתים מחלקים גם הגגות שמעליהם.

(לא) רש"י ד"ה שמותי, ברכוהו וכו'. הקשה הרשב"א דאטו משום שברכוהו אין הלכה כמותו והוכיח כהפירוש השני דשמותי היינו דמבית שמאי הוא.

(לב) רש"י ד"ה ואיתוהו. ואיזמל בבית שבראש האחר. הקשה המהרש"א הא כלים ששבתו בבית אסור לכולי עלמא לטלטלם מבית למבוי, ותירץ דרש"י סבירא ליה דמה שאסרו היינו לדבר הרשות, אבל למילה דיש בה כרת לא אסרו, ורק אם אסור לטלטל במבוי גופיה אסור אף במקום כרת, משום הרואה שיבוא להתיר בדבר הרשות, אבל אי במבוי גופיה מותר, תו ליכא למיחש כל כך לרואה, וממילא מותר להוציא מבית למבוי, וכתב המהרש"א דלפי זה אתי שפיר דברי רבואתא שהביא הרי"ף כאן שכתבו דלרבי שמעון לא העמידו דבריהם במקום כרת, ופירש המהרש"א דלרבי שמעון שכל האיטור הוא רק בכלים ששבתו בבית, התירו במקום מילה משום שלא יבואו להתיר במקום אחר דמי ידע שאיזמל זה שבת בבית. [וכתב המהרש"א דהוא דלא כתוס' ד"ה לכלים עיי"ש], ובהגהות בן אריה הביא מהירושלמי דמיירי ששבתו במבוי, כתוס' הג"ל.

(לג) גמ', שכחו ולא הביאו איזמל. הקשו המהרש"א ומהר"ם ומהר"ם שיף דהא כתבו תוס' ד"ה ומי שרי דבהיתר לא שייך לומר

פירש דכיון שנעשה לו נס מסתמא היה זהיר בהם. (זו) רש"י ד"ה דאמר ר' ינאי וכו', אלמא וכו'. פירש המהר"ם דלרש"י ילפינן מר' ינאי תרתי, א. דמרופה דהא לא זהירי בהו בגוף נקי, דהא ציין דבעינן להדמות לאלישע, ב. דלא מסרי נפשי עליה אלא אלישע. ומהתוס' לעיל (מ"ט). ד"ה כאלישע, משמע דמרופין היינו שאין מניחין תמיד.

(יז) תוס' ד"ה אמר ליה, פירש דאלישע נמי לא מסר נפשו עליה. וכתב המהר"ם הטעם ששינו מפרש"י, דלדעת רש"י אין נקרא מסרו נפשם אלא אי כולם מסרו. ואינהו סברי הא משום ע"ז נמי לא כולם מסרי נפשם עליה אלא חנניה מישאל ועזריה. והוסיף המהר"ם שיף דאף לשיטת התוס' אין שייך לומר דאלישע היה מרופה בידו, כיון דלא מסר נפשו עליה, דהא בעינן למילף מיניה לענין גוף נקי ואם כן לא היה מרופה בידו, אלא דמרופה היינו בידי שאר העם.

(יח) בא"ד, הרי שלא מסר וכו'. התוס' לעיל (מ"ט). ד"ה נטלם הקשו, אמאי לא מסר נפשו הא אמרינן בסנהדרין (עד:): דבשעת גזירת השמד אפילו על ערקתא דמסאני יהרג ואל יעבור, ותירצו התוס' דהכא שאני דהוי שב ואל תעשה, והרמב"ן (לעיל מ"ט). תירץ עוד דמצות עשה שאני שיכולים לכופו שלא לעשות כגון שיניחיהו בבית האסורים, לכך לא יהרג עליה, והריטב"א (החדשים, שם) תירץ עוד דאין חיוב להניחם כל היום אלא בשעת קבלת עול מלכות שמים וגם לא דמי לערקתא דמסאני, כיון דרבים מישראל אין מניחים תפילין כל היום, [ואולי זו כוונת התוס' שם].

(יט) גמ', כנפיה מוגינות עליה, פירשו תוס' לעיל (מ"ט ע"א ד"ה כנפיה) דבשעה שהיא יגעה פורחת באחת ונינוחת באחת.

(כ) גמ', מוגינות עליה, פירש המהרש"א דמצוה מוגינה מיסורין אבל לא מצילה מן החטא, כמו שפירש תוס' כאן שעשה אלישע שלא כהוגן.

דף קל ע"ב

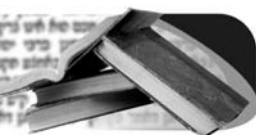
(כא) גמ', כך אין מביאין וכו', דעת הרי"ף דאפילו על ידי עכו"ם אסור דלא התירו במקום מצוה אלא שבות דשבות ודעת בה"ג דעל ידי עכו"ם מותר דהתירו שבות במקום מצוה, וברשב"א הביא דעת רבינו יונה דמותר על ידי גוי כיון דאין כאן מעשה חדש בגופו של דבר (כגון יצירת כלי).

(כב) תוס' ד"ה שלא ברצון, המהרש"א והמהר"ם שיף פירשו אתוס' בע"א ד"ה רבי אליעזר, דהתם לא הקשה מכח ההיא דר"ל דאפשר לקיים שניהם אלא מסברא, משום דמעיקרא לא העלו על דעתם התירוץ דלמהר המצוה עדיף, הלכך הוה קשה להו מסברא, אבל אחר שתירצו דלמהר המצוה עדיף, הקשו דמכל מקום אפשר לקיים שניהם, דהתם במילה בבהרת נמי משתהית המצוה על ידי שיצטרכו לחפש אחר.

(כג) גמ', מתקיף לה רב יוסף וכו'. הקשה המהר"ם דילמא מיירי שהיו יכולין להביא דרך חצר מעורבת ולכן אסר ר"א, ותירץ דשלא ברצון ר"א משמע דאחרים מתירים, ובכהאי גוונא לכולי עלמא אסור.

(כד) רש"י ד"ה קרפיפות, או לגבי חצר. הקשה הרש"ש הא יותר מבית סאתיים הווי כרמלית, והיכי שרי לטלטל ממנו לחצר דהוה רשות היחיד, והביא דבטור ריש סימן שע"ב כתב בהדיא דאסור לטלטל מקרפף שהוא יותר מבית סאתיים לחצר ועיין עוד בדבריו.

(כה) תוס' ד"ה ברצון ר"ש. או דרך חצירות. הקשו המהר"ם המהר"ם שיף והרש"ש דאם כן לרבנן נמי שרי דהא לרבנן חצירות רשות א' הן. והמהר"ם תירץ דמחצר לחצר לרבנן אסור, ומותר רק מגג לחצר דהחצירות מחולקות לרשויות כגנין, והרש"ש הקשה עליו דהא כל

הדרה היוזמי

מסכת שבת דף קל - דף קלא

ל שבת - א אדר התשע"ג

מכשיריו, וכן בסוכה וכדו' ולא נקט מכשירי לולב דוחים שבת ש"מ דהמצוה סיבת ההיתר וכסברתו (ש.ב.).

(מב) גמ', **שכן אם מצא קצור קוצר**, פירש מהר"ם שי"ף דממילא ידעינן טחינה והרקדה, דמה תועלת בקצירה בלא טחינה והרקדה. (מג) תוס' ד"ה לא, **ותימה הוא וכו'**, והתוספות הרא"ש תירץ דהא לקמן רצו ללמוד לולב (ועוד מצוות) מעומר ושתי הלחם דדוחין שבת, ואם כן הוה ילפינן מביניהו ציצית ומוזזה. (ועיין בהגהות הרא"מ הורוויץ).

(מד) תוס' שם. הקשה המהרש"א אמאי לא הקשו מה למילה שכן נכרתו עליה י"ג בריתות ותירץ דאי הוה ילפינן שתי הלחם ממילה הוה מוכח דלא פרכינן האי פירכא ועיי"ש עוד מה שהקשה. ועיין במהר"ם שי"ף במה שתירץ בזה.

(מה) תוס' ד"ה תאמר, א"נ י"ל וכו'. פירש המהרש"א דכונתם דהאי קרא דאתי למעט קציר מצוה יש לפרש בשני אופנים או דהכונה קציר של דבר מצוה, (והיינו אף דמעשה הקצירה אינה מצוה) ובכהאי גוונא כולל נמי שתי הלחם, או הכוונה קציר שהוא עצמו מצוה, ומדאין לומדים מהאי קרא רק עומר, מוכח דילפינן דבר שהקציר עצמו מצוה, ואם כן מאי טעמא כתב קרא גבי עומר דקצירתו מצוה, ומוכח דאתי למעט שתי הלחם שאין בקצירתו מצוה. והרש"ש כתב דדברי המהרש"א גמרא מפורשת הם **במכות** (ח:): דלא ממעט קצירת העומר אלא משום דבעינן קצירה לשם עומר, דאלא"ה אף חרישה נמעט. והמהר"ם פירש כוונתם, דכיוון דילפינן דמכשירי עומר דחי שבת מלישנא דבחריש ובקציר תשבות

דהוה לישנא דקרא דכתיב גבי עומר, דכתיב ביה וקצרתם והבאתם, אם כן גלי קרא דקצירה דחיא שבת דוקא גבי עומר ולא בשתי הלחם דלא כתיב בהו קצירה, ואם כן קצירה דשתי הלחם לא דחיא שבת, וממילא ידעינן דלא הוויא ביה קצירה מצוה אלא אם מצא קצור אינו קוצר, דאי הוויא קצירה גבי שתי הלחם מצוה, הוויא נמי דחיא שבת. וכתב הרש"ש דמדבריו נראה דשתי הלחם אף אם לא מצא קצור אינו קוצר בשבת, ומשמעות הגמרא ותוס' והמהרש"א דלא כדבריו. והתוספות הרא"ש כתב דלא מצי למילף מינה דאם מצא קצור קוצר גבי שתי הלחם, דהא גבי עומר נפקא לן מבחריש ובקציר, מה חריש רשות וכו' ומדנפקא לן מתיבת קציר משמע דליכא למילף אלא גבי עומר דכתיב ביה נמי קציר, תדע דממילת קציר ילפינן לקציר האמור גבי עומר דאי לאו הכי מאי שנא דילף טפי עומר משתי הלחם דהכי נמי קציר שתי הלחם מצוה, אלא ודאי גלי קרא דוקא היכא דכתוב קציר הוא דאמרינן הכי, ודבריו נראים כדברי המהר"ם.

(מו) [רש"י ד"ה שכן, כתב, דמצוה לקצור העומר לשמה מדכתיב וקצרתם והבאתם ובפשטות כוונתו, דהוא עצם משמעות הפסוק, אמנם עיין מנחות (ע"א).] דהגמרא ילפא מהאי פסוק ענין אחר ועיין מה שהבאנו מהמהר"ם באות הקודמת ויהיו דבריו גם פשוט ברש"י].

(מז) [גמ' ושוין שאם צייץ טליתו ועשה מזוזה לפתחו שהוא חייב. קשה אמאי חייב חטאת בשוגג (ועיין תוס' לעיל (צג:): ד"ה ששגג, שכתבו דסתם חייב פירושו חטאת בשוגג ולא מיירי בסקילה ובמזיד) הא טעה בדבר מצוה, ולחד לישנא לקמן (קלו:): מודה ר' אליעזר דטעה בדבר מצוה פטור כשקיים המצוה, ואין לומר כיון דאינו דוחה שבת לא הווי טעה בדבר מצוה, דכבר הוכיח רבי עקיבא איגר בתוס' למשניות בריש מסכתון מסוכה (מב:): דר' יוסי פטר בהוציא לולב לרשות הרבים בשבת משום טעה בדבר מצוה, אף על פי שלולב אינו דוחה שבת. (א.ג.)]

(מח) [תוס' ד"ה ושוין, ולהאי טעמא דפרישית דמסוכה יליף צריך לומר דציצית אם עבר זמנה בטלה, צ"ע מדוע הצרכו לכך הא

שכחו, ותירץ המהרש"א דלמסקנא לא שרי אלא לר"ש, ועוד לר' אושעיא דמסיק דלא היה מעשה כך, ה"נ לא היה מעשה בשכחו. (לד) גמ', **אין המבוי נותר בלחי או קורה אלא וכו'**, בשו"ת הרשב"א (ח"ה סימן ר"ג) ביאר הטעם, דכל שעשוי יותר לדירה ולתשמיש הצנע, צריך יותר מחיצות גמורות, ולכך במבואות שאין בתים וחצירות פתוחים לתוכן דיריהן מועטין, ואינם בושין כל כך לאכול ולהשתמש בהן, ולכך צריך מחיצה גמורה, **וברבינו יהונתן עירובין** (ג:): **ד"ה ובתים** כתב טעם אחר, דבעינן שיצטרכו גם עירובי חצירות וגם שיתופי מבואות, להודיע שצריכים גם שיתוף וגם עירוב ולא יסמכו על שיתוף במקום עירוב ועל עירוב במקום שיתוף. [ובאמת הוא פלוגתא בעירובין עא: אי בעינן שיתוף ועירוב או דדי בחד מינייהו].

(לה) תוס' ד"ה ניתקו, ומיהו חצר לא חשיב כליתא. בגליון כאן נראה שביאר דמה שאמרה הגמרא וחצירות איכא היינו שיכולים לטלטל לר' שמעון מהחצר למבוי, וע"כ פירש דקשיא להו לתוס' דאי היתר לחי וקורה במבוי תלוי בבתים וחצירות, אם כן באין בית אף בלא עירובו אין חצר, כיון דהמבוי עצמו לא הותר ואי אפשר לטלטל לר"ש ממנו לחצר, ועיין בחזון איש (ק"ד י"ט) דלא הבין דברי הגליון כך ועיין מה שהקשה, והוא ביאר דקושייתם היתה על מה דאמרה הגמרא דבעירבו אסור משום דניתקו חצירות ונעשו בתים, דהא לא צריך להאי טעמא, דהא רב פסק כר"ש רק בלא עירובו אבל בעירבו אסור להוציא מחצר למבוי (בעירובין צ"א.), ואם כן אין כאן חצירות.

(לו) שם. ודוקא היכא, ובתוס' עירובין (ע"ד: ד"ה עד) מוכח דאף בנשתתפו בעינן ב' בתים וב' חצירות וכן פסק בשו"ע.

(לז) גמ', **מי גרם וכו'**. עיין רש"י. ובתוספות הרא"ש ביאר הטעם דכשעירבו אסור לטלטל מחצר למבוי וא"כ אין במבוי דירורין ולא ד' מחיצות והוה ככרמלית.

דף קלא ע"א

(לח) רש"י ד"ה **בתים וחצרות**, דב' חצירות וב' בתים לכל חצר, אך בעירובין (י"ב:): **ד"ה ובתים** כתב, דבית אחד לכל חצר, **ותוס' שם ד"ה ובתים**, והרא"ש שם סימן י"ז ביארו כרש"י כאן.

(לט) תוס' ד"ה **אפשר**, וא"ת כי עירבו. הקשה השפת אמת, דמאי מהני ביטול בעירבו, דהתם הטעם דהחצר נעשה חד עם הבתים ואין כאן חצירות ובתים ומה מועיל שמותר לטלטל מחצר למבוי וצ"ע.

(מ) תוס' ד"ה **מי**, **אנן קיי"ל וכו'**. וכ"כ כל הראשונים (חוץ מהרמב"ם דפסק כרב דדוקא בלא עירבו הלכה כר"ש) והשפת אמת פירש דברי רב אשי בענין אחר, דבלא עירבו הוו החצירות והמבוי רשות א' דמטלטלין מזה לזה וממילא הוה כשיתוף, אבל בעירבו הבתים והחצירות נעשין אחד והבתים רשות לעצמן לכך צריך המבוי שתוף. (וכתב דכך מדויק לשון רש"י).

(מא) גמ', **שהרי שתי הלחם וכו'**. וברש"י ד"ה **ולא למדן**, דאפיייתם וכו' שעיקר המצוה **נהגת בשבת וכו' הריטב"א** (החדשים) דייק דבריו שלא כתב שעיקר המצוה **דוחה שבת**, דכוונתו דאין סיבת דחית המצוה גורמת למכשירים שידחו, אלא דדעתו של ר"א דהמכשירים הוו חלק מהמצוה וע"כ מיושב מה שהקשה דאין אפשר ללמוד ממילה, דילמא שאני מילה דהיא עצמה מלאכה ודחיא שבת, ומשום הכי דחו מכשיריה, מה שאין כן שתי הלחם שאין בהגשתן מלאכה, אבל על פי המדויק לעיל, מאי נפקא מינא הרי מכשירי שתי הלחם הוו כמצוה אריכתא. (ועיין מהר"ם). [ולפי זה נתישבה קושיית התוס' (ד"ה לא) על מזוזה וציצית דאין מצוותן דוחה שבת. ונראה להביא ראייה לדבריו מדנקט בגמרא לולב וכל

נה) רש"י ד"ה ונכתוב רחמנא, בהדיא במצה. פירש המהר"ם דהכא קשיא לפי שנלמד בגז"ש מסוכה וסוכה בגז"ש מלולב, וכן כתב המהרש"א עיי"ש.

נו) רש"י שם, ונילף לכולהו מינה, הרש"ש רצה לדייק בדברי רש"י דלענין קושית הגמרא דלילף מלולב כתב, לעומר ושתי הלחם, וכאן לכולהו, משום דהכא פירכת הגמרא שכן נוהגת בין בנשים בין באנשים, לא שייך בעומר ושתי הלחם שנוהגות בנשים דמתירות להם חדרש, וחזר בו כיון דנשים אינן בשקלים.

דף קלב ע"א

זז) גמ', שכן אם עבר זמנה בטלה, הקשה הרשב"א הא סוכה אף אם לא יעשנה בשבת יכול לעשותה בחול המועד, ותירץ דמכל מקום למצוה יש זמן שיפקע לאחר החג, עוד תירץ דר' אליעזר לשיטתו בסוכה (כ"ז ע"ב) דסוכה לשבעה בעינן. ותוס' לעיל (קל"א.) ד"ה ושיון, פירש דטעמא דמילה אם עבר זמנה לא בטלה, שאותה מילה עצמה שהוא מיחייב בשמיני, הוא עושה בתשיעי שאם מל בשמיני לא היה חוזר ומל בתשיעי, אבל סוכה ציצית ומזוזה בכל יומא מיחייב בהן, אפילו קיימם היום חייב לקיימם למחר, הלכך כשעבר היום ולא עשאו מצות היום לא יקיים עוד לעולם. דציצית ומזוזה מיקרי עבר זמנה לא בטלה, ולדבריהם לא קשיא קושית הרשב"א.

נח) גמ', אבל מילה גופה וכו', הקשה התוס' פסחים (ס"ח:) ד"ה ומה, דהא אמרינן לעיל כבר דר"א יליף מוביוס ונימא לרבנן נמי כן. ותירץ דעיקר הקושיא לר' אליעזר דבעי תרי קראי חד למילה וחד למכשירין.

נט) גמ', אמר ליה ר"ל לר"י וכו'. הקשה המהר"ם שיף איך הקשה ר"ל מקרבן מחוסרי כפרה דלילף מביום צוותו שידחה שבת, הא בעינן להאי קרא למילף לענין דין דהוה ביום ולא בלילה. ס) גמ', אלא מעתה תפילין וכו', הקשה הרשב"א הא אין בהנחתן מלאכה. ותירץ דכונת הגמרא דלילף דמכשיריה ידחו שבת אף לרבנן, כיון דאי אפשר להעמיד הגזירה שוה להנחתן, ועיין לעיל אות מא.

סא) רש"י ד"ה ביום, מילה עצמה הלכה היא. הקשה המהר"ם דלכאורה יותר מסתבר לומר דקרא דביום למילה עצמה והלכה למכשירין, ותירץ דמסתבר דמה שנלמד מהלכה נתפשט התרו, ואי מכשירין נלמד מהלכה איך לא נתפשט היתרו (וחכמים חלקו עליה), וכעין זה כתב הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות דבהלכה למשה מסיני לא תיפול מחלוקת,].

סב) רש"י שם, ופיקוח נפש לא אתיא ליה בקל וחומר. הקשה המהר"ם שיף אמאי לא נימא דלמד פיקוח נפש בקל וחומר ממכשירין דאתו מקרא. וכתב דאולי יש לומר דאי לאו הלכה, למילה עצמה לא היינו לומדים הקרא למכשירין אלא למעט לילה ורק אחר שנלמדה הלכה למילה עצמה ילפינן קרא למכשירין, וכן כתב הרש"ש. ונביאור דבריהם דרק משום ההלכה ילפינן מקרא, הרי דהקל וחומר תלוי בהלכה ולא ילפינן מהלכה כמו שפירש רש"י לעיל ד"ה עקיבא, דתורה שבע"פ לא נתנה לידרש ביי"ג מדות.]

סג) [רש"י ד"ה גדול, בן י"ג וכו' ובר"ה דכתיב ביה ברית. והאי קרא בגדול מדמחייב ליה כרת. וצ"ע דמשמע דבן י"ג שנה הוי בר כרת. והרי ביי"ד של מעלה אין עונשים למטה מבן עשרים, (עיין לעיל פט:), (א.ל.) ועיין גור אריה בראשית (פר' ה' פס' ל"ב) שכתב ויש לתרץ שבית דין של מעלה אין מענישין, אבל עונש הקבוע לחטא וכו' וכיון שאין צריך דין, שזה דינו קבוע, חייב מיתה. דאם לא כן אחר מתן תורה בית דין של מעלה עד כ' שנה אין מענישין, אם

חילוק זה מבואר בסוגיין דאמר אביי אדרבה מדאין קבוע להם זמן כל שעתא שעתא זימנא הוא, (נ.מ.פ.) וי"ל דדברי אביי דכל עת זמנה הוו חידוש, דמהכי תיתי נימא דאין מחויב בהם בכל עת, אף על פי שיכול לקיים המצוה דיש לו החפצא המחייב, אבל הרי ר' יוסף אמר לפי שאין קבוע להם זמן ומה סבר, אלא דסבר דמצוה שאין הזמן קובעה אין זמנה בכל עת, ואף על פי שלא עשה מצוה אינו נקרא מבטל מצוה, ודבר זה ילפינן מסוכה.

דף קלא ע"ב

מט) רש"י ד"ה כל, ואפילו מונחת בקופסא. והוא מחלוקת אמוראים במנחות (מ"ב:) ועוד מקומות, ובגליון הש"ס ציין לתוס' מנחות (מ"ד.) ד"ה טלית שכתבו, דאף על גב דאית מאן דאמר דחובת גברא הוא והוה מצי הגמרא ליפרוך הואיל ובידו שלא להניחה, מכל מקום אמרה הגמרא פירכא שתועיל לכולי עלמא, מבואר דדעתם דאף למאן דאמר חובת גברא, נקרא כל שעתא ושעתא זימניה כיוון דאי מקיים המצוה הווי זמנה. והרשב"א פירש דרש"י נדחק לבאר למ"ד חובת גברא, דהוה קשיא ליה קושיית התוס' דמנחות. [ואולי אפשר לומר דרש"י לא סבר לחדש כהתוס' דאפשר לומר דבכל עת זמניה הוא אפילו אי הווי מצוה קיומית.]

נ) גמ', הואיל ובידו להפקירן. פירש הרשב"א דטעם הפטור דהוי כטלית שאולה (עיין חולין ק"י:), וכן הא דבית של הפקר פטור ממזוזה פירש הרשב"א, דהוי כשוכר (עיין מנחות מ"ד.). והקשה הא אחר שלשים יום חייב בציצית ומזוזה, ותירץ דדוקא מדרבנן, דמדאורייתא גם לאחר ל' פטור. ובתוס' במנחות (מ"ד.) ד"ה טלית כתבו בחד תירוץ דאחר ל' בטלית הוא מדרבנן, ובמזוזה מדאורייתא.

נא) תוס' ד"ה סד"א, דשמא בעלמא ניתן למידרש. פירשו המהרש"א והמהר"ם, דאין כוונת כוונת התוס' לומר דידעו חכמים דניתנה גז"ש זו לידרש מסוכה ללולב לענין אחר ורצו לומר דידרש נמי לענין זה, דאם כן מה כתבו בד"ה קמ"ל דלא ידעו למאי נדרש הא ידע הש"ס שניתן לידרש. אלא כוונתם דידעו דניתן מסיני לידרוש באיזה מקום בתורה הפסוק דשבעת ימים וחשבו דלענין זה נאמר ונדחה. דשמא ידעו חכמים דניתן מסיני לידרש המילה "ימים" וכוונתו לומר דידרש להא דהא כתבו תוס' דביבור הבא דלא ידענא מה צריך קרא דשבעת ימים.

נב) תוס' ד"ה שכן. ובתוספות הרא"ש תירץ עוד, דארבעת המינים הוו מצוה אחת דכתיבי בחד קרא דולקחתם לכם, מה שאין כן עומר ושתי הלחם אינם מצוה אחת עם הכבשים דלא כתיבי בחד קרא.

נג) תוס' ד"ה שבעת, וי"ל דלית לן למילף וכו', והרשב"א תירץ דהגזירה שוה מתיבת "שבעה" ואיצטריך לכדלקמן בגמרא, וכיון דאיכא למידרש ביום לדבר אחר דרשינן. עיי"ש. והריטב"א (החדשים) כתב דר' אליעזר סבירא ליה דאי אפשר ללמוד ימים ולילות בלולב מסוכה דהתם ענין דירה הוא, ויכול לדור בה ימים ולילות, אבל אין יכול ליטול הלולב כל הימים והלילות.

נד) רש"י ד"ה וניתו הנך. עומר ושתי הלחם מינה. הב"ח גרס גם לולב, והמהר"ם לא גרס לולב דהא סוכה עצמה יליף מגזירה שוה דלולב, והקשה הא אי לא יכתוב רחמנא עומר ושתי הלחם, נפרוך הגזירה שוה מלולב, דלולב טעון ד' מינים, דהא דוקא משום דכתיב גבי עומר ושתי הלחם דרוחין שבת לא פרכינן כן דמשום הכי הווי מופנה וכדפרש"י לעיל, ותירץ דהקושיא דלילף על ידי שתכתוב התורה גזירה שוה מופנה מב' צדדין. והריטב"א (החדשים) כתב דהקושיא דניכתוב בהדיא בסוכה ולילף מינה ומאי טעמא בעינן לילף כל אחד בעצמו, והמהר"ם כתב דמרש"י נראה שלא למד כך.

הדרה היוזמי

מסכת שבת דף קלא - דף קלג

א אדר - ג אדר התשע"ג

ויעבוד. אבל הכא ליכא קל וחומר לומר שעבודה דוחה צרעת, ואם כן האי קרא כפשטיה, ומה שכתבו תוס' ומהאי טעמא נמי ליכא למילף קל וחומר וכו', ביאר המהר"ם נמי כונתם דלפי האמת הא לפינן מקרא דמילה דוחה צרעת, ואם כן נימא דעבודה תדחה צרעת דהא ליכא פירכא ממילה. והמהר"ם שוף ביאר באופן אחר עי"ש.

עב) גמ', נגעים טהורים מא"ל. ופירש"י כגון בוחק ופרחה בכולו וכו'. **ובשבועות** (ד'). הקשה **התוס' ד"ה בקוצץ** דהתם בגמרא משמע דדוקא בד' מראות נגעים יש דין זה. ותירץ דהכא נמי מיירי בד' מראות רק באופן דנטהר הנגע כגון עמד בזה ובוה ומיירי שטבל כבר ונטהר, **והרש"ש, והרא"מ הורוויץ** בשבועות (שם) תירצו לרש"י דעובר בל"ת גם במראה טהור אבל אינו לוקה אלא בטומאה, והכי משמע **ברמב"ם** (פ"י מטומאת צרעת ה"א) דאינו לוקה אלא היכא דאהנו מעשיו. **ובמשנה למלך** שם הקשה על רש"י היכי יליף מהאי ספרי נגע טהור הא התם לא כתיב אלא קודם שנוקק לטומאה, והיינו בטומאה. וכתב דאיתא בסיפרי **ואחב הפטור**, והבין רש"י דהחידוש אף בפרחה בכולו, ולמד דהוא הדין בוחק. (ונסתפק אי הרמב"ם מודה לרש"י בבוהק).

עג) גמ', והכא בעידנא דמיעקר וכו'. הקשה **רבי עקיבא איגר** לשיטת ר"ת הובא **במגן אברהם** (סימן תמ"ו סק"א) דהא דבעינן בעידנא, היינו דוקא בעשה דיחיד, אבל בעשה דרבים לא, ואם כן נימא הכא דקרבן ציבור שהוא עשה דציבור ידחה צרעת, ותירץ, דשורש הטעם שאין עבודה דוחה צרעת, משום דהווי צרעת עשה ול"ת, אלא דרב אשי לא היה יכול לומר טעם זה, דהא עבודה דוחה שבת אף על פי ששבת נמי עשה ול"ת, ונהדר למימר דהוא משום חומרא דצרעת, על כן אמר לטעמא דאינו בעידנא, דמשום הכי אינו דומה לעבודה הדוחה שבת דהווי בעידנא. אבל טעמא דאין עבודה דוחה צרעת דהווי עשה ול"ת.

עד) גמ', שם. הנימוקי יוסף בבבא מציעא (ט"ז ע"א מדפי הרי"ף) כתב בשם הר"ן גבי מילה בצרעת דאף על גב דלא נגמר העשה עד הפריעה, מכל מקום נקרא בעידנא דמתעסק בגוף המצוה. מה שאין כן הכא דבשעת הקציצה מתעסק רק במכשירי העבודה. **עה) תוס' ד"ה האי, בסוה"ד וא"ת** והא דקיי"ל וכו'. הקשה **המהר"ם** אמאי לא הקשה מהא דמילה דוחה שבת, ותירץ דתוס' סבירא להו דאין בשבת עשה, והא דכתיבי עשיין בשבת כגון זכור ושמור היינו לקדשו בשאר מיני קדושה אבל לא אזיל על עשיית מלאכה. [ועיין לעיל קי"ד: ותוס' ד"ה ולעולם למלאכה וצ"ע].

עו) תוס' שם. הקשה **המהרש"א** דאמרין לקמן דמילה שלא בזמנה אין דוחה יו"ט, דהוה לא תעשה ועשה. ואמאי נילף מהא דמילה דוחה צרעת דמילה דוחה לא תעשה ועשה. ותירץ דמילה אפשר למחר, מה שאין בצרעת דאין ידוע עד מתי תהיה בו.

דף קלג ע"א

עז) גמ', הא למה לי קרא וכו', פירש הרשב"א דאף על גב מתכוין לקוף הווי אינו מכווין דהא כתב קרא השמר בנגע הצרעת, ופירש הכתוב שלא יטהרנו אלא על ידי כהן, ואם כן הכוונה תלויה בכוונה לטהר, ואי לא מכוין לכך הווי אינו מכוין. והקשה **השפת אמת** הא בנגעים טהורים נמי אסור ובדידיהו לא שייך כוונה לטהר. **והריטב"א** (החדשים) הביא לבאר דאירנן דאינו חותך הבהרת להדיא, דמיירי דהיא בגובה הבשר, אלא שחותך הבשר וממילא נקצצת.

עח) גמ', אמר אבוי לא נצרכה. כתב **הרשב"א** דמכאן מוכח דדבר שאין מתכוין לר' יהודה דאורייתא היא.

עט) גמ', לעשות אי אתה עושה, הקשה **הרשב"א** דאם כן משמעות

אוכל חלב לא יהא חייב מיתה בידי שמים או כרת, אלא כמו שאמרנו. **ובפירוש בעלי התוספות** בראשית (פרק ל"ח פסוק י') כתבו תימא דאמרין בעלמא אין ב"ד שלמעלה מענישין עד עשרים שנה. ואומר ה"ר יהודה חסיד דאין הדבר תלוי בשנים אלא בדעת ובמחשבה וכו', והא דאמרין דאין ב"ד שלמעלה מענישין עד עשרים היינו בגזרה גדולה כשופט אומה אחת ביחד אז מונה מכ' שנה ולמעלה וכו' וכן אתה מוצא לעתיד לבא כשיצחק יליץ טוב על ישראל לא יזכיר אלא מכ' שנה ומעלה אבל יחיד אפילו פחות מבן י"ג שנה מענישין אותו וכן לטובה.]

סד) רש"י ד"ה מחוסרי כפרה. כל טמאים וכו' יולדת. העיר **הרש"ש** דביולדת לא נאמר ביום.

סה) תוס' ד"ה ההיא. וי"ל **דסמין וכו'.** פירש **המהר"ם** דכוונת התוס' דהא דנימול ביום ילפינן מבן שמונת ימים, והקשה דבשלמא אי ילפינן וביום, אפשר ללמוד דאף מילה שלא בזמנה מהווי"ו דוביום, אבל אי מבן שמונת ימים מהיכי תיתי, ותירץ דשלא בזמנו לא בעי קרא דמהיכי תיתי לחלק, **והמהר"ם** שוף כתב דאף דילפינן מוביום וכו' דדוחה שבת, ילפינן מהווי"ו דוביום למילה שלא בזמנה דדינה ביום.

סו) גמ', אמר רבא האי תנא וכו'. הקשה **הרש"ש** אמאי לא קאמר דמעיקרא סבר כרב אחא בר יעקב ולבסוף סבר כר' יוחנן. [ווי"ל דדברי רבא"י נדחו דאיצטריך למעוטי שביעי ותשיעי. וצ"ע לפי מה שכתבו תוס' בסוה"ד תניא (י.פ.).]

סז) תוס' ד"ה תניא, בסוה"ד דברייתא מוכחא בהדיא, הקשה **המהרש"א** אמאי לא נימא דברייתא אתיא לרבנן, ור"א בר יעקב איירי לר' אליעזר דילפינן מכשירין משמיני. ותירץ דשפיר להעמיד הברייתא ככולי עלמא, ולר' יוחנן נמי הווי לכולי עלמא דלר' אליעזר הברייתא דברה במכשירין, אבל לראב"י לא אתיא כרבי אליעזר, דבברייתא משמע דמשמיני ליכא למילף מידי.

סח) תוס' ד"ה מה צרעת, תימא וכו' ותדחה את הצרעת מקל וחומר. **והחתם סופר** תירץ, דמה דעבודה דוחה שבת אינו דחיה אלא היתר, **וכיומא** (מ"ו): דעבודה בשבת הותרה, ואם כן אין ראייה דעבודה חמורה. ומה דאיתא בגמרא קל וחומר הוא משום דמכל מקום חזינן דצרעת דוחה עבודה שהותרה בשבת.

דף קלב ע"ב

סט) תוס' ד"ה הדר אמר. צ"ל דגרסינן הכא רבה וכו'. הקשה **המהרש"א** אם כן איך יפרשו רבה ורב ספרא או אינו דברייתא ראשונה. ותירץ דפירש הגמרא דלעיל דדוחה בב' אופנים, או דשבת חמירא דיש בה עונשין ואזהרות הרבה, ועוד דמנלן דצרעת חמירא דילמא גברא הוא דלא חזי, וצריך לתקן הגירסא. **והמהר"ם** ו**מהר"ם** שוף תירצו דרבה ור' ספרא יסברו כפירכת התוס' לעיל (ד"ה מה צרעת בסוה"ד) דרציחה תוכיח או מת מצוה יוכיח.

ע) בא"ד, דמקרא נפקא להו. הקשה **המהרש"א** דאם כן איך ילפא הגמרא קל וחומר דמילה דחיא צרעת, מדדוחה שבת החמורה קל וחומר צרעת הקלה, הוה ליה למידחי דעבודה תוכיח שדוחה את השבת, ואינה דוחה את הצרעת, דהא ילפי ליה רבה ורב ספרא מפסוק. ותירץ דעדיפה לגמרא לדחות הקל וחומר לגמרי.

עא) בא"ד, ועוד נראה לרשב"א וכו'. הקשה **המהר"ם** דמה דוחה הגמרא כאן דילמא צרעת חמירא שדוחה את העבודה, נימא דעבודה דוחה את הצרעת מקל וחומר דעבודה דוחה שבת כל שכן שתדחה את הצרעת. ותירץ דהרי איכא קרא דצרעת דוחה עבודה מוישלחו מן המחנה וכו' (עיין תוס' בע"א ד"ה מה) ואף דתוס' (שם) הקשו שם דעל אף הקרא מכח קל וחומר נימא דעבודה תדחה צרעת, ונוקי לקרא בקודם שקצץ הבהרת, ובאמת יקוף הבהרת

דברא סבר דליכא עשה ביו"ט, והקשה מביצה ע"ש, ור"י פירש דהקל וחומר מנדרים ונדבות דקריבין קל וחומר למילה שנכרתו עליה י"ג בריתות. ובפסחים (פ"ד.) ד"ה ולא, פירש בשם הר"ח, דהקל וחומר מאוכל נפש דמותר ביו"ט. ועי"ש מה שהקשו. והריטב"א (החדשים) תירץ כוונת רש"י דאי לאו קרא דלבדו תיסק אדעתין למיעבד קל וחומר מדדחיא צרעת. והמהרש"א לעיל (ק"ל): על תוס' ד"ה הדר) הקשה על פירש"י איך יפרש או אינו דברייתא קמייתא. ותירץ דרש"י גרס שם דיש ב' דחיות א' דשבת חמירא ב' דגברא לא חזי, והשתא יפרש כפירכא ראשונה, דשבת חמירא לכך לא תדחה מילה את השבת. ועיין לעיל אות סט.

פז) מתניתין, לועס בשיניו. פירש"י דכל דאפשר לשינויי משנינן, וכן כתבו תוס' בע"ב ד"ה לועס. והרמב"ן (תורת האדם שער הסכנה) הוכיח מכאן דבכל סכנה כל דאפשר לשנות משנינן. וכתב המגיד משנה (פ"ב הי"א) דלהרמב"ם דוקא במילה הדין כן ומשום דהיה אפשר לעשותו מאתמול כמו שכתב הרמב"ם (פ"ב ממילה ה"ז). אבל לא בכל החולים.

פח) רש"י ד"ה כורך, דרך מלבוש לשנותו. הקשה הרש"ש דדברים אלו סתרי אהודי, דדרך מלבוש מותר, ועל ידי שנוי אסור מדרבנן, וכתב דאולי גם בדרך מלבוש אסור מדרבנן דהוה הערמה, והא דפירש"י דבעינן תרתי, דליהוי שבות דשבות, אך אם מש"כ מתניתין מחצר אחרת הוא דוקא, ולא מרשות הרבים, קשה דבלאו הכי הוי שבות דשבות.

פט) מתניתין, ואפילו מחצר אחרת. כתב המגן אברהם (של"א סק"ה) דמרשות הרבים אסור להביא. ובמשנה ברורה (סק"ל) הביא מהאליהו רבא דצידד להתיר להביא מכרמלית. ורבי עקיבא איגר כתב דמהר"ן משמע דאף מרשות הרבים שרי להביא. והקשה מאי שנא מכמון שלועס בשיניו דהוי שבות, הא גם מרשות הרבים הווי בשנוי ושבות, והרש"ש תירץ דנתינת הכמון לפיקוח נפש, והחלוק רק צורך מילה, כפירש"י שלא יחזור העור ויכסנו. ובביאור הלכה שם ד"ה חלוק כתב דמהרש"ב"א (לקמן קלד: ד"ה והיכא) ועוד ראשונים משמע דחלוק נמי משום סכנה.

דף קלג ע"ב

צ) גמ', ר' ישמעאל בנו של ריב"ב היא. פירש"י דכיון דהוציא אימוריו היינו פירש. הקשה הרמב"ן דאי הוציא את אמוריו לרבנן נמי אסור ונשום טלטול, דהתירו הם בשלא הוציא את אמוריו ולא נעשה העור בסיס לדבר האסור, כדמסיק בפ' כל כתבי (ק"זו.), ותירץ דאפשר דכיון דאחר שמנתח נוטל את האליה שלא ניטלה עם החלבים, כל זמן שלא נטלה שרי בטלטול אגבה.

צא) רש"י ד"ה המל, בשבת, והרמב"ם (פ"ב ממילה ה"ד) כתב לברייתא זו בסתם, וחזר וכתבה (בהל"ו) לענין מילה בשבת, ומוכח דאם פירש בחול נמי אין צריך לחזור. והקשה השאגת אריה (סימן נ') הא בגמרא אמרינן דאיכא הכא דינא דזה קלי ואנוהו, וזה לא שייך למעשה המצוה, ומאי נפקא מינה אי פירש, והבית הלוי (ח"ב סימן מ"ז) פירש דסבר דאין שייך הידור אחר שפירש, דהידור שייך רק בשעת עשיית המצוה, ומה שאמרה הגמרא דהכא דבעינן זה קלי ואנוהו וכו', כיון דסברה דאף על גב דפירש לא הוי התחלה אחריתא והוי הכל חדא מעשה, אבל למסקנה דאמרי נהרדעי רבנן היא דפליגי על ר"י גבי לחם הפנים, וסברי דבפירש הוי התחלה אחריתא, אינו חוזר בשבת וגם בחול דלא שייך ואנוהו אחר שכבר הלכה המצוה דבמה יתנאה. והחתם סופר כאן פירש טעם הרמב"ם דאין ראוי לחבול בבנו משום מצות הידור דידיה. והטור (יו"ד רסה, ה) ס"ל דבשבת לא יחזור אבל בחול צריך לחזור, והקשה הבית הלוי לפי מה שביאר בדברי הרמב"ם, מה שייך להדר בחול, ותירץ

הכתוב השמר מעשות ואם כן האיך אמרינן דהווי לא תעשה ועשה, וכתב דמוכח כרש"י [שכתב בד"ה הג לעשות וכו', ובד"ה ואם עברה, וכו' להכי כתיב לעשות שמותר לעשות מלאכתו]. ועובר על עשה בקציצתו, דדייקינן דעושה דוקא בכהאי גוונא ולא במתכוין, והווי לאו הבא מכלל עשה.

פ) גמ', ואבוי אליבא דר"ש האי בשר וכו'. והא דלא אקשי האי לעשות מאי עביד ליה, פירש המהר"ם שיה דאתי לעשה, והרש"ש הוסיף לתרץ, דאפשר דבסיב שעל גבי רגלו מותר אפילו במתכוין.

פא) גמ', שם. כתב הרמב"ן דאליבא דלישנא קמא פריך הכי, אבל אליבא דלישנא בתרא דילפינן מקרא דלעשות דמותר באינו מתכוין לר' יהודה, או בפסיק רישא לר"ש, בודאי דבמילה נמי שרי, ומוכרחים לומר כתירוץ הגמרא דמיירי במתכוין. ולפי תירוץ דקרא דמילה מיירי במתכוין הקשה, דאין זה מתרץ כיון דמצינו דפסיק רישא מותר (בסיב), אם כן במתכוין נמי מותר (כשמתעסק בדבר אחר), דפסיק רישא הוא כמתכוין. ותירץ דאף על גב דגלי רחמנא בפסיק רישא דשרי מכל מקום במתכוין אסור ורק במילה שרי. והרשב"א פירש דבריו, דלקוץ בהרתו לטהר הוא מתכוין. והרשב"א עצמו חילק, דהקרא דלעשות דשרי איירי באינו עושה פעולת קציצה בידים, אלא ממילא נקצץ אגב מלאכתו, אבל בקוצץ ממש בידים ומתכוין לקוץ, אלא שאין מתכוין לשם קציצת טהרה לא, ומשום הכי בעינן לקרא דבשר להתיר במקום מילה שהוא קוצץ בהרת בידים.

פב) רש"י ד"ה ואי, ולא ליקו אב להתם. כתב המהר"ם שיה דלפי זה לא קשה קושית הגמרא אלא אקטן ולא אגדול, דהגדול תמיד קאי שם, ובפרי מגדים (יו"ד כ"ח ס"ד סק"ד) פירש דברי רש"י דאם האב שם נעשה המוהל שלווח. [וכעין זה כתב ברשב"א חולין יב: בשם רבינו יונה שכל דבר שאפשר לעשותו ע"י שליחות הוי עמידה על גביו כוונת העושה ומדין שליחות].

פג) גמ', ואי דאיכא אחר, הבית יוסף (סימן י"א) הביא דברי רבינו ירוחם דמותר להטיל כלאים בציצית למי שאי אפשר לו בענין אחר. ודחה הב"י דלא מיקרי אי אפשר לקיים שניהם. וכוונתו דמה שבמצבו אי אפשר לא מיקרי אי אפשר. ועיין בשאגת אריה (צ"ו) שהוכיח מסוגיין דבליכא אחר מיקרי אי אפשר לקיים שניהם, אף על פי שאם לא יהיה אחר אסור לו למול.

פד) גמ', ואי דאיכא אחר. הקצות החושן (סימן שפ"ב סק"א) מוכיח מדברי הרא"ש דבמילה אין מועיל שליחות ועל האב עצמו למול. והקשה התבואות שור (יו"ד ס"ח סק"ד) מגמרא דידן דהקשתה דליעבד אחר, ולהקצוה"ח משום חיוב מצות האב הוא צריך למול, והפרי מגדים (שפתי דעת סק"ד) תירץ דעל מצות האב לא היה י"ג בריתות וכתר, ומשום הכי אינן דוחה לא תעשה ועשה.

פה) גמ', בדליכא אחר, הטור (יו"ד סימן רס"ו ס"ז) הביא בשם הר"י אליעזר דבמילה בשבת אם יש אחר לא ימהלנו אביו. ופירש התרומת הדשן (סימן רס"ה) טעמו, דסבר כר' יהודה דמקלקל בחבורה פטור, וסבירא ליה הטעם דמילה חשיב תיקון משום דמתקן גברא לעשותו בר ישראל, ואחר אין מכוין לזה. מה שאין כן אב דמתכוין, ודחה הדברים בב' דרכים, א. דס"ל כר"ש דמקלקל בחבורה חייב, ואם כן אין נפקא מינה בין אב לאחר. ב. אף לר"י י"ל דהתיקון במילה הוא המצוה, ואם כן אין נפקא מינה בין אב לאחר. וכן נפסק בשולחן ערוך (יו"ד רסו, ז) דמותר לאב למול בשבת, ועיין בביאור הגר"א שם מה שהוכיח מסוגיין.

פו) גמ', דאתיא בקל וחומר. פירש"י מקל וחומר דלעיל מדדחיא צרעת. והקשו תוס' לעיל (כ"ד:) ד"ה ולא דהא רבא סבירא ליה דצרעת לא חמירא אלא דגברא לא חזי, והרב פורת לא גרס דאתיא מקל וחומר אלא דהוא אמינא דידחה מכח עשה דוחה לא תעשה

דהטור סבר דמלבד המצוה במעשה המילה שהיא הסרת הערלה, איכא מצוה נמשכת שיהיו ישראל נימולים, וכדכתיב והיה בריתי בבשרכם לברית עולם, וכן על כל אב שבנו יהיה נימול, ומשום הכי אף על גב דפירש הוי התחלה אחריתא, ושייך התנאה לפניו במצוות, רק דבשבת ס"ל להגמרא דאין לחלל השבת משום התנאה היכא דהוי התחלה אחריתא. ונאפשר לבאר, משום דדין דחיית שבת נלמד מהפסוקים דמצות הסרת הערלה ולא על המצוה הנמשכת.].

צב) גמ', אלא אמרי נהרדעי וכו'. פסקו הראשונים דבפירש אין חזור על ציצין שאין מעכבין, וכתב הרשב"א דפסקו כרבנן דלחם הפנים דהלכה כרבים, והטור (סימן רס"ו ס"ב) הביא דעת **בעל העיטור** שפסק דחזור, ופירש **הבית יוסף** טעמו, דכל האמוראים חוץ מנהרדעי אוקמוה לברייתא ביחידאה, משמע דלית הלכתא כוותיה, ונהרדעי דאוקמוה כרבנן, התם הלכתא כר' יוסי דנימוקו עמו. והשאגת אריה (סימן נ"א) כתב דסבירא ליה לבעל העיטור דהברייתא כר"ש דמקלקל בחבורה חייב, והבעל העיטור פסק כר' יהודה דמקלקל בחבורה פטור, ובמילה בעינן לדחיה כיון דמתקן, ואם כן בהסרת ציצין שאינן מעכבין אינו מתקן ואסור מדרבנן ובמקום הידור דמילה היתור.

צג) רש"י ד"ה הוי דומה, אני והוא וכו' לידבק בדרכיו. והמהרש"א פירש דהוי דומה יליף נמי מלשון התנאה, דהיינו התנאה לפניו במעשים ע"ש.

צד) גמ', אלא אמר רב אשי לעולם אומן וכו'. בשו"ת רבי עקיבא איגר (סימן קע"ד) הקשה מאי טעמא חייב כרת הא הווי מקלקל כי השאיר את הציצין, ותירץ דאדרבא מוכח מכאן דהעושה מעשה תיקון אף דהווי בחלקו דהרי השאיר לגמור הווי מתקן ע"ש.

צה) רש"י ד"ה ונימא, כלומר וכו' אמאי חייב. **הבית יוסף** (בסימן י"ד) הוכיח מדברי רש"י, דחויבא ליכא ומכל מקום אסור, וכתב דלפי זה יש לזוהר בשבת שלא ימול אחד ויפרע השני, והדרכי משה דחה ראיתו דהכא אסור משום דלא נגמרה המצוה בשבת כלל מה שאין כן בב' מוהלים. **והים של שלמה** (יבמות פ"ח אות ג') כתב דאף איסור כרת יש בב' מוהלים, ומה דאמרינן בסוגיא דהכא דליכא כרת היינו דוקא בשמל ופרע רק דלא גמר ציצין המעכבין, אבל באחד מל ואחד פורע אף כרת איכא. **ובנודע ביהודה** (תנינא אור"ח כ"ב) כתב דודאי אף דבלא פריעה לא קיים המצוה, מכל מקום אם פרע לבסוף או חלה המצוה משעת מילה, **ובבדק הבית** (שם) הביא מהארחות חיים בשם **בעל התרומה**, דמותר למול בב' מוהלים והוכיח מסוגיין.

צו) רש"י ד"ה וכגון דאתא, דכל היום וכו' ומיהו מיתה ליכא דלא אתרו ביה למיתה וכו', דהיינו שהיתה התראה על עצם המעשה אבל לא לחיוב מיתה כי חשב שיכול לגמור. **והרמב"ם** (פ"ב משגגות ה"ט) כתב אם לא השלים עד יציאת השבת, הרי זה חייב חטאת, שהרי התרו בו, וכתב **הכסף משנה** דמוזד לא הווי כי חשב שיכול לגמור בשבת, וגם לא אונס כיון דאתרו ביה, **ועיין בשו"ת רבי עקיבא איגר** (סימן קע"ד) שכתב דלשונו צ"ע.

צז) גמ', האי אומנא דלא מייץ וכו', פשיטא מדקא מחללי ליה וכו'. מבואר דמציצה משום סכנה, דאי הוה משום מצוה מאי טעמא בעינן לטעמא דסכנתא, **ובאבני נזר** (יו"ד של"ח) הקשה אם כן מי שיוכל לצמצם, יאסר למול בעוד היום גדול אלא ימול סמוך לחשיכה וימוץ משחשיכה, אלא מוכח דאיכא מצוה במציצה, והא דבעינן לטעמא דסכנה משום דהחויב למוץ משום סכנה עשה להמציצה חלק ממצות מילה.

צח) גמ' דחזי לקדירה. הרש"ש הביא מהרמב"ם וטור שולחן ערוך דטעמא משום הואיל, (ועיין פסחים מ"ו: דפליגי בהא רבה ור' חסדא) והעיר **דבתוס' שם ד"ה רבה** כתבו בסוה"ד, דלא אמרינן הואיל משום חשש פיקוח נפש דלא שכיח, וכתב דהכא שכיח.

צט) גמ', ולא לילך, פירש"י לא יערבנו כל כך, הקשה **הבית יוסף** (של"א אות ז') מאי טעמא נזכר בדברי הפוסקים כלשון המשנה, דנותן זה לעצמו וזה לעצמו, וכתב דאפשר דמה דאמרה הגמרא כן, דווקא לר"מ אבל לת"ק אסור לערבו כלל. **ובביאור הלכה** (שם ד"ה לא) כתב, שכן משמע **ברשב"א וברמב"ן**, אך הביא מכמה ראשונים דדעתם לפסוק כר"מ, עוד כתב דהמגיד משנה כתב בשם **הרמב"ן** דבשינוי לכולי עלמא מותר.

ק) גמ', במסנתת שלו, משמע דבמסנתת שאינה שלו מותר, כך דיין **המשנה ברורה** (תק"י ס"ק י"ב).

קא) רש"י ד"ה לא אפשר. לצלות וכו' אבל חרדל אפשר מאתמול. כתב **המשנה ברורה** בשם **האליה רבה** (תק"י סקי"ד) דלפי זה אם אי אפשר לו לעשותו מאתמול מותר, ובשם **המגן אברהם** כתב, דמחמיר לעשותו על ידי שני משום דדרך לעשותו לימים הרבה, **והרי"ף** ביצה (י"ב ע"א מדפי הרי"ף) גרס בסוגיין, התם ליכא כיבוי הכא איכא כיבוי. **ופירש המלחמות** שם, הטעם דאסור משום כיבוי אף דהוי אוכל נפש, דמיתוק החרדל הוא תיקון כקצירה בחיטים דלא הותר ביו"ט, ולא הווי כאפיה ובישול. **והר"ה והר"ן** (בשיטה) בשם **הרא"ה** שם פירש הכא **אפשר**, דמיתוק החרדל אינו צורך כל כך.

קב) גמ', מהו לגבן א"ל אסור וכו' הכא אפשר. וברש"י, דאפשר מאתמול, **וכתב המשנה ברורה** (תק"י סקכ"א) דאף לפוסקים באוכל נפש עצמו אף באפשר מאתמול, הכא אסור דדרך לעשותו לימים רבים, וכתב בשם **הפרי מגדים**, דלפי זה אף אם אי אפשר לו לעשותו מאתמול אסור, **ובשער הציון** כתב להקשות דאם כן מה אמרה הגמרא טעמא דאפשר ועי"ש. והביא שם **מהנשמת אדם** דדמי לקוצר שאסור אפילו לצורך אוכל נפש (כיון שדרך לעשותו לימים רבים).

קג) גמ', ליתרחו ליה עד דאיבלע כו'. הב"ח (רס"ג א') כתב דברמב"ם משמע דמיד שנבלע הדם מלין ואין צריך לחכות ז' ימים כחולי, **ובאבני נזר** (יו"ד שכ"ג) הביא מספר יד הקטנה שצריך להמתין ז' ימים. והקשה **הערוך השולחן** (ס"ב) דהא כל הקטנים דרכן כן ואינו חולי.

דף קלד ע"ב

קד) מתניתין, מרחיצין וכו' ביום השלישי וכו'. רש"י (בגמרא ד"ה אלא אי אמרת) פירש דאף לת"ק בב' ימים ראשונים מותר, אך לא ביום השלישי, **והרמב"ן** פליג עליה (ועיין רש"ש שהקשה על רש"י מנליה), ובדעת ר"א בן עזריה הביא **הרמב"ן** די"א דלאו דוקא ביום השלישי אלא כל שכן בשני. **וברשב"א** הוכיח כן דהא אף לרבנן דאסרי בשלישי, מודו בראשון, והקשה מדכתיב ביום שלישי בהיותם כואבים, ומשמע דלא בשני, ותירץ דבשלישי איכא חולשא טפי, והיינו דאתו עלייהו ביום הג' ולא ביום הראשון, ואף על גב דלכולי עלמא ביום ראשון מיהא מסתכן טפי, משום דאף על גב דמצטערי טפי מכל מקום ליכא חולשא. **והר"ן** (נג. מדפי הרי"ף) כתב דאינה ראייה אצלו דאפשר שיותר מסוכנים ביום הג' שכן דרך הרבה חליים. וכתב **דמהרמב"ם** משמע דדוקא ביום השלישי וכן מטין דברי הרי"ף.

קה) רש"י ד"ה אלא אי אמרת, תנא קמא וכו', ולא פליג ר"א אלא וכו', אף מרחיצין בשלישי, כתב **המהרש"א** דלכאורה נראה מפירושו דלר"א בן עזריה מרחיצין ממש ביום השלישי (אף

הדרך היומית

מסכת שבת דף קלד - דף קלה

ד אדר - ה אדר התשע"ג

פרק מפנין אות פב) והרשב"א דהיכא דאפשר לשנויי משנינן, אבל הב"ח (בהגהות על הר"ן ובטור) כתב, דאין צריך לשנות משום דהוה פיקר'ג, (וכדעת המ"מ פ"ב הי"א דבפיקוח נפש אין צריך לשנות). וכן מצדד הגר"א (יו"ד רס"ו סק"י) ובשער הציון (של"א סק"ח) כתב דצ"ע למעשה בזה.

ק"י גמ', שם. כתב הבית יוסף (ריש סימן של"א) דלדידן דבר ידוע דאינו מסוכן בכך הלכך דינו כדין רחיצת גדול והדרכני משה השיג עליו דאינו יודע מה בין זמנם לזמנינו וכתב דנראה דיש להחם על ידי גוי.

ק"י גמ', והא בחדתי הא בעתיקו. פירש"י דחדשים שלא היו על גבי מכה מעולם מסו, ועתיקי לא מסו, אבל הרי"ף והרמב"ם (פכ"א הכ"ו) פירשו להיפך, וכתב הרא"ש דאפשר שגם רש"י מודה דעתיקי מעלי לרפואה טפי, אלא שמצריך גם שלא ניתן על גבי המכה מעולם. וכן פסק בטור שולחן ערוך (שכ"ח סכ"ג) דבעינן תרתי ישנים ולא ניתנו על גבי מכה מעולם.

[רש"י ד"ה ה"ג הני וכו', צריך ביאור איזו גירסא רצה רש"י למנוע. ואולי אפשר לבאר על פי מה שלכאורה קשה מה רצה אביי שאמר שמע מינה הני כתייתן מסו לחדש, הא היא היא דאסרינן משום דמרפאין (ר.ג.) ועיין אות ק"א דנחלקו הראשונים איזה מסו, ולפי זה אפשר לבאר דההדגשה בדברי אביי היא על הני, והוא דקמ"ל או החדתי או העתיקי ולאפוקי האחרים כל אחד לשיטתיה, וברש"י אתי למנוע גרסא שלא כתבו הני.]

דף קלה ע"א

קיג) גמ', ולא נולד שהוא מהול דוחה את השבת. פירש"י דהוי ספק ערלה כבושה וקרא אתי למעט כל עניני ספקות דלא דחו שבת. ולפי זה המיעוט בנוולד מהול הוא דוקא לב"ש, דלב"ה אינו ספק. אבל תוס' בד"ה ולא כתבו דלא איצטריך מיעוטא על ספקות, ועיקר קרא לנוולד מהול אתא. וצריך לומר לפי זה כמו שכתבו בתוס' ד"ה לא (בסוף הדיבור) דהמיעוט בנוולד מהול אינו דוקא לגבי שבת אלא גם לגבי חול, והמהרש"א כתב בדעת התוס' דדבריהם אפילו לב"ש, דלכולי עלמא נתמעט בין על שבת בין על חול, והטעם משום דמשונה ערלתו ולא חשיבא ערלה. וכמו כן באנדרונינוס לחד תירוצא בתוס' דנתמעט מקרא היינו משום דמשונה ולא חשיבא ערלתו ערלה. [וצריך לומר לפי זה הא דנקיט ברייתא שאנדרונינוס אינו דוחה שבת אף על פי דבחול נמי נתמעט משום דמדרבנן צריך למולו בחול, וכן בנוולד מהול נקיט כן משום ב"ש דס"ל דצריך למולו בחול אף על פי שעיקר הדרשה הוא לכולי עלמא]. והאבני נזר (יו"ד של"ד) מבאר דלדעת תוס' הא דאיצטריך מיעוט לנוולד מהול אינו משום הערלה הכבושה, אלא דאפילו אין לו ערלה ס"ד דצריך לקיים בו מצוות מילה ע"י הטפת דם, ומוכיח כן מדברי התוס' בסוף ד"ה לא.

קיד) תוס' ד"ה ולא. הקשו היכי תיסק אדעתין לחלל שבת בספק, אמנם רש"י (ד"ה ערלתו וד"ה אנדרונינוס) כתב דהמיעוט אתי למעט ספקות, וברש"י חולין (כב: ד"ה איצטריך) משמע דס"ל דספיקא דאורייתא מדאורייתא לחומרא, ואם כן תיקשי קושיית התוס'.

קטו) [בא"ד. דעיקר האי קרא אתא לאנדרונינוס וכו' ונולד כשהוא מהול. עיין באות קיג מה שהבאנו מהמהרש"א, ולפי זה נראה לבאר דת"ק נמי ס"ל דאנדרונינוס הוי ודאי זכר, דאי הוי ספק לא איצטריך קרא, אבל נולד מהול לדעת רבה ורב נחמן דאף לרשב"א אינו אלא ספק ערלה כבושה, אם כן צריך לומר דלת"ק נמי הוי ספק (דאם לא כן מהיכי תיתי דפליג רשב"א בהא את"ק), ואם כן צריך לומר דהמיעוט לא קאי אשבת אלא אחול, וצריך עיון ליטנא דברייתא

לתרגימנא דסבי), ולא אפשר, דאם כן אף לדידהו הוה ליה לר"א בן עזריה לומר אף מרחיצין בשלישי, ועל כן פירש דברי רש"י, דלר"א בן עזריה נמי רק מזלפין בשלישי, דאי מרחיצין הרי שפיר אורי רבא אף לתרגימנא דסבי, דהא אמרינן לקמן דהלכה כר"א בן עזריה.

קו) רש"י ד"ה דאי ס"ד, דשרי וכו' לגמרי. והמהרש"ל מחק זה, וכנראה כונתו דלשיטת רבא שרו רבנן זילוף בשלישי. ובמסורת הש"ס קיים הגירסה ופירש דהיינו לתרגימנא דסבי לדידהו אסור בשלישי כלל. והרשב"א הקשה על רש"י דאם קושיית הגמרא רק לתרגימנא דסבי הוה ליה לגמרא לומר כן, ועוד אף לתרגימנא דסבי מנליה לרש"י דאסרו בשלישי לגמרי, דילמא שרו זילוף ור"א בן עזריה הוסיף הרחצה כל הג' ימים, ועוד אי רבנן אסרו לגמרי בשלישי, מנליה דלר"א בן עזריה שרי הרחצה בשלישי דילמא לא שרי אלא זילוף. והמהרש"א פירש דאין הכי נמי דר"א בן עזריה שרי ביום השלישי רק זילוף ואתי שפיר הכל, ולדבריו יש לפרש דברי רש"י, דאי אמרת בשלמא ת"ק מזלפין אלא אי אמרת וכו', דבשלמא אי ת"ק לא איירי בהרחצה כלל וכונת תיבת מרחיצין היינו זילוף אם כן יש לפרש כן נמי מרחיצין דר"א בן עזריה דמיירי בזילוף אלא אי אמרת וכו'. והרשב"א פירש קושיית הגמרא, דאי לא שרי אלא הרחצת מילה, אם כן אין חידוש במילה יותר ממכה, והוה ליה לתנא לנקוט מכה וכל שכן מילה.

קז) גמ', איתמר נמי כי אתא רבין וכו', וכן פסק הרי"ף דבין לפני המילה בין לאחר המילה בין ביום ג' מרחיצין ואפילו בחמין שהוחמו בשבת. והקשה הר"ן (נג. מדפי הרי"ף) הא רבא חש לאוקימתא דסבי, ולדבריהם (לשיטת הרי"ף דר"א בן עזריה רק ביום ג' קאמר) ביום הראשון אף לר"א בן עזריה רק מזלפין, וכן הקשה הרמב"ן דאוקימתא דסבי עיקר, ואם כן אף לר"א בן עזריה דשרי בהרחצה כל ג' ימים, (לשיטת הרמב"ן) מכל מקום לפני המילה מודה דרק מזלפין. וכתב הר"ן דס"ל להרי"ף לפסוק כרבא כיון דברייתא כוותיה, והרמב"ן כתב דקבלה היתה ביד הגאונים לפסוק כאוקימתא דרבא.

קח) גמ', שם, בדברי הרי"ף הנ"ל דאף קודם מילה מותר אף בחמין שהוחמו בשבת, הקשה הר"ן הא קיימא לן כרבנן דמכשירי מילה שאפשר לעשותן מערב שבת אין דוחין את השבת. וכתב דכונת הרי"ף דוקא אלאחר מילה אבל קודם מילה מותר דוקא בחמין שהוחמו מע"ש, ואף על גב דמכל מקום אסור מדרבנן ומכשירין אין דוחין אפילו שבות כדאמרינן לעיל (ק"ל ע"ב) ערל וכו', העמידו דבריהם במקום כרת, מכל מקום התם לא אסרוה אלא מפני הבלנן שהיו מחמין בשבת ואומרין מערב שבת הוחמו, והכא לא שייך הך גזירה ולא גזרו במקום מילה. והרמב"ן והרא"ש תירצו, דכונת הרי"ף אף בחמין שהוחמו בשבת על ידי גוי, או לצורך, או כשאמרה צריכה אני, (והרא"ש הוסיף, אם עבר ישראל וחייממן), ומותר לצורך מילה. ופירש הרשב"א הטעם דבמקום מילה לא קנסו, ואינו דומה להא דאמרה הגמרא טעם היתר רחיצת כל גופו משום סכנה, וחזינן דבלא סכנה אסור, דהתם איירינן לאחר מילה דאינו צורך המילה. והכסף משנה (פ"ב ממילה ה"ח) פירש טעם ההיתר דבלאו הכי, היתה נדחית כל מילה בשבת. ועיי"ש שהביא מהרמב"ם שלא התיר רחיצה אלא לאחר מילה.

קט) גמ', שם. בנשפכו חמין של אחר מילה, הרמב"ן כתב דמלין ואחר כך מחללין שבת להחם חמין, משום פיקוח נפש. והבעל המאור והרשב"א (בתירוץ א') סברי, דאפילו אם יצטרכו לעבור על שבות לאחר המילה דוחין המילה, ובתירוץ ב' כתב הרשב"א, דכיון דבכל מילה עוברין אשבות דעשיית רפואה אחר מילה, אין דוחין המילה משום שבות שאחריה, ואם נשפכו החמין אחר מילה ודאי מותר להחם דהוה פקוח נפש. אולם כתבו הבעל המאור (עיין לעיל

ואין שיעור לדם, וכן אין צריך שיצא הדם וסגי בנצרך הדם. והאבני נזר (יו"ד של"ד כ"ז) כתב דצריך להטיף במקום חיבור העטרה עם הגיד דמשם יוצא הדם בכל מילה ולא בראש העטרה. וכתב המנחת חינוך (מצוה ב' י"ג) דבערל ממש לא מהני הטפת דם כלל, ונפקא מינה בגונא שישראל הטיף דם לקטן ונכרי גמר המילה, לדעת הסוברים דבמל נכרי צריך הטפת דם ברית כאן לא יהני ההטפה שהיתה קודם המילה. והא דמהני הטפת דם בנוול מהול אם ערלה כבושה היא, צריך לומר דערלה כזו אינה ערלה גמורה וכנ"ל בשם האור זרוע.

קוט' תוס' ד"ה לא. כל שכן גר שנתגייר כשהוא מהול וה"ג לא פסקו כן. וביבמות בתוס' (מו: ד"ה דר' יוסי, ביארו, דקטן שנולד מהול מעולם לא נתחייב במילה מה שאין כן גר שהיתה לו ערלה ומילתו אינה מילה, וכתבו דאם נכרת הגיד לא מסתבר שמילתו מעכבתו מלהתגייר. והרא"ש כאן [סימן ה] הביא לתירוץ, וכתב שהר"ש הקשה דאם כן נימול תוך ח' יצטרך הטפת דם ברית בשמיני, ומוכח מלקמן קלו. שאינו צריך. ועוד הקשה דלפי זה גר שנולד מהול לא יצטרך הטפת דם ברית, ולא מצינו חילוק בזה.

קכ) גמ', עד דשוויה כרות שפכה. האבני נזר (יו"ד ס"ס של"ד) הביא דיש שהוכיחו מהכא דהטפת דם בנוול מהול היינו חיתוך העור, דאי סגי בהוצאת דם בעלמא רחוק שיגיע מזה לכרות שפכה, ודחה האבני נזר ע"פ דבריו הנ"ל שעושין ההטפת דם דוקא במקום חיבור העטרה עם הגיד ובמקום זה יכול להיות כרות שפכה.

קכא) גמ', מכלל דת"ק סבר אין מחללין. בתוס' משמע דמפרשים דתנא קמא דנקטה הגמרא הכונה לרבי שמעון בן אלעזר [ואינו תנא קמא דברייתא ממש אלא דכלפי רבי אלעזר הקפר הוא תנא קמא], וכן מפורש בבעל המאור. וכתב המהרש"א דלא ניחא לתוס' בפירוש רש"י דתנא קמא הוא תנא בעלמא ורב יוסף סבר כוותיה, דהרי מייתנין לדברי רב יוסף לבאר דברי שמואל שפסק הלכה כר"ש בן אלעזר. ולפירוש זה הא דמשני ה"ק לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה אי אפשר לפרש כרש"י שבא לחלוק בדעת ב"ה בחול, שהרי לתרוויהו צריך הטפת דם בחול לב"ה, והבעה"מ מפרש שבא לחלוק על דברי רשב"א בגר שהוא מהול שאמר שנחלקו בזה ב"ש וב"ה ולר"א הקפר לכולי עלמא צריך בזה הטפה. והמהרש"א הקשה דאם כן העיקר חסר מן הספר, שר"א הקפר הזכיר בדבריו נולד מהול ולא גר שהוא מהול.

קכב) גמ', ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין. בגמרא לקמן קלו. מבואר דמיירי לגבי למולו בשבת, והטור (או"ח ש"ל) כתב דספק בן ז' ספק בן ח' שלא נגמרו שערו וציפורניו אין מחללין שבת להחיותו, והבית יוסף כתב דמקורו מברייתא דהכא, וכתב הביאור הלכה דצריך לומר, דאף על פי דהברייתא מיירי לגבי מילה כגמרא דלקמן, משמע ליה לטור מהלשון אין מחללין דמיירי בכל חילול. והמגן אברהם (ש"ל סקט"ו) מבאר דגרע מכל ספק פיקוח נפש כיון דמספק"ל אם היה בר קיימא מעולם. וכתב הביאור הלכה דאפשר דדוקא משום דאיכא ריעותא בשערו וציפורניו נראה יותר שהוא בן ח' ואינו בר קיימא.

קכג) גמ', ספק בן ז' ספק בן ח' אין מחללין עליו את השבת. לכאורה הוא כרשב"ג דסתם ולד הוא ספק, ויש להעיר דהסיפא (בדף קל"ה) דבן ח' הוא כאבן לכאורה אינו כרשב"ג דלרשב"ג חיישינן דאישתהי והוי ספק (כמוש"כ תוס') ויתכן לומר דגם רבנן מודו בכהאי גוונא דכל הצד שהוא חי הוא דהוי בן ז' שזה אינו מצוי דרוב נשים יולדות לט' (ויש להוכיח קצת דלא כן שהמגיד משנה כתב בפ"א ממילה ה"ה שיש צד דלרבי בן ח' הוא ודאי משום דאימור אשתהי אף דאין צד שהוא בן ט' (י.פ.).

קכד) גמ', אמו שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה. פירשו רש"י ותוס'

ולא נולד מהול דוחה שבת דהרי לשבת לא איצטרך קרא וכקושיית התוס'. והא דאיצטרך מיעוט לחול לא קשה איצטרך קרא למעוטי ספיקא, דבספק במציאות שאי אפשר להכיר ופעמים הוא כך ופעמים כך אפשר שיהיה מיעוט על ספק וכמו שכתבו התוס' לקמן קלו: ריש ד"ה הזכר. (א.ג.)

קטז) בא"ד. ולאנדרוגינוס לא צריך קרא דהא נפקא לר"י לקמן וכו'. משמע מלשונם דלולא הריבוי מכל זכר אינו טעון מילה כלל (ואפילו בחול), וכמו שכתבו התוס' לקמן (קלו: ד"ה דתניא, דלולא ריבוי דכל זכר היינו למדים מילה מערכין דנתמעט שם אנדרוגינוס, וס"ל לתוס' בתירוץ זה דרבנן דפטרי אנדרוגינוס ממילה נמי מודו למיעוטא דערכין, אף על גב דאמרינן בגמרא קלו. דהוא סתם סיפרא וכו' יהודה, מכל מקום נשנה בסתמא ולא אשכחנא דפליגי רבנן.

קיז) גמ', שצריך להטיף ממנו דם ברית שערלה כבושה היא. וצריך ביאור מה מועיל הטפת הדם אם הוא ערל ממש. ובאור זרוע (הל' מילה סימן צ"ט) הביא תשובת הר"ש משאנץ, דדייק מדנקטו הטפת דם בנוול מהול בהדי הטפת דם בגר שנתגייר כשהוא מהול, דמשמע דכמו בגר הטפת הדם היינו בלא שום חיתוך בשר שהרי הוא מהול, ה"נ לגבי נולד מהול, ואף על פי שלא נתקיים בו מצות פריעה איתרבי רק למילה ולא לפריעה, ועיי"ש שכתב דמסברא כיון שהעור דבוק לא מיקרי ערלה, ואיכא דרשה (שהובא בירושלמי) מהמול ימול לרבות נולד מהול. (אמנם בתוס' ד"ה לא, הביאו מהרשב"א [דהיינו הר"ש] דמסברא אמרינן דצריך הטפת דם לנוול מהול). והחזון איש (יו"ד קנ"ד ג') הקשה על מה שכתב שיש כאן מילה ולא פריעה, דהרי גם מילה אין כאן אלא שריטה בעלמא. נואפשר ליישב קושיתו דדין מילה אינה בגילוי העטרה אלא בעצם מעשה הפציעה והטפת דם. דהא כיון שנתחדשה הלכה בקבלת התורה דבעינן פריעה הרי דמילה משמעותה גילוי העטרה דהרי אין שתי מצוות ומל ולא פרע כאילו לא מל. וא"כ נתרחב החיוב ממצות חיתוך הערלה למצוות גלוי העטרה שהיא משמעות הפריעה וא"כ כוונת האור"ז דמילה נתקיים אבל לא פריעה שהוא גילוי העטרה], אבל בהמשך תשובה זו שבאו"ז משמע דלמ"ד צריך הטפת דם ברית בנוול מהול צריך לקרוע העור עד שתתגלה העטרה, ולפי זה מה שנקטו בגמרא הטפת דם לאו דוקא, וכיון שהוא דבר מועט קרו ליה הטפת דם. (והחזון איש כתב דכנראה יש חיסרון דברים בתשובה ובאמת הר"ש הסתפק בזה אם צריך מילה וחתוכה או רק הטפת דם). והרי"ף הביא מרב האי גאון דבנוול מהול צריך להטיף ממנו בנחת וליזרה היאך מוהלין אותו, והאבני נזר (יו"ד של"ד כ"ה) מוכיח מדבריו דבעינן חיתוך העור, דאי סגי בהוצאת דם בעלמא אמאי צריך זהירות יתירה בזה.

ובשור"ת משכנות יעקב (יו"ד סימן ס"ג) כתב בדעת הרמב"ם דחיוב הטפת דם ברית בנוול מהול אינו משום ערלה כבושה כמבואר בסוגיין, אלא אף על פי דליכא ערלה כבושה בעינן הטפת דם דהוא מצוה בפנ"ע, (וכרש"י לעיל קלד. דהטפת דם ברית מצוה מדכתיב גם את בדם בריתך) ולמשו"ה פסק הרמב"ם דאוכל בתרומה אף על פי שלא הטיפו ממנו דם ברית, כיון דאינו ערל. (ומקור הרמב"ם מסוגיא ביבמות עא. דמרבי נולד מהול ונתגייר כשהוא מהול מקרא דתושב ושכיר שאסור לאכול בפסח, ומדאיצטרך לריבויי מוכח שאינו ערל ממש). אבל לר"ש בן אלעזר דמחלק בין נולד מהול לנתגייר כשהוא מהול ע"כ דטעמו משום ערלה כבושה, דאם הוא מצוה בפנ"ע אין לחלק, וכן פשיטא דאינו דוחה שבת כיון שאינו ערל. [ועיין במה שהובא לקמן (אות קסב)].

קיח) ודין הטפת דם. כתב החזון איש (שם) דכשר מלמטה מן העטרה אבל לא בעור שלמעלה מן העטרה שאינו מקום מילה כלל,

דאף על גב דבבבא דפרשת תזריע משמע דתלוי בטומאת לידה, מכל מקום נילף דין יום שמיני מפרשת מילה שנאמרה לאברהם אבינו, והתם לא תלתה תורה בטומאת לידה, והנה בפרשת לך לך לא נאמר דין דחייית שבת, ואם כן לאביי כל שאין אמו טמאה לידה דילפינן דין שמיני שלו רק מפרשת לך לך אינו דוחה שבת, ופסק הרמב"ם כאביי.

קל) גמ', ויש יליד בית שנימול לשמונה. הרמב"ם (פ"א ממילה ה"י) כתב דכשם שמילת הבנים דוחה שבת כך מילת עבדים הנימולים לח' דוחה שבת (חוץ מטבלה אמו אחר שנולד). והש"ך (יו"ד רס"ז סק"ו) הביא דעת רבינו ירוחם דלעולם אין מילת עבדים דוחה שבת דלא אמרו שכל הנימול לח' דוחה את השבת אלא בישראל.

קלא) גמ', לקח שפחה מעוברת ואחר כך ילדה זהו מקנת כסף הנימול לשמונה. כתב הרמב"ם (פ"א ממילה ה"ד) דאפילו לקח העובר בפנ"ע ואחר כך חזר ולקח האם קודם שילדה הוי מקנת כסף הנימול לח', וכתב הכסף משנה דמקור דבריו מדקתני הכא לקח שפחה וולדה עמה נימול לא', היינו דוקא משנולד, ומשמע דכל היכא שקנה בתורת עובר נימול לח'.

קלב) גמ', ות"ק לא שני ליה בין הטבילה ואחר כך ילדה לילדה ואחר כך הטבילה. ומהגמרא לקמן משמע דהטעם דאף שנולד מנכרית נימול לח', משום דחייב להטביל את האם, כדאיתא ביבמות מה: דלכ"ע אסור להשהותו בלא גירות, ודעת ר"י בתוס' שם ד"ה אין דהווי מדאורייתא, אבל הריב"ן בתוס' שם, כתב דהווי משום תקלה שלא ינסך יינו של רבו, ולפי זה קשה מסוגיא דידן, אמאי סתם שפחה שילדה קודם טבילה חשיב דומיא דלכם, הא מדאורייתא לעולם אינו חייב להטבילה. אמנם להרמב"ם לקמן אות קלה ניחא, דהכל תלוי אם היא בכלל שפחות ישראל או לא.

קלג) תוס' ד"ה כתנאי, והאי דמצריך טבילה בשפחה משום דבענין אחר אינה חשובה גירות. **המהרש"ל** מבאר כוונתם, דכיון שנולד כשאמו לא היתה ישראלית אם כן אינו דומיא דימול לכם. ולדבריו הוא דין במילת עבד דוקא. אבל **המהרש"א** מבאר כוונתם, דכיון דבעי טבילה לחייב מילה בח' שיהיה בכלל לכם, מי יאמר דהווי משום דין טומאת לידה שנתחדש עלי', נימא דמשום שנתגיירה, ומ"ד דלא בעי טבילה סבר דכיון דהפסוקים נאמרו קודם מתן תורה לא בעינן שנתגיירה ובהא הוא דפליגי. [ועיין שם בקרני ראם על המהרש"א].

קלד) גמ', כגון שלקח זה שפחה וזה עוברת. השער המלך (הל' נדרים פי"ב ה"י) כתב דהמחנה אפרים מוכיח מכאן דעובר חשיב דבר שבא לעולם ואפשר למכרו בפנ"ע, (ודלא כדעת הטור דעובר חשיב דבר שלא בא לעולם), ואין לומר דמיירי שלקח שפחה לעוברת דבכהאי גוונא מהני לכולי עלמא, דאם כן כמו דמקשינן בסמוך ארבנן למ"ד קנין פירות קנין הגוף דמי מאי איכא למימר [דהווי כמו שקנה האם] ה"נ תיקשי לרב חמא. **ותירץ** ע"פ דברי רש"י דאליבא דרב חמא מצינן נמי לאוקמי, בלקח האם והעובר וילדה ואחר כך הטבילה, ולכן אי אפשר להקשות למ"ד קנין פירות קנין הגוף מאי איכא למימר. ועיי"ש שיישב בעוד אופנים. **והקצה"ח** (סימן ר"ט סק"א) תירץ ע"פ דברי הריב"ש דלפני מתן תורה היה מועיל קנין על דבר שלא בא לעולם, ואם כן ניחא דהני קראי נאמרו לאברהם אבינו ע"ה קודם מתן תורה. [והמהרש"א שהובא באות הקודמת כתב דרבי חמא דמעמיד דתלוי בטבילה שייך דווקא לאחר מתן תורה, אמנם כאן בשיטת תנא קמא קיימינן, ולדידיה שפיר מוקמינן קודם מתן תורה דווקא].

קלה) גמ', בלוקח שפחה לעוברת וכו' בלוקח שפחה ע"מ שלא לגיירה. רש"י מפרש בתרוייהו משום דאינו דומיא דלכם, או משום שאין לו חלק בה או משום שאינה במצוות. אבל הרמב"ם (פ"א

דהיינו סכנת האם. וביבמות (פ:): פירש רש"י סכנת שניהם, וכתב החת"ס (שו"ת יו"ד סימן רמ"ז) דחזינן דחוששים לחיי בן ח', (ואפשר דמכל מקום באיסור דאורייתא לא מחללינן, א.ג.), והוכרח רש"י לזה דאם לא חששו אלא לסכנת האם אם כן ניתן לה תינוק אחר להניק. אבל ברש"י ותוס' כאן משמע דלא איכפת לן מסכנת הולד. וכ"כ בהדיא הריטב"א (החדשים) כאן.

קכה) תוס' ד"ה בן שמונה. דמותר לטלטלו ולמולו בשבת אם אין ראייה בשערו ובצפרניו וכו'. וכ"כ הרא"ש (סוף סימן ה'), והקשה הקרבן נתנאל דהתוס' ביבמות (פ). ד"ה והא, והרא"ש שם כתבו דהא דמהני גמרו שערו וצפרניו דוקא אם שהה ל' יום, ובשלמא אתוס' לא קשיא דהם פסקו דמותר למול בספק נפל, אבל הרא"ש פוסק שאין מלין בשבת ספק נפל, ואם כן איך מלין בשבת קודם ל' יום. ובקרבן נתנאל ביבמות שם תירץ, דלענין מילה סמכינן ארובא דרוב נשים ולדותיהן קיימים. (והא דבעינן שהה ל' יום היינו לחומרא מדרבנן).

קכו) תוס' ד"ה מפני. מבואר בדברי התוס' שמה שהוצרכו בגמרא להתיירא דמפני הסכנה היינו שלא נחוש שמא תטלטל התינוק, ומשמע דליכא איסור מפרק, וטעמא דאינה חולבת בעצמה אלא התינוק חולב ע"י יניקתו. וצריך לומר משום דהווי גרמא דשרי בשבת כדלעיל קכ:, אמנם עיין במגן אברהם (סימן שכ"ח ס"ק נג) שכתב דהמדבק שרץ עלוקה שתמצוץ הדם מבשרו אסור, והוכיח דאיכא נמי חיוב בזה, וצריך עיון מאי שנא יניקת התינוק.

קכז) בא"ד, אפילו לא יהא אלא צערא בעלמא מותר. וכן כתב הרא"ש דסכנה לאו דוקא והוא הדין משום צערא יהא מותר בין להניק בין לחלוב בעצמה דהוא מלאכה שאין צריכה לגופה, והריטב"א (החדשים) כתב דודאי סכנה לאו דוקא אלא צערא, דבמקום סכנה ממש מותר אפילו להרימו בידים. **והאור זרוע** (הלכות שבת נ"ח) כתב דכשחולבת לאיבוד לא מיקרי מפרק דאורייתא דלא מיקרי מפרק אלא כשצריך לדבר היוצא (ועיי"ש דאורייתא), ועוד דהווי מלאכה שאינה צריכה לגופה.

דף קלה ע"ב

קכח) גמ', ומי שיש לו ב' ערלות. פרש"י א. שתי ערלות ב. שני גידין. **והמאירי** הוסיף טעם לפירוש ב'. דאין ידוע איזה עיקר בריאתו, ועל פירוש א. כתב דיש שמוחים בו, שכל שיש לו שתי ערלות וודאי כריתת שתיהן דוחה שבת. **והדבר אברהם** (ח"א כ"ב ב'), כתב, דממעטינן מערלתו מי שיש לו ערלה אחת ולא מי שיש לו ב' ערלות. וכן משמע בקרית ספר למבי"ט (פ"א מהל' מילה). **והדבר אברהם** הקשה על פירוש המאירי לפירוש ב. דספיקא הוא, דאם כן אמאי שייך לומר דאינו נימול לח' בחול.

קכט) גמ', הא בהא תליא. כתב **ביאור הגר"א** (יו"ד רס"ו ח') דאמרינן הכי רק כדי ליישב דברי רב אסי, אבל למאי דמסקינן דמילתא דרב אסי בתנאי תליא, אם כן אי כת"ק דברייתא ודלא כרב אסי אין הכרח לומר דהא בהא תליא, די"ל דמילה בשמיני בתורת ודאי, ואעפ"כ אינה דוחה שבת, וכתב דכן נראה דעת הרי"ף **והרמב"ם** שפסקו באין אמו טמאה לידה, שנימול לח' ואין מילתו דוחה שבת. אבל הרי"ן [על הרי"ף] כתב דהרי"ף פסק כן מספק, דמספקא לן אי הילכתא דנימול לח' או לא, ואולינן לחומרא דנימול לח', ומשום האי ספיקא אין דוחה שבת. וכדברי הגר"א מבואר ברשב"ם ב"ב קכג. שפירש הא דאמרינן התם טומטום שנקרע ונמצא זכר אינו נימול לח', היינו שאין דוחה שבת, חזינן דס"ל דבחול נימול לח' ומכל מקום אינו דוחה שבת. ובחי' רבינו חיים הלוי (הלכות מילה) כתב, **דהרמב"ם** פסק דלא תליא הא בהא, ומפרש כן בדברי אביי דאמר דורות הראשונים יוכיחו, דכוונת אביי

דבאמת אין כאן גזוז מדאורייתא דהוי מלאכה שאין צריכה לגופה שהרי אינו צריך להשתמש בבשר הנחתך, ומש"כ השטמ"ק דהוי גזוז כוונתו דכמו דאמרינן לעיל קו. מדאיצטרך קרא למישרי מילה ש"מ מקלקל בחבורה חייב כמו כן הוה מצי למימר מדאיצטרך קרא למישרי מילה ש"מ גזוז חייב אף במלאכה שאין צריכה לגופה, אבל לפי האמת דאמרינן דאיצטרך קרא משום חבורה אין ראייה דגזוז חייב במלאכה שאין צריכה לגופה ובמילה לא מחייב משום גזוז. ועוד כתב הדבר אברהם דאליבא דר' יהודה (לעיל קו.) דפטר מקלקל בחבורה והא דמילה הוי מלאכה משום דחשיב מתקן, לפי זה פשוט דמילת נפל אינו מלאכה דבנפל אינו תיקון שאינו חייב במילה והו"ל מקלקל בחבורה דפטר ולדידיה לא איצטרך לסברא דמחתך בבשר.

והמגן אברהם (בסימן תקכ"ו סק"א) מוכיח מכאן דגזוז שער מן המת ואינו צריך לשער לאו מלאכה היא כלל (אף על פי שגזוז מן המתה חייב דשאני התם שצריך לצמר). **והמחצית השקל** מבאר דאין כוונת **המגן אברהם** משום מלאכה שאין צריכה לגופה אלא דאינו מלאכה כלל. (וצריך לומר דבגזוז שער או צפרניים מן החי חשיב מלאכה כיון שהוא תיקון כלפי האדם הנגזז). וחזינן בדברי **המגן אברהם** שלמד דבכל מילה איכא משום גזוז וכדברי השטמ"ק הנ"ל. אמנם לדידיה לא קשה קושיית הדבר אברהם שהרי כתב שבמת שאינו צריך לשער או לעור אין איסור דאורייתא. והרש"ש עירובין [קג.] מחדש דלא שייך גזוז אלא בדבר שגזוהו מחליף כמו צמר ולא בבשר. ועוד כתב על פי דברי התוס' לעיל (עג: ד"ה וצריך) דקוצר שאינו צריך לעצים לא מיקרי מלאכה כלל, והכא נמי גבי גזוז שאין לו שום צורך אינו מלאכה, ואפילו בחי.

קמא רש"י ד"ה מחתך בבשר, ולא חבורה הוא. **הקשה הר"ח** על מה שאמר הגמרא מחתך בבשר הוא, דא"כ אמאי מילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת כיון דמחתך בבשר בעלמא הוא, ותיריך דמילה בחי מלאכה היא כיון שמתקן בזה שעי"ז מכשירו לאכול בתרומה ולשחוט עליו קרבן פסח. נוקשה על קושייתו דהוי ליה לאקשויי מ"ט בעינן לדחית שבת במילה בזמנה. אלא דבכהאי גוונא אינו כמחתך אם כן מאי שנא במילה שלא בזמנה. ויתכן שלמד דבעינן מתקן בחבורה וביום השמיני המצוה החיובית למול הוא התיקון. אבל כנראה למד דשלא בזמנה אינה מצוה חיובית אלא שלילית דהינו להסיר העורלה וא"כ אין תיקון בעצם מעשה המצוה. וע"כ שאל דהוי כמו בן ח'. ותיריך דמ"מ הווי תיקון לענין אכילת תרומה וכו'.

קמב תוס' ד"ה מימהל. רבי אומר וכו' דאמר האי בר ז' הוא ואישתהווי אישתהי. וכתבו **התוס' יבמות (פ.) ד"ה והא**, דדוקא כששהה ל' יום חשיב ליה רבי בר קיימא, נוכח מוכח מדברי **התוס'** בסוף הדיבור שכתבו דאין נפקא מינה בין רבי לרשב"ג לגבי בן ח', ורשב"ג להדיא מצריך ל' יום]. **והמהרש"א** מבאר לפי זה מה שכתבו **התוס'** בקושייתם דאי בודאי בן ח' היכי תיסק אדעתיה לומר דברי הכל חי, דאף על גב דרבי ביבמות ס"ל דודאי בן ח' נמי חי הוא אם נגמרו סימניו, מכל מקום בעינן שישהה ל' יום אף לרבי וכאן לא שהה. אבל **בנימוקי הגרי"ב** מבאר כוונת **התוס'** להקשות דאי אפשר לומר דלכולי עלמא הוא חי, דהא לת"ק ביבמות פ: פשיטא דאינו חי.

קמג בא"ד, מנלן דבסתם ולדות ס"ל לרשב"ג הא לא שהה ספיקא הוי. **והתוס' יבמות (פ:) ד"ה** כיון, תירצו דבתוספתא מסיים במילתיה דרשב"ג שנאמר ופדויו מבין חדש תפדה, משמע דבסתם ולדות איירי. ועוד דאם לא בא להוסיף רשב"ג בסתם ולדות מה בא להוסיף על רבי. וכהגהת **הגרי"ב** פיק (אות ד') בגליון לבאר תוס' דידן. **והמהרש"א** פירש כוונתם, דכיון דפשיט הגמרא מכח שמואל

ממילה ה"ה) כתב דמה שאלו נימולין לאחד ולא לח' שהרי הנולד הוה כאילו הוא מקנת כסף לבדו, וכאילו היום קנהו, שאין אמו בכלל שפחות ישראל כדי שיהיה הבן יליד בית.

קלו גמ', כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל שנאמר ופדויו מבין חדש תפדה. תוס' ב"ק (יא:) ד"ה בכור שנטרף כתבו, **דמרש"י** שם משמע קצת דמהני פדיון תוך ל' יום אם ברור שאינו נפל דקים לן שכלו חדשיו, ופליגי עלי' והוכיחו, דלעולם בעינן ל' יום [וכן בבהמה ח' ימים] דגורת הכתוב היא, וכן כתבו **התוס' מנחות (לז:)** ד"ה **שומע**. וכתב **התבואות שור** (סימן י"ד, ה') **דלתוס'** צריך לומר דרשב"ג יליף מקרא דופדויו רק שבשהה ל' יום אינו נפל דאם לא כן אמאי פודין אותו, אבל הא דתוך ל' הוי ספק נפל לא ילפינן מקרא דמה שאין נפדה תוך ל' הוא גזירת הכתוב. ודלא כרש"י כאן שפירש דילפינן נמי שתוך ל' הוי ספק נפל. ועוד כתב שם דהילפותא דשיעור ל' יום הוא שיעור חשוב. **והרמב"ן** כתב דהא דבעינן ל' יום גם היכא שאין בו חשש נפל משום שלא נתנה תורה דבריה לשיעורין, וכיון שיש ולדות שצריכים לשהות ל' יום כגון ודאי בן ח' וספק בן ח' נתנה תורה שיעור אחד לכולם.

קלז גמ', שמנת ימים בבהמה אינו נפל. התבואות שור (סימן ט"ו בשמ"ח ד') כתב, דאין צריך בזה מעת לעת אלא אמרינן לגבי יום הלידה מקצת היום ככולו וממתין עוד ו' ימים שלמים ובליילה יכול לשחטו, אבל **הפרי מגדים** (יו"ד ט"ו משב"ז ג') כתב דבעינן מעת לעת, **ובהגה"ה שם על הפרי מגדים וכן רבי עקיבא איגר** (בשו"ת קמא נ"ז) הוכיחו **מתוס' ערכין (יח:)** ד"ה **שנתו** דלא בעינן מעת לעת. (והפתחי תשובה שם סק"ב הביא שהפרי מגדים עצמו חזר בו.) **ומרש"י** (קלו.) ד"ה **הוה אכלינן** משמע בדבריו שצריך להגיע למקצת היום ככולו כלפי יום השמיני.

דף קלו ע"א

קלח גמ', מימהל היכי מהלינן ליה. כתב **החת"ס** (שו"ת יו"ד רמ"ז) **דבתוס' יבמות (לז:)** ד"ה **הא ובכורות (כ:)** ד"ה **חלב** מבואר, דחשש נפל תוך ל' אינו אלא מדרבנן, דמדאורייתא סמכינן ארובא דלאו נפלים, ולפי זה הא דמקשינן היכי מהלינן צריך לפרש דמשום חומרא דשבת פשיטא לגמרא דיש לנו לחוש לחומרא ולא למול, אף על פי דמדאורייתא אפשר למולו. נאמנם עיין היטב בדברי **התוס' הנ"ל**, שכתבו זה אליבא דהילכתא דחיישינן לרשב"ג וחשש זה מדרבנן, אבל אפשר דרשב"ג עצמו סבירא ליה דמדאורייתא חשיב ספק כיון דאיכא מיעוט המצוי. א.ג.].

קלט גמ', מלין אותו ממה נפשך. יש לעיין מה יעשו עם ברכות המילה הא הוי ספק ברכה לבטלה, ושמא לענין זה סמכינן ארוב תינוקות שאינן נפלים, או דכיון דסוף סוף הרי הוא חיוב במצוה מילה משום ספק דאורייתא לחומרא אפשר לברך לכתחילה דמחמת הספק יש לו חיוב גמור לעשות מצוה זו [ולכלל הפחות מדרבנן אם ספק דאורייתא לחומרא מדרבנן]. ועיין בשו"ת הרשב"א ח"א סימן שכ. (י.ר.) ועיין **ברא"ש** חולין ריש פרק כסיוי הדם שנחלק בזה עם רבינו יונה לגבי ברכת כסיוי הדם בכוי שהוא ספק דאורייתא, והרא"ש סובר דאין מברכים על ספק מצוה דאורייתא.

קמז גמ', ואם לאו מחתך בבשר הוא. פירש רש"י דלא הוי חבורה. והנה **בשטמ"ק** כתובות ה: (ד"ה דם מפקד פקיד) כתב דהא דאיצטרך קרא למישרי מילה בשבת אין הכרח דמשום חבורה הוא אלא י"ל דמשום גזוז הוא בתלישת הבשר וכדאמרינן לעיל צד: דתולש צפורן בכלי חייב. ולפי זה תימיה מה מהני הכא דמחתך בבשר בעלמא הוא דס"ס משום גזוז איכא אפילו במתה וכדאיתא בתוספתא ריש פ"ט דאפילו גזוז מן השלח דהיינו עור מופשט חייב, וכ"ש הכא דיש יניקת חיות. **והדבר אברהם** (ח"א סימן כ"ג) כתב

דברי רבא דאף במת מחמת עצמו לרבנן אינו נפל, ולכן פסק הרי"ף כרבא. אבל רבינו יונה עצמו כתב דלא פליגי אביי ורבא, דרבא מיירי בנפל מן הגג או אכלו ארי. אבל הבעל המאור כתב דמת מתוך חולי הוי כנפל מן הגג (ודוקא פיהק הוא ריעותא יותר. ולפי זה פשיטא דאין ראייה דרבא פליגי על אביי, דסתם מת יש לפרש מחמת חולי דבזה לאביי נמי פליגי רבנן). וכתב המהרש"ל דכן משמע ברש"י (ד"ה פיהק) דאם חלה ומת הוי כאכלו ארי. [ואין לומר דרש"י סובר דבעינן שיפק וימות מיד סמוך ללידתו כפשטות לשון רש"י, דאם כן ל"ס"ד דפליגי בפיהק ומת, אמאי אמר רשב"ג כל ששהה ל' יום, דהרי כל ששהה שעה אחת כבר אינו בכלל פיהק, וע"כ כונת רש"י שכל שמת ע"י פיהק הוי ריעותא, ולאפוקי מת ע"י חולין].

קנ' גמ', שם. כתב הבעל המאור דהא דאמרינן בפיהק לדברי הכל מת הוא, אין הכוונה דודאי מת אלא ספק מת.

קנא גמ', הלכה כרבנן שמעון בן גמליאל. ובשמעתין אמרינן לה בין לחומרא גבי בהמה תוך ח' ימים, וכן להצריך חליצה, ובין לקולא אבלות. ובתוס' יבמות (לו: ד"ה הא, הקשו אמאי לא ניזיל בתר רוב נשים דולד מעליא ילדן. ותירץ ר"י דכיון דמיעוט מצוי הוא החמירו בזה, וגבי אבלות יש להקל כדאמרינן בכורות (מט.) דהלכה כמאן דמיקל באל. אבל בתוס' בכורות (כז: ד"ה חלב כתבו, דמעיקר הדין לא חיישינן כלל אלא דגזרו שמא יאמרו העולם דפיהק ומת (דבזה מודו רבנן) ויבא לידי לעז וקילקול, ולכך הצריכו חליצה ועשאוהו כספק גם גבי אבלות, (אף על גב דהוא לקולא) אטו חליצה, ובבהמה נמי גזרו אטו חליצה, או דבבהמה גופא יש לגזור אטו פיהק כלומר שישחטנו כשהוא חולה וקרוב לפיהק של מיתה.

קנב גמ', איתרע ביה מילתא בגו תלתין יומין. יש לפרש שאכלו ארי ולכן דוקא לרשב"ג הוי מת ואין אבילות אבל בעובדא דבריה דרב דימי בר יוסף נקטה הגמ' שכיב דהיינו שמת מאליו ואז לכולי עלמא הוי מת ולכן לא הזכיר אבוה שם דהלכה כרשב"ג. (י.פ.).

דף קלו ע"ב

קנ' תוס' ד"ה ואם. ותחלוץ ומה בכך. והתוס' ביבמות (כד.) בד"ה וספק תירץ, דהכא כיון דהצריכוה חליצה אחר נישואין יאמרו העולם דודאי קים לרבנן דהיה נפל ולכן הצריכוה חליצה, מה שאין כן התם אמרינן כל אחד שכונס הוברר לו הדבר שלא היתה צריכה חליצה ולכן כנסה.

קנ' גמ', לא לכל אמר ר' יהודה וכו'. תוס' ד"ה דתניא כתבו, והא דרבא צריך מיעוט גבי ערכין למעוטי אנדרוגינוס. וכתב המהרש"א דאף על גב דאיצטריך מיעוט בערכין דדוקא נקבה ודאית לאפוקי אנדרוגינוס, ואם כן אדרבא משמע מזה דבעלמא חשיב נקבה ולא זכר, זה אינו דאין הכי נמי מצד זכרות שיש לו הוא זכר ומצד נקבות שיש לו הוא נקבה ולכן איצטריך בערכין מיעוט לתרוייהו אבל מכל מקום לגבי מילה יתחייב כיון שהוא זכר.

קנ' תוס' ד"ה דתניא, כתבו, ואומר רבי דודאי מיתורא קדריש וכו' והא דאיצטריך כל זכר גבי מילה לרבות אנדרוגינוס כי היכי דלא נילף מערכין. ובתוס' בכורות (מב. ד"ה אלמה) כתבו דאנדרוגינוס לר' יהודה הוי ספק, והא דנתמעט מערכין בין מערך איש בין מערך אשה מפני שהוא משונה, והא דנתרבה לגבי מילה היינו אפילו גם הוא אשה דאיתרבי מכל זכר דמשמע כל זכרות. ובתוס' נדה (כח: ד"ה הא) הוסיפו דלהאי גיסא שהוא זכר איצטריך ריבויא למילה דשמא איכא שום דרשה שהיינו ממעיטין אותו.

קנ' בא"ד, ומשום הכי גבי קידוש לא צריך קרא למעט אנדרוגינוס דילפינן מערכין. ובתוס' נדה (כח: ד"ה הא, הקשה מדתנן ביבמות

דפליגי רבנן אדרשב"ג, דע"כ שמואל ידע דכן הוא אף על פי שלא אשכחנא ראייה לכך מברייתא, הכי נמי מוכח מדברי שמואל שידע שרשב"ג מיירי בסתם ולדות, מדאמר הלכה כרשב"ג ולא אמר הלכה כרבי. מכל מקום היינו דוקא למסקנא דמייתי הגמרא לדשמואל, אבל קודם שידענו דבריו ומדמכל מקום היה פשוט לגמרא דרשב"ג מיירי בסתם ולדות, ע"כ צריך לפרש כמו שכתבו התוס' לעיל דהוא מדיוקא דקתני כל.

קמ' גמ', אמר אביי כתנאי, ופירש רש"י אם מחתך בבן ח' דהוי נפל האם חייב משום חבורה, ודחה רבא דלכולי עלמא בן ח' חשוב כמת ופליגי האם לדמותו לטריפה דחשוב כמת ואפילו הכי נטהר או לא. ונראה להוכיח מכאן דהעושה חבורה בטרפה בשבת פטור, דאם חייב עדיין גם לרבא יש מחלוקת תנאים אם חבורה בבין ח' חייב דהרי נחלקו אם לדמות בן ח' לטרפה לגבי דשחיטתו מטהרתו והוא הדין לענין חבורה דמאי שנא, ולפי זה יש לפשוט את הספק של המנחת חינוך (מצוה ל"ב שוחט סק"ג) האם הורג טרפה בשבת חייב או לא דכמו בחבורה פטור הוא הדין בהורג, (ש.ב.). אמנם הרמב"ן דייק כך בשיטת רש"י, והקשה מגמ' ערוכה בפסחים ע"ג ע"א דהשוחט טרפה בשבת חייב. (א.ג.).

קמ' גמ', דמר סבר חי הוא ומר סבר מת הוא. וכתבו התוס' בחולין (עד.) ד"ה נפקא, דלפי זה צריך לומר דהא דילף ת"ק מקרא דלאכלה, אסמכתא בעלמא הוא, דכיון דחשיב כמת לכל ענין בלאו קרא אין שחיטתו מטהרתו.

קמו גמ', הכא אין במינה שחיטה. כתבו התוס' בחולין (שם) דאף על גב דבמתניתין בחולין (עב:) מבואר דבן ח' כיון שאין במינו שחיטה אין צריך קרא דשחיטתו לא מטהרתו (דילפינן לה מבהמה טמאה שאין במינה שחיטה ואין שחיטתה מטהרתה) והכא איצטריך למילף מקרא דלאכלה, אפשר משום דלולא קרא דלאכלה הוה אמינא דבן ח' חשיב יש במינו שחיטה, כיון שמהני לו שחיטה אגב אמו בתורת בן פקועה, א"נ דקרא דלאכלה אסמכתא הוא וכמו לאביי. (וכמו שהובא לעיל).

קמו גמ', איבעיא להו מי פליגי רבנן עליה דרשב"ג. מהכא יש להקשות לש"ך (חור"מ סימן קע"א סק"ט) דהוכיח מהתוס' בב"מ (טט.) דמה דקיי"ל דהלכה כרשב"ג בכל מקום במשנתינו, לאו דוקא וה"ה דהלכה כמותו נמי בברייתא. דלדבריו מאי נפק"מ אי פליגי רבנן ומה מקום יש להסתפק האם הלכה כמותן והא ודאי דהלכה כרשב"ג. ועל כרחק מוכח כדעת הגאון רבי עקיבא איגר (חור"מ שם) דדוקא במשנתינו הלכה כמותו ולכן מספקא לן בדעת רבנן והאם הלכה כמותן. (ר.ג.).

קמח גמ', לא נצרכה אלא למכשירי מילה. כתב הר"ח דלית הילכתא הכי (אלא אין מליץ כלל מספק) דשינויא היא ואשינויא לא סמכינן. (וכתבו הרמב"ן והרשב"א דכן משמע דעת הרי"ף שהביא הברייתא כפשוטה דספק נפל אין מחללין עליו את השבת והרי להלכה בלאו הכי קיי"ל דמכשירי מילה אין דוחין את השבת). וכתב הרשב"א דלפי זה באמת לא מליץ אלא היכא דקים לן דכלו לו חדשיו.

קמט גמ', כשפיהק ומת דברי הכל מת הוא. הרי"ן [על הרי"ף] הביא דרבינו יונה מפרש דלאו דוקא פיהק אלא ה"ה חלה ומת, מדמסיים אביי כי פליגי בנפל מן הגג או אכלו ארי ולא קאמר כי פליגי בחלה ומת, משמע דחלה הוי בכלל פיהק, דדוקא כשהמיתה באה לו ממקום אחר אין כאן ריעותא, וכן כתב הרמב"ן במלחמות, וכתב דכשמת מחמת חולי מסתברא שהפסק חיותו גורם עליו החולי, והא דנקט פיהק אורחא דמילתא הוא שנפל חולי קל ממית אותו פתאום. וכתב הרי"ן דנראה דהרי"ף מפרש כן, וע"פ זה למד הרי"ף דרבא דאמר בסמוך מת בתוך ל' חולצת פליגי אדאביי, דמשמע

הדרגת היוזמי

מסכת שבת דף קלו - דף קלז

ו אדר - ז אדר התשע"ג

דהוי כעין אונס יפטר. (עוד כתב, דהפטור מהאי טעמא דוקא שבעברה עצמה בא לקיים המצוה, אבל אם העברה הי' בדרכו לקיים מצוה דרבנן לא מיקרי כעין אונס, אף דבמצוה דאורייתא בכהאי גוונא נמי נתמעט, וכדאיתא בסוכה (מא:)) דר' יוסי פטר מי שהוציא הלולב לרשות הרבים בשבת כדי ליטלו מחמת דטעה בדבר מצוה, אם כן אף בהכשר מצוה פטור משום טעה בדבר מצוה.)

קסב (גמ'), כגון שקדם ומל של שבת בע"ש דלא ניתנה שבת לידחות. הרא"ש (בפרקין סימן ה') כתב שהר"ש הוכיח מכאן, שאם נימול תוך ח' ימים, אין צריך הטפת דם ביום שמיני, דאי צריך הרי ניתנה שבת לידחות אף על פי שכבר מלו מע"ש. והש"ך (יו"ד רס"ב סק"ב) פליג ודחה הרא"י, דאיכא למימר שצריך הטפת דם, ומכל מקום אינו דוחה שבת דרק מילה ממש דוחה שבת. ולדבריו צריך לומר דהא דבעינן (לעיל קלה.) מיעוטא, לנולד מהול דאין הטפת דמו דוחה שבת, משום דהתם ס"ד דדוחה שבת משום דערלה כבושה היא, וכ"כ בבבאור הגר"א (סימן רס"ד סק"י). וצריך עיון לדעת הרא"ש, איך אפשר דכהאי גוונא ידחה שבת, הא גבי שבת כתיב ערלתו, והכא לית ליה ערלה. (א.ג.) והקרנן נתנאל (אות י) כתב דהרא"ש נמי מודה דאין הטפת דם בכהאי גוונא דוחה שבת, אלא דמכל מקום כיון דאם היה מטיף דם לאותו שנימול מאתמול בשבת בשוגג היה פטור מחטאת מחמת דסוף סוף הוי טעה בדבר מצוה, אם כן מקרי ניתנה שבת לדחות לגבי האי גברא נודבריו צריך עיון, דאולי יכול לומר דהוי נמי טעה בדבר מצוה, אבל איך יחשב מחמת זה ניתנה שבת לידחות (א.ג.).

ובדעת הרא"ש דאם נימול תוך ח' אין צריך הטפת דם ברית בשמיני הש"ך (שם) הבין דס"ל לרא"ש דמתקיימת המצוה בדיעבד תוך שמונה. אבל השאגת אריה (סימן נ"ג) האריך להוכיח דאין מצוה כלל כשמל תוך ח', וטעמו דהרא"ש דכיון שאין לו ערלה לא שייך למולו.

קסג (גמ'), דלא ניתנה שבת לידחות. כתב התויו"ט בריש מסכתין, דהא דמחייבין התם חטאת לבעה"ב העומד בפנים, ולא מיפטר מטעם טעה בדבר מצוה, דעסוק במצות נתינת צדקה לעני, דהוא משום דלא ניתנה שבת לידחות אצל צדקה, וכדאמרינן הכא לגבי מילה. ובתוס' רבי עקיבא איגר שם הקשה הא ר' יוסי (בסוכה מא:)) פטר בהוציא את הלולב לרשות הרבים, כיון דטעה בדבר מצוה ואף על גב דלא ניתנה שבת לידחות אצל לולב, ודחה הרא"י מכאן, דהכא לא נפטר משום שלא היה מחויב במצוה היום כלל, ובאמת לא היה צריך להיות טרוד בזה כמבואר ברש"י.

קסד) מתניתין. נולד לביה"ש נימול לט'. המנחת חינוך (מצוה ב' כ"א) כתב דכיון דחיוב מילה חייל רק ביום השמיני, ליכא שום איסור להסיר הערלה קודם זמן החיוב ולא מיקרי מבטל עשה, ודומה למי שאינו לובש ד' כנפות שלא להתחייב בציצית, דבעידנא דריתחא ענשינן על זה, אבל אינו איסור מדינא. ומאידך הביא דעת המשנה למלך דחשיב מבטל עשה. ולדברי המנח"ח קשה אמאי בנוולד ביה"ש אין מלין אותו בספק ז' ספק ח', דהרי יש ספק חיוב דאורייתא שמא חייב למולו היום, וגם אם לא הגיע זמנו לא עביד איסורא בזה. [ובשלמא אם חשיב ביטול מצוה י"ל שכיון שתתבטל עי"ז המצוה לגמרי חמיר טפי מלבטל דין יום השמיני ולכן אזלינן לחומרא לדחות המילה, או אפילו אם חומרתן שוה אמרינן מספיקא שב ואל תעשה]. ויש לומר שאם ימול עתה יתכן שלא יקיים בכהאי גוונא מצות מילה כל כי מל ביום ז'. מה שאין כן אי ימול ביום ט' מקיים מצות מילה אף שלא קיים מצות מילה ביום השמיני. ואדרבא כיון שספיקא דאורייתא לחומרא הרי צריך להחמיר לגבי קיום עצם מצות מילה שיכול להיות שלא יקימה אם

(עב:) ר"י אומר אנדרוגינוס שקדש קדושו פסולין משום שהוא ספק אשה ואשה פסולה לקדש, ומשמע מזה דהטעם שפסול משום שהוא ספק ולא משום ילפותא מערכין. (ולכן מסקו התם התוס' דבאמת הוי ספק וכדברי התוס' בבכורות שהובא לעיל וכתבו דלפי זה הך דרשה דממעטינן בעולה אנדרוגינוס ע"כ לא אתיא כר' יהודה.)

קנז) תוס' ד"ה הזכר. דכל כמה דמצינן לאוקמי קרא למעט אנדרוגינוס וכו' לית לן לאוקמי לקרא למעוטי טומטום. המהרש"א מבאר, דהיינו משום דאנדרוגינוס הוי בריה ולכך נתמעט מה שאין כן טומטום דהוי ספק זכר ספק נקבה, וכל זה אם אין עוד יתורא, אבל אי איכא דרשה בפנ"ע שייך למעט טומטום דומיא דמה שמצינו במקומות אחרים שהתורה מיעטה ספיקי כמו עשירי ודאי ללא ספק וכן בהרת ספק.

קנח) בא"ד, וקשה לי לרב חסדא אמאי ממעט רב בנדה טומטום וכו'. המהרש"א הקשה מה הוקשה לתוס', דהרי רב ס"ל דאנדרוגינוס ספיקא הוי (וכמו שכתבנו בסמוך), ואם כן לדידיה ודאי ניחא יותר למעט מקרא טומטום דגבי אנדרוגינוס שייך למיפרך איצטריך קרא למעוטי ספיקא, ודוקא לרב חסדא דאנדרוגינוס בריה ניחא טפי למעט אנדרוגינוס.

קנט) בא"ד, מיהו הא לא קשיא דהוא כשראה לובן ואודם כאחת יתחייב ממה נפשך. והטעם שנתמעט מבואר בתוס' נדה כח. (ד"ה שנאמר) משום דמשונה הוא, ובארו דבאמת להאי גיסא דהוא זכר המיעוט מקרא דמזכר, ואם הוא נקבה המיעוט מקרא דעד נקבה. (וזה ג"כ כוונת התוס' בהמשך דבריהם כמבואר במהרש"א.)

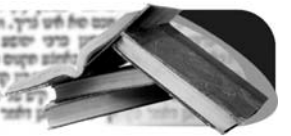
דף קלז ע"א

קס) מתניתין. מי שהיו לו שני תינוקות וכו' ומל את של אחר שבת בשבת חייב. בכריתות (יט:) הקשה רבא ממתניתין על הא דאמר שמואל מתעסק בשבת פטור דבעינן מלאכת מחשבת, הא הכא הוי מתעסק ואפילו ר' יהושע לא פטר אלא משום דטעה בדבר מצוה. ותירץ רב נחמן דהואיל ומקלקל בחבורה חייב מתעסק נמי חייב (דבמילה חיובו משום חבורה). ורש"י שם מבאר דמתעסק היינו שנתכוין למול את זה ומל את זה, אבל בנתכוין למול את זה כי סבר שנולד בשבת וטעה, לא מיקרי מתעסק אלא שוגג. ובבבאור דברי רב נחמן כתבו התוס' לעיל (עה.) ד"ה מתעסק, דפטור מקלקל משום דאינו מלאכת מחשבת, וכיון דבחובל חייבה תורה במקלקל חזינן דלא חיישינן בזה למלאכת מחשבת ולכן מתעסק נמי חייב.

ובשטמ"ק שם (בהשמטות אות ט') הביא תוס' שהקשו הא מתעסק שלא נתכוין לאיסור כלל פטור בכל התורה כולה (חוץ מחלבים ועריות), ולא משום מלאכת מחשבת דשיך דוקא בשבת, אלא דילפינן מ"בה" פרט למתעסק, והכא נמי הרי לא נתכוין לאיסור ומשו"ה יפטר. ותירץ, דלא דמי לנתכוין להיתר ממש דהרי נתכוין לעשות מלאכה בשבת, אלא שהיה סבור שהותרה מחמת דמילה דוחה שבת ועל כן אינו נפטר מהפסוק ד"בה".

קסא) גמ', ושניהם לא למדוה אלא מעבודת כוכבים. פירש רש"י שהקשו כל חטאות שבתורה לחטאת ע"ז. ועיין בסוכה (מב.) דר' יוסי פטר התם, בטעה בדבר מצוה, בגוונא דאכל עולת העוף משום דטעה דה" סבור שהיא חטאת העוף, ופירש רש"י דפטור מקרבן מעילה דאכילת חטאת העוף מצוה ואם כן טעה בדבר מצוה. והקשה האחייעזר (ח"ג פ"ג) הא קרבן מעילה אשם הוא ולא הוקש לחטאת ע"ז, ותירץ דאחר שפטר תורה מחטאת, ילפינן מיני' דלא הווי שוגג, אלא כעין אונס וממילא פטרינן גם באשם מעילות דחיובו בשוגג דוקא. וכתב דאי מהאי טעמא אף בטעה בדבר מצוה דרבנן, דאינה בכלל המיעוט דקרא, מכל מקום כיון דסיבת הפטור

הדרה היוזמי

ניסים גאון, דבמדבר אף על פי שלא פרעו, מכל מקום מלו בלא פריעה, ובקובץ הערות (סימן ס"ד ה') מוכיח מזה דאיכא קיום מצוה במילה לחודה בלא פריעה אף על פי שהפריעה מעכבת, דהרי כבר או היו מצווין על הפריעה כמו שכתבו התוס' שם, דפריעה מהלכה למשה מסיני היא. (ועיין בב"ח שהובא באות הבאה).

קעא תוס' ד"ה מל, תימה אמאי איצטרין למיתני. הב"ח (י"ד רס"ד) תירץ דברי שאר תני דין התינוק שלא נימול כל צרכו, והכא קאי כלפי המל דלא עביד מצוה כלל. ועוד תירץ דאתי לאשמעינן, דאפילו חתך וגילה רוב הגובה כל שלא פרע ונשאר רוב היקיפו אפילו במיעוט הגובה מעכב.

קעב בא"ד, קושייתם צריך עיון דמה ענין פריעה לציצין, הא ציצין מבשר הערלה הם, ופריעה הוא לקרום הדק (עיין לעיל אות קסט), דהרי ביבמות עב. ילפינן ציצין מקרא דהמול ימול, ואילו פריעה לא ילפינן אלא מקרא דיהושע (שם עא:). ובשו"ת נפש חיה (י"ד ע"ג) הביא דברי הגר"י פיק [בספרו שאילת שלום על השאילתות] שמבאר, דהתוס' מפרשים דפריעה היינו גילוי העטרה מעור הערלה עצמו, ולא קאי על העור התחתון (דלא כרש"י והרמב"ם), ולפי זה ביאר דקודם שנצטוו על הפריעה היה החיוב לחתוך רוב עור הערלה, אבל אין צריך גילוי רוב העטרה, והוא מה דילפינן ביבמות עב. הימול ימול לציצין המעכבין, דזהבאופן שנשאר רוב העור בערלה עצמו, ואחר מצוות פריעה לא סגי ברוב העור, אלא בעינן שיעור שיהיה רוב העטרה מגולה כדתנן במתניתין.

קעג גמ', בשר החופה את רוב גובהה של עטרה. פירש רש"י דלא תימה רוב היקפה אלא אפילו רוב גובהה במקום אחד, וכתבו הבית יוסף והב"ח (סימן רס"ד) דלא אתי ר' אבינא למעט רוב היקפה אלא תרוייהו לעיכובא, ורוב היקפה הוא עיקר דינא דמתניתין, והיינו כשיש רוב היקיפו של השורה הגבוהה המקפת את הגיד הגובה אף על פי שאינו רוב גובה הגיד, ור' אבינא מחדש דאפילו כשאין רוב היקיפו, אבל יש רוב גובהה של כל ראש הגיד מעכב. והבכור שור (לבעל התבואות שור) כתב, דהשורה הגבוהה בפנ"ע הוא נקרא עטרה, וכשיש רוב גובה מאותו החוט לכד ג"כ הוא לעיכובא אף על פי שאין רוב גובהה של כל ראש הגיד. ובשו"ת אבני נזר (י"ד של"ה) פליג עלי', דהקשה דלפירוש זה לא יצויר כמעט שיהיה ציצין שאינן רוב הגובה, דהרי רוב גובהה השורה הוא דבר מועט מאוד, ואם כן לא משכחת ציצין שאינן מעכבין את המילה. ועיי"ש.

קעד גמ', כל זמן שמתקשה ונראה מהול אינו צריך למול. עיין בבית יוסף (י"ד סו"ד רס"ד) שהביא דלא מהני זה אלא גבי מסורבל שמהול כדין ונראה ערל, אבל אי מעיקרא לא נימול כדין לא מהני מה שנראה מהול כשמתקשה.

קעה גמ', איכא בינייהו נראה ואינו נראה. הרמ"א (י"ד סוף סימן רס"ד) הביא מהתרומת הדשן דבאופן שנימול כדין ונראה מהול רק כשמתקשה, סגי שנראה מקצת מהעטרה ואין בזה דין בשר החופה רוב העטרה לעכב, כיון דמדאוריתא הוא מהול לגמרי ורק מדרבנן בעינן שיראה ג"כ נראה מהול, ולזה סגי שנראה מקצת. [ושם מיירי באופן שנראה שליש מהעטרה, והחת"ס (שו"ת י"ד רמ"ט) כתב דבאמת אינו תלוי בשליש אלא כל שנראה מקצת מהני]. והנקודות הכסף שם הקשה, דהא בזה נחלקו רשב"ג ושמואל הכא, דאיכא בינייהו נראה ואינו נראה, וחזוין דלשמואל צריך שנראה מהול לגמרי ולא סגי במקצת. ואפילו אי נימא דהתרוה"ד פסק כרשב"ג, היה לו להביא שהוא הנידון בגמרא כאן. וכתב דע"כ דהתרוה"ד פירש נראה ואינו נראה, שמצד א' נראה מהול ומצד שני אינו נראה, אבל בגונא דנראה מכל צד אף על פי שהוא רק במיעוט הגובה סגי לכולי עלמא. והחת"ס (שו"ת י"ד רמ"ט) מפרש דנראה ואינו נראה, היינו שאינו נראה להדיא אלא ע"י התבוננות ועיון,

כן גם לצד השני יש ספיקא דאורייתא ואף שאין מבטל המצוה אבל לא יקימה.

קסה מתניתין שם. ב' ימים של ראש השנה נימול ל"ב. הרמב"ם (בפ"א ממילה הט"ז) כתב דמי שאינו דוחה שבת אינו דוחה יו"ט ולא ב' ימים דר"ה אבל דוחה שאר יו"ט שני. וכתב הכסף משנה דמקורו ממתניתין דנקטה דוקא ב' ימים דר"ה, משמע דבשאר יו"ט שני נימול. והביא שהרא"ש בתשובה (כלל כו, ז) פליג, וס"ל דאין דוחה יו"ט שני. וממתניתין ליכא ראייה, דנשנית בארץ ישראל דלא משכח"ל ב' ימים טובים אלא בר"ה.

קסו גמ', חלצתו חמה נותנין לו כל ז' להברותו. ביבמות (פא:) אמר רב פפא דהיכא דכאיב ליה עיניה, אף על גב דלא מהלינן ליה, מכל מקום אין צריך המתנת ז' ימים. והאור זרוע (הל' מילה ק') הביא י"א דדוקא בחולי דאישתא ממתנין ז' ימים ושאר חולאים הוי ככאיב ליה עיניה, וחלק עליהו, וסובר דכל שחולה בכל גופו דומה לחלצתו חמה, ודוקא כשהוא באבר אחד כמו כאיב ליה עיניה אין צריך המתנת ז' ימים. וכן פסק השו"ע (י"ד רס"ב ב'). והרמ"א הביא דברי הנימוקי יוסף ביבמות דכאב גדול בעינים, הוי כחולי כל הגוף דשורייני דעינא בליבא תלו כדאיתא בע"ז (כה:).

קסז גמ', איבעיא להו מי בעינן מעת לעת. הרי"ף כתב דאיפשטא דבעינן מעת לעת. וכתב הר"ן דאף על גב דלא אפשיטא הכא נפשט ביבמות (פ:), והקרוב נתנאל (אות ח') הקשה דלדעת אמוראי בתראי ביבמות ליכא פשיטות, והרא"ש כתב דכיון דספק נפשות הוא, לחומרא אזלינן וצריך מעת לעת.

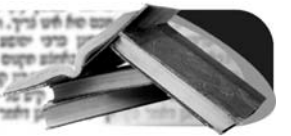
קסח מתניתין. ואם היה בעל בשר מתקנו מפני מראית העין. פירש רש"י שמשפע באיזמל, וכן הוכיח הב"ח (י"ד סימן רס"ד) מהטור, דאף על פי שהוא נראה מהול כשמתקשה ואין צריך למולו שנית כדאמרינן בגמרא, מכל מקום צריך לחתוך מעט מפני מראית עין, אבל מוכיח מהרמב"ם שבנראה מהול כשמתקשה אין חותכין כלום, והתיקון הוא, שדוחק את העור וקושרו לאחוריו, ואם אי אפשר בדרך זו אין צריך לחתוך כלום. והנקודות הכסף (סוף סימן רס"ד) כתב, דרש"י והרמב"ם לא פליגי לדינא רק בפירושא דמתניתין. (ועיי"ש) והתרומת הדשן (סימן רס"ד) כתב, דמכמה ראשונים משמע דתיקון דמתניתין נאמר רק לגבי אכילת תרומה, אבל לענין מילה סתם, אין צריך שום תיקון כל שמתקשה ונראה מהול.

דף קלז ע"ב

קסט מתניתין. מל ולא פרע את המילה וכו'. וזה לשון הרמב"ם (בפ"ב ממילה ה"ב) כיצד מוהלין חותכין את כל העור המחפה את העטרה עד שתתגלה כל העטרה, ואחר כך פורעין את הקרום הרך שלמטה מן העור בציפורן ומחזירו לכאן ולכאן עד שיראה בשר העטרה. וכעין זה כתב רש"י לעיל קלג. במתניתין, מוהלין - חותך את הערלה. ופורעין את העור המכסה ראש הגיד. ונמצא לדבריהם דפריעה אינה בערלה עצמה, ועיין באות קעג בדעת התוס'.

קע מתניתין שם. ביבמות עא: אמרינן דלא נצטוה אברהם אבינו על הפריעה, ונלמד דין פריעה מקרא דיהושע דכתיב מול את בני ישראל שנית (ועיי"ש). וכתבו שם התוס' בר"ה לא, דאף על גב דאין נביא רשאי לחדש מצוות, פריעה מהלכה למשה מסיני הוא ואתא יהושע אסמכיה אקרא. ועיין בשו"ת חת"ס (י"ד רמ"ח) שמוכיח דגדר ההלכה, שהוא חלק ממצות המילה ובלא זה מיקרי ערל [וגם ברכת המילה שייכא על זה]. וכתב המנחת חינוך (ריש מצוה ב') דכיון דפריעה מהלכה למשה מסיני הוא, אם כן נאמר דוקא לישראל אבל בני קטורה אף לדעת הרמב"ם שחייבים במילה, אין חייבים בפריעה.

ובתוס' יבמות עא: (ד"ה מאי טעמא) הביאו ממגילת סתרים דרב

ור"ת בתוס' מפרש דהוא אברהם. והערוך (בערך ידיד) בשם רב שריא גאון מפרש דהוא יעקב, שנאמר ואהב את יעקב, שנתקדש מן הבטן שנאמר עליו כשהיה במעי אמו ורב יעבוד צעיר.

קפג) תוס' ד"ה ידיד. אומר ר"ת שהוא אברהם אבינו שנקרא ידיד. ובתוס' מנחות (נו:.) ד"ה בן ידיד פירש לפי זה מה שאומרים אשר קידש ידיד מבטן, דכתיב באברהם למען ידעתיו, וכתיב בירמיהו בטרם אצרך בבטן ידעתיו, וילפינן מזה שגם אברהם אבינו נתקדש מן הבטן. וחוק בשארו שם היינו יצחק שקראו הקב"ה יצחק עד שלא נולד. ועיין במהרש"א שמפרש דלפי זה שארו קאי על אברהם דאין שארו אלא אשתו, והכונה דבעוד שהיה יצחק בבטן יצחק של אברהם הקב"ה שם לו חוק שקראו יצחק.

קפד) גמ', צוה להציל ידידות וכו'. הש"ך (יו"ד רס"ה סק"ה) כתב דצריך לומר בלשון עתיד הצד"י בפתח דהוא לשון תפילה (ומוכיח כן מהבה"ג), אבל בעל העיטור הביא שרב האי גאון כתב להדיא שצריך לומר צוה הצד"י בחיריק, וכן המהרש"א בחידושי אגדות מפרש דבשכר זאת צוה הקב"ה לאברהם להציל גופינו משחת דהוא הגיהנם, כדאמרינן בערובין, דאברהם אבינו יושב על פתח הגיהנום ומסיק כל מי שאין בו דבר ערוה ועבירה, וכל הבא על נכרית נמשכה ערלתו ואינו מכירו, והיינו למען בריתו וכו'. וחזו"ן מדבריו דהנוסח הוא צוה. וכן הביא בהגהות היעב"ץ מסידור רב עמרם גאון דצריך לומר צוה הצד"י בחיריק.

קפה) גמ', שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר וכו'. וצריך לומר דקאי על שבפועל מהול בין ביום בין בלילה (דמילה עצמה אינה בלילה), ומדמייתנין לה לגבי דם ברית, חזו"ן דאף הטפת דם הברית חשיב שמתמשך לעולם ואף על פי שאין בו היכר בגופו לעולם כמילה עצמה. וכן מבאר המהרש"א בסוטה (י:.) הא דאמרו במנחות (מג:.) בדוד כשנכנס למרחץ ואמר אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה, וכיון שנוכר במילה שבבשרו נתיישבה דעתו, והקשה המהרש"א הא אמרינן בסוטה שם דדוד נולד מהול ואם כן לא מל, וכתב דלמ"ד נולד מהול צריך הטפת דם ברית קאי על הטפת דם ברית, והיינו כנ"ל שגם הטפת דם ברית חשיב דבר המתמשך לתמיד בגופו. (א.ג.) ועוד מוכח מכאן דהטפת הדם הוא עיקר מצות מילה מדדרשינן על זה הקרא דאם לא בריתי וגו', ולא הסרת הערלה והפריעה.].

קפו) גמ', המל את הגרים וכו'. שאלמלא ד"ב לא נתקיימו שמים וארץ, המל את העבדים וכו'. שאלמלא דם ברית חוקות שמים וארץ וכו'. קשה מהו חילוק הלשון בין גרים לעבדים, (ר.ג.) ונראה לבאר עפ"י דברי רבי עקיבא איגר בשו"ע ריש הל' עבדים שכתב דעבד אינו מצווה למול את עצמו כיון שהוא חייב רק כאשר היא אינה מצווה במילה, ולכן כל החיוב מוטל רק על האדון מדין גירות, ולפי זה פשוט שאין העבד מקיים כל רגע מצוה שהוא מהול כי דינו כאשר, מה שאין כן גר שמקיים כל רגע מצוה כי אחר שהוא כבר יהודי הינו מצווה כל רגע להיות מהול, וא"ש שאצל גר אפשר לומר שכל רגע מתקיים השמים וארץ בזכות דם בריתו ומה שאין כן אצל עבד שרק מחמת המצוה החד פעמית שלא ישתנו חוקות שמים וארץ, ועוד נראה לבאר עפ"י דברי שו"ת הגאון רבי עקיבא איגר סימן מג דהכוונה באם לא בריתי לתורה שזוכים לה בזכות המילה וא"כ א"ש שרק גר שמצווה בתורה מקיים כפשוטו כל רגע את השמים וארץ אבל עבד שהוא כאשר ואינו מצווה בת"ת לא מקיימו כל רגע. (י.ר.).

קפז) גמ', שאלמלא דם ברית חוקות שמים וארץ לא נתקיימו. צ"ב מדוע במילת גרים נקט לא נתקיימו שמים וארץ ובמילת עבדים חוקות שמים וארץ. ואפשר דשני ענינים הן חדא עצם היצירה וההווה של מערכות שמיים וארץ ועוד הנהגתן וסדר הילוכח בזמן

אבל כשנראה להדיא מהני לכולי עלמא, אף על פי שנראה רק מקצת מהעטרה.

קעו) גמ', שם. הרי"ף העתיק הגמרא כאן דאיכא ביניהו וכו'. וכתב הרי"ן דלא הכריע אם הלכה כרשב"ג או כשמואל, והקרבן נתנאל (אות ל') הביא דהבעל העיטור כתב, דהלכה כשמואל דמסתברא דלאו לאפלוגי אתא אלא לפרושי ברייתא אתי.

קעז) גמ', אבי הבן אומר להכניסו. כתב הרמב"ם (פ"ג ממילה ה"א) דכשאין שם אבי הבן לא יברכו להכניסו כלל, דנתקנה ברכה זו דווקא לאב, שהוא מחויב במצוה יותר ממה שמצוין כל ישראל. והראב"ד בהשגות שם כתב שבי"ד או מיוחד שבעם מברך, ונהגו שהסנדק מברך, וכתב הטור (סימן רסה) שכן נהגו שמי שתופס התינוק מברך, והבית יוסף הביא (מהגהות מא"י ומקורו מהגהות סמ"ק) שהטעם שהסנדק מברך שהוא כמו שליח בי"ד, ובשו"ת רבי עקיבא איגר (קמא, מה) הקשה עליו דלא שייך שליחות על ברכה, ומבאר שהכוונה שהוא שליח בי"ד בעצם ההכנסה לברית ויכול לברך כמו שליח שעושה המצוה שהוא מברך.

קעח) תוס' ד"ה אבי הבן. ור"ת החזיר המנהג לקדמותו וכו'. עיין ברא"ש שכתב דלר"ת ברכת להכניסו, אינה ברכה על המילה שעושה עכשיו, אלא מודה ומשבח להקב"ה שצוה לעשות מצוה זו, כשתבוא עוד לידו, ותקנו לה מקום זה להודיע שעושה המילה לשם מצוה ולא לשם מורנא ולא לשם הר גרזים, (וכעין זה כתבו בתוס' פסחים ז. ד"ה בלבער). ועוד כתב הרא"ש דשפיר מיקרי עובר לעשייתה, וגם להבא כיון שעדיין לא פרע ותנן מל ולא פרע כאילו לא מל. [נועל פי זה כתב הט"ו (יו"ד רס"ה סק"א) דכשהאב מל בעצמו יברך ב' הברכות קודם החיתוך. עיי"ש]. והחת"ס הקשה על סברת הרא"ש דהרי לא ניתנה פריעה לאברהם אבינו כדאיתא ביבמות עא: ואיך שייך לברך על הפריעה להכניסו בבריתו של אברהם אבינו. [ויו"ל דאין כוונת הרא"ש שמברך על הפריעה אלא כיון שהפריעה עוד לפניו הרי הברכה עדין על המילה שעוסק בה ולא לאחריה וכן מצינו גבי ציצית שמברך אחר העטיפה לפני המשמוש וכן לגבי נטילת ידיים לפני הניגוב ועוד].

קעט) בא"ה, ובשו"ת מהר"ם אלאשקר (סימן יח) מוכיח מדברי הרמב"ם (פ"ג ממילה ה"א) דסובר כרשב"ם דמברך להכניסו ברישא קודם המילה, וכתב דאפילו לגירסא דגרסינן ברישא המל אומר וכו' והדר אבי הבן אומר וכו', אין מזה ראייה לענין הסדר, דהתנא לא נחית לומר סדר הברכות, ולא מצי למינקט ברישא אבי הבן אומר, דלא היה מובן דקאי אמילה, וגם מה שמוכיח ר"ת מהעומדים שם אומרים כשם שנכנס משמע דקאי אחר המילה כתב מהר"ם אלאשקר דשפיר י"ל דקאי קודם המילה, כלומר כשם שהכנסתו לבוא בברית וברכת עליו, (דמסירתו לבעל הברית הוי הכנסתו לברית) כן תכניסהו לתורה וכו'.

קפ) גמ', העומדים שם אומרים וכו'. במרדכי הביא שהר"מ מרוטנבורג היה נוהג לעמוד לעמוד בשעת המילה ומייתי מדכתיב ויעמוד כל העם בברית וגם מביא ראייה מהגמרא כאן שאמרו העומדים שם חזו"ן דכולם עומדים.

קפא) גמ', כשם שנכנס לברית וכו'. הבית יוסף (סימן רס"ה) הביא מהאבודרהם שמברכים כן שאלו הן מצוות הבן המוטלות על האב וסידרם על זה הסדר דאמרינן בקידושין כט: לעולם ילמוד אדם תורה ואחר כך ישא אשה, והזכיר חופה לפני מעשים טובים דבן י"ח לחופה ואינו בר עונשין על מעשיו עד שיהיה בן עשרים. (והיינו עונשים בידי שמים וכדאיתא לעיל פט:.) והמעדני יו"ט (ברא"ש סוף בכורות אות ו') תמה על טעם זה דאמאי יש לתלות מעשים בעונשין ולא בזמן החיוב שהוא בשנת י"ג.

קפב) גמ', אשר קידש ידיד מבטן. פירש רש"י ידיד הוא יצחק,

הדרגת הירומי

מסכת שבת דף קלז - דף קלח

ז אדר - ה אדר התשע"ג

אבל ביו"ט דשרי לשמר ודעתו ליתן כלי תחתיה אסור משום אוהל.
 (ה) גמ', שם. אבל דעת תוס' בד"ה אלא אמר אביי, דלמסקנא נמי
 משום אוהל הוא, ומדרבנן, [מדחוקשה להם מתלא כווא בסיכתא
 והוצרכו לומר דבדרבנן שייך לחלק, ולרש"י והרמב"ם פשיטא דלא
 שייך כלל לתלא כווא בסיכתא]. והרמב"ן הקשה על פירש רש"י,
 מדאקשינן על ר"א משום אוהל, וכתב דאפשר דנקיט הגמרא כן
 לדעת רב יוסף דסבר דהוי אוהל. והרמב"ן עצמו כתב דלאביי נמי
 משום אוהל הוא, והא דשרי לתלות כדי ליתן בה רימונים משום
 שהתולה לשמר מותחה יפה וקובעה מה שאין כן התולה לרימונים.
 (ו) גמ', הגוד והמשמרת וכו'. כתב הרשב"א דאין איסור אוהל עראי
 אלא כשצריך לחלל שתחתיו, והביא שכן מפרש רבינו יונה הא
 דשרי לקמן קלט: תליית משמרת לצורך רימונים, וכתב דלפי זה
 צריך לומר דבגוד צריך לאויר שתחתיו כדי שיכנס האויר שם
 ויצטנן. וכן במטה משתמשים באויר שתחתיה בנתינת סנדלין
 וכיוצא בהן. אבל בתוס' נראה דלא ס"ל תנאי זה, דכתבו להתיר
 שולחן רק משום שאין בו מחיצות, וכן בתוס' ביצה (לב): ד"ה
 מלמטה. ועיין לקמן אות מו).

(ז) גמ', כילה. פירש רש"י שיש בגגה טפח. זאת ע"פ המבואר בגמרא
 בע"ב דכילת חתנים שאין בגגה טפח שרי לנטותה לכתחילה, והר"ן
 [על הרי"ף] כתב דדעת הרי"ף והרמב"ם דהיכא דאיכא טפח בגגה
 (או תוך ג' סמוך לגג) הוי אוהל קבע וחייב, והכא מיירי שאין בגגה
 טפח ובזה פטור אבל אסור, וכלית חתנים שאני שמתוקנת לכך.
 ופירש הקרבן נתנאל (אות ו') שהכינה לכך ודמיא לפקק החלון.

(ח) תוס' ד"ה כסא גלין. אלא היינו כעין מיטה וכו'. מבואר בתוס'
 דלפרוס עור על המיטה הוי עשיית אוהל, וקשה ממשיכ' התוס' דף
 לו: ד"ה וב"ה שאין איסור עשיית אוהל עראי היכא דהמחיצות
 עשויות כבר, ונראה דהכא מיירי דהמיטה הפוכה והוא מושיבה
 ומניח עליה עור כמבואר בלשון התוס', וגם זה חשיב עשיית
 מחיצות. (וכן מבואר במשנה ברורה סו"ס שט"ו בשם הפרי מגדים,
 דלהביא מחיצות מוכנות ממקום אחר כגון שמביא כלי רחב
 ומכסהו, חשיב עשיית מחיצות) (ש.ב.).

(ט) תוס' ד"ה כסא טרסקל. וכן ביעתא פירוש כשנותנין ביצים על
 גבי האסכלא. כן פירש רש"י בביצה (לג.), אבל התוס' שם (לב): ד"ה
 מלמטה כתבו, דבכהאי גוונא אין מחיצות ושרי, אלא מיירי שנותן
 ביצים מכאן ומכאן וביצה מלמעלה.

(י) בא"ד. אומר ר"ת דדוקא דברים שיש להם מחיצה עד לארץ.
 והרשב"א (בד"ה אלא) כתב דבעינן ג' מחיצות, והרא"ש בביצה
 (פ"ד סימן י"א) כתב דאין איסור בפוריא אלא כשיש לה ד' דפין
 מחוברין וכו' דאין אהל בלא מחיצות. והט"ו (בסימן שט"ו סק"ד)
 הקשה דהא בביעתא וחביתא ליכא אלא ב' מחיצות. וכתב דהיכא
 דצריך לאויר שתחתיו אסור בב' מחיצות, והיכא שאינו צריך לאויר
 שתחתיו בעינן ד' מחיצות. והקרבן נתנאל (בביצה שם אות ז' ול')
 הקשה דהרי פוריא חשיב שצריך לאויר שתחתיו כמו שכתב הט"ו
 שם בשם הרשב"א (שצריך להניח שם סנדלין), והקרבן נתנאל
 מיישב דהיכא שעושה המחיצות בשבת אסור אפילו בב' מחיצות,
 אבל היכא שהמחיצות כבר עשויות אין אסור אלא בד' מחיצות.
 והרשב"א הקשה על מה שכתבו התוס' דבעינן מחיצות גמורות,
 אבל שולחן שרי דהרגלים לא חשיבי כמחיצות אם כן גוד אמאי
 אסור דאינו תלוי אלא על גבי קונדסין. וכתב דיש לומר טעם אחר
 להיתר נתינת שולחן משום שאינו צריך לאויר שתחתיו.

(יא) בא"ד, והנה לדברי ר"ת דאין איסור באוהל אלא במחיצות
 גמורות אם כן בפשטות מבואר היתירא דכסא טרסקל, דכיון שאין
 לו מחיצות גמורות אלא ד' רגלים כמו שכתבו התוס' למעלה הוי
 כשולחן דשרי להושיבו על גבי ספסלין, ולכאורה אין צורך לדברי

דהוא חוקות השמים והארץ. והנה בנדריים (לב). דרשינן ל"ברייתא"
 בתורה ומילה. וביאר הגאון רבי עקיבא איגר (מהדו"ק סימן מ"ב)
 דמילה מביאה לידי תורה וללא מילה לא יוכל ללמוד תורה. (עיי"ש
 דהויא ערלת הלב). והנה מילת גר מחייבתו במצוות ומכשרתו
 ללימוד התורה. אך מילת עבד מחייבתו רק במצוות אך עדיין אינו
 מצווה בלימוד התורה. ולכן מילת גר מעלתה גדולה יותר דמצווה
 בלימוד התורה ומשום כן ראוי דם מילתו להתקיים בו שמים וארץ
 דכל הויתן בזכות התורה. אך מילת עבד דהוי חיוב מצוות גרידא
 לא סגי להיות שמים וארץ, ורק בזכות דם מילתו מתקיים ההילוך
 וההנהגה דחוקות שמים וארץ. (י.ר.).

קפח) גמ', המל את הגרים אומר וכו' והמברך אומר וכו'. לגירסתינו
 יש ב' ברכות, אבל הרי"ף גרס דהמל מברך למול את הגרים ולהטיף
 מהם דם ברית וכו' דהיינו ברכה אחת, וכתב הבעל המאור דזו
 הגירסא הנכונה, דהרי למול להבא משמע וע"כ דמברכים אותו
 לפני המילה, (ולדברי התוס' סוף ד"ה אבי הבן ניחא דמשמע נמי
 לשעבר), אמנם הרא"ש כתב דאפילו לגירסא זו יש לפרש דקאי
 לאחר המילה וכמו לגירסתנו, ובאמת לפני המילה מברכים על
 המילה, ולא הוצרכו להזכיר אלא מה שהוא חלוק ממילת ישראל.
 קפט) גמ', ולהטיף מהם דם ברית. הבעל המאור מבאר הטעם
 שהזכור דם ברית דוקא בברכה של גרים ועבדים, דהם גדולים ובני
 דעת, וכדי שיקבלו עליהם עול תורה ומצוות בשמחה ולא ידאגו
 לדם הנוסף מהם. והרמב"ן מפרש דמשום דיש כמה גרים
 המתגיירים כשהם נימולים (כגון ערבי מהול וכיו"ב) ואין מילתן
 אלא בהטפת דם ברית, לפיכך תיקנו בכל מילת הגרים נוסח זה.

פרק תולין

(א) מתניתין. ר"א אומר וכו' ונותנין לתלויה בשבת. פירש רש"י
 דס"ל דלאו דרך בורר הוא. והרשב"א (לקמן קלח). מבאר דטעמו,
 דלא דמי לבורר ומרקד כיון שאין עושה ברירה והרקדה בידיו אלא
 מאליו נברר המשקה מן השמרים.

(ב) רש"י ד"ה תולין. פירש"י דבתלויה נותנין שמרים דאין דרך בורר
 בכך. וקשה דהא לשיטת רש"י בגמ' לקמן (קלח. ד"ה דנוטל) בהא
 דנחלקו רבה ור' זירא משום מה הויא התראת משמר, דפליגי רק
 לענין בורר אך משום מרקד לכ"ע מתרינן ביה, וא"כ מדוע נקט בורר
 כדרבה, והא ר' זירא פליג, והיה לו לנקוט דאין זה דרך מרקד. והוי
 ככולי עלמא.

(ג) גמ', אלא מעתה תלה כווא בסיכתא הכי נמי דמחייב. כלומר
 שבתליית הכווא עושה אוהל על האויר שתחתיו ולכך מדמי לה
 למשמרת. והטעם שאינו אוהל משום שאין לו מחיצות וגם אינו
 צריך לאויר שתחתיו. וכתב החזון איש (נ"ב ג') דמשמע שיש עוד
 היתר בזה שאינו מתכוין לשום תשמיש רק לתלותו.

דף קלח ע"א

(ד) גמ', מדרבנן הוא שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. ולקמן
 (קלט): אמרינן דשרי לתלות משמרת כדי ליתן בה רימונים, ופירש
 שם רש"י, דלמסקנת הגמרא כאן אין האיסור משום אוהל אלא
 משום עובדין דחול, ולצורך רימונים אינו עובדין דחול. והרמב"ם
 (בפכ"א הי"ז) כתב, שאם עושה כדרך חול יכול לבא לידי מלאכה
 שישמר. והקרבן נתנאל הקשה דבשלמא בשבת ניחא, אבל ביו"ט
 דשרי לשמר אמאי אסור ליתן המשמרת לטעם הרמב"ם, ועוד
 דבגמרא לעיל מקשינן אר' אליעזר משום עשיית אוהל עראי
 לכתחילה. ותירץ דהטעם שאינו אוהל הוא משום שאין עשוי לחלל
 שתחתיו, וזה דוקא בשבת שאסור ליתן כלי תחתיה שאסור לשמר,

בקיטנית, ועוד **דרש"י לעיל** (עג.) כתב דבורר פסולת בידו. (א.ג.).
 (ט) **גמ'**, **טלית כפולה לא יעשה**. הרי"ף כאן פירש, שאין בגגה טפח ולפיכך פטור אבל אסור (וכנזכר שיטתו באות ז' לגבי כילה), והרא"ש פליג וכתב, דכיון דכילת חתנים שרי כשאין בגגה טפח כל שכן טלית דהוא עראי טפי, אלא מיירי ביש בגגה טפח. (או באופן שיורד טפח ישר בסוף השיפוע וכדאמרין בע"ב גבי כילת חתנים, ועיין **קרבן נתנאל** אות ח').

(כ) **גמ'**, **היה כרוך עליה חוט או משיחה מותר לנטותה לכתחילה**. כתב **הקרבן נתנאל** (אות ה') ע"פ לשון הרי"ף שהובא ברא"ש, דבאוהל קבע אין התירא דחוט או משיחה, והביא שכן כתב **המגן אברהם** (שט"ו סק"ב), אבל בפרוס טפח אפילו באוהל קבע מהני.

(כא) **גמ'**, **חזינא להו לכילי דבי רב הונא דמאורתא נגידי ומצפרא חביטא רמיא**. כתב הר"ן (על הרי"ף) דלדעת **רש"י** (בד"ה כילה), דכל שאין בגג טפח שרי לכתחילה, יש לפרש כאן שלא היה בגגה טפח, אבל לדעת הרי"ף דאף באין בגגה טפח אסור בשאר כילות חוץ מכילת חתנים, צריך לומר שהיה שם חוט או משיחה, וצריך ביאור אמאי שרי מחמת החוט או משיחה לפרק הכילה לגמרי, כמו שאמרו ומצפרא חביטא רמיא, והרי החוט רק מהני שנחשב כתוספת אוהל ארעי אם מושך לכאן ולכאן, אבל לסתור לגמרי האוהל למה שרי. (י.ס.). והחזון איש (נ"ב ז') כתב, דכיון שמותר להחזירו בכתחילה ולקפלו, משקיפלו אין חשיבות אוהל במה שנשאר שאינו ראוי לכלום, לכך שרי לסתור לגמרי. עוד כתב דכל היתר זה דוקא כשפרסו בשבת אבל אם היה פרוס מערב שבת אסור אפילו לקפלו. דאסור לסתור אפילו מקצת אוהל עראי.

(כב) **גמ'**, **וילון מותר לנטותו**. בעירוובין (קב.) פירש **רש"י** דלאו אוהל הוא דלא קביע התם, אלא כן דרכו לינתן ולהסתלק כדלת בעלמא. והבית יוסף (סימן שט"ו) הביא **ההתרומת הדשן** (סימן ס"ח) דייק מרש"י דכל ההיתר דוקא בוילון שנוטין אותו לפרקים, כשרוצים לעשות מילי דצניעות, ולא תלוי שם תדיר, נולפי זה סבר לאסור תליית פרוכת לפני ארון הקודש, והסיק לחלק, דפרוכת זו אינה עשויה כלל בתורת דלת שהרי יש שם דלת, ואפשר דאף על פי שהוא בקביעות אין קפידא. והבית יוסף כתב שאין כוונת **רש"י** דוקא שמסלקים הוילון לגמרי דאם כן אמאי בסוגיין שתיק מלפרש דמיירי דוקא בכהאי גוונא, אלא דכוונתו שכיון שהוילון נע ונד כולו ברוח מצויה וגם אינו מעכב לעוברים ושבים, לא הווי קבוע, (אבל אם קבעו מלמעלה ומלמטה ומן הצדדים בענין שאין מזיזין אותו ממקומו היה אסור משום בנין). והחזון איש (נ"ב סק"ג) הקשה על הבית יוסף דמאי שנא קובע וילון שתלוי מלמעלה, מתולה דלת על ציריה דהוי בנין, הא אף על פי דנע ונד ע"י הרוח, מתקיימת על ציריה וכך צורת בנינה.

(כג) **גמ'**, **וילון מותר לנטותו**. פירש"י שאין אהל למי שעשוי כעין גג. נראה דרש"י לשיטתו לעיל (קכה: ד"ה שאין) דאהל הוי רק בגג ולא בדפנות. אך לשיטת **התוס'** (ד"ה הכל) דפליגי וס"ל דגם במחיצות יש אהל, צריך לומר דשאני וילון דאינו מחיצה המתרת וכן לא חשיב כמחיצה המבדלת בין חצר לחצר ולכן מותר לנטותו. ודלא כרש"י. (ר.ג.)

דף קלח ע"ב

(כד) **רש"י ד"ה ולא אמרן**. דהיינו שאין ברחבו למטה טפחיים, ואין עשויה לישן תחתיה, [והטור (סימן שט"ו) הוסיף דעשויה לנוי]. ובעירוובין קב: כתב פירוש זה בהווה אמינא, אך למסקנא פירשו כתוס' כאן. עוד כתב דתליא בפלוגתא דשפועי אוהלים בסוכה (יט:), ותוס' ד"ה שאין בשיפועה טפח. בסוה"ד הקשה דמשמע הכא דפסקה הגמרא דשפועי אהלים כאהלים, ובסוכה קי"ל דלאו

התוס' למעלה דמיירי שקבוע בכסא. ונראה דבאמת **תוס'** כאן פליגי על דברי **התוס'** למעלה ובוזה ניחא מה שהתוס' למעלה כתבו דביעתא היינו שנותן ביצים על גבי אסכלא, ובתוס' ביצה לב: כתבו דעל גבי אסכלא הוי בלא מחיצות, דבאמת **התוס'** בריש הדיבור כאן ס"ל דאף בלא מחיצות אסור. נולפי זה לדברי ר"ת אין מקור כלל להתיר אוהל שהיה מחובר למחיצות מבעו"י (כמו כסא טרסקל) כשיש לו מחיצות גמורות].

(יב) **בא"ד**, מה שכתבו **התוס'** דאין איסור אוהל עראי בלא מחיצות היינו כשאינו עשוי ממש בתורת אוהל, אבל כשעשוי לצל אסור אף בלא מחיצות כדמוכח בתוס' בע"ב בד"ה הא דמהדק, וכמו שכתב **המגן אברהם** ש"א סקנ"א.

(יג) **גמ'**, **אמר רב כהנא שימר חייב חטאת**. הקשה **הרשב"א**, אם כן אמאי ביו"ט שרו רבנן, הא אמרינן **בביצה** (יד:) דאין בוררין את הקיטנית ביו"ט בנפה וכברה. והביאור הלכה (תק"ו ס"ד ד"ה מותר) תירץ דשאני התם שהדרך לעשות בכלים אלו לימים הרבה והוי כעין קצירה וטחינה, אבל כאן אף שהוא ע"י כלי דרך לעשותה לפי שעה.

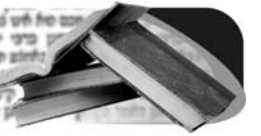
(יד) **גמ'**, **מי איכא מידי דרבנן מחייבי חטאת ור"א שרי לכתחילה**. הקשה **הרשב"א** דמצנינן לעיל (ק"ג). דרבנן שרו עניבה לכתחילה, ור"י סבר דעניבה היינו קשירה. ותירץ דהיכא דרבים לקולא והיחיד לחומרא לא קשיא ליה, ודוקא כשיחיד מיקל נגד יחיד אחר או נגד רבים קשיא ליה.

(טו) **גמ'**, **משום מאי מתרינן ביה**. **תוס'** לעיל (עג:): **ד"ה משום הסתפקו**, אם כוונת הגמרא שצריך להתרות על תולדה משום האב, אי לאו, ונחלקו כאן באופן שהתרה משום האב, דאף על פי שאם היה מתרה בו אל תשמר היה חייב, מכל מקום כשהתרה משום אב אחר גרע דהוא סבר שמלעיג בו.

(טז) **גמ'**, **רבה אמר משום בורר**. פירש **רש"י** בד"ה **דנוטל דה"ה** משום מרקד מהני לכולי עלמא, ופליגי רק בבורר, אבל **בתוס'** **לעיל** (עג:): **ד"ה משום כתבו**, דלרבה אם יתרו משום בורר לא מהני. וכתב **הביאור הלכה** (שי"ט ס"ט) דכן משמע מהרמב"ם (פ"ח הי"א), והביא דכן מוכח להדיא בירושלמי בפרק כלל גדול ובפירקין, דמ"ד משום בורר לא ס"ל משום מרקד. וביאר הטעם דלא חשיב מרקד, דמרקד עושה כל זמן הרקדתו פעולה באוכל ובפסולת יחד שמנענע הכברה, מה שאין כן הכא דממילא האוכל נברר בלא שעושה פעולה בפסולת דמי לבורר, שנוטל האוכל והפסולת נשאר במקומו. ובשיטה לר"ן כתב בשם הרא"ה דלרבה הוי בורר ולא מרקד דזה בלח וזה ביבש. והריטב"א (החדשים) כתב בדעת ר' זירא דהוי מרקד ולא בורר משום שבורר דוקא ביבש ולא בלח.

(יז) **גמ'**, **מה דרכו של בורר נוטל אוכל ומניח פסולת**. **תוס'** **לעיל** (עד:): **ד"ה בורר הקשו**, מדאמרין שם דדרך ברירה הוא ליטול הפסולת, ותירצו דכשהאוכל מרובה הדרך ליטול הפסולת מה שאין כן כאן שהפסולת מרובה, וצריך לומר שאינו נותן כל היין במשמרת רק השמרים עם מעט יין. וצריך לומר דאף על גב דבמשמרת גם כשהאוכל מרובה דרכו לברור האוכל מן הפסולת דבאופן אחר אי אפשר לשמר. מכל מקום כדי לחייבו משום בורר אזלינן לפי הדרך בסתם בורר ולא במשמר, דמשמר אינו עיקר בורר]. ובתוס' **ביצה** (יד:): **ד"ה הבורר כתבו**, דמה שאמרו כאן נוטל אוכל אין הכונה שמוציא האוכל מהפסולת אלא שנוטל לעצמו האוכל ואת הפסולת זורק. והריטב"א (החדשים) כתב בשם **תוס'** דלשון הגמרא לאו דוקא ולא נחית לזה מה נוטל ממה, אלא הכונה שמפריש האוכל לצד אחד והפסולת לצד אחר.

(יח) **רש"י ד"ה דנוטל**. מה שאין כן בבורר קיטנית שהפסולת למטה, וקשה דבורר שהוזכר בל"ט מלאכות בסידורא דפת הוזכר ולא

הדרגת היוזמי

מסכת שבת דף קלח - דף קלט

ח אדר - ט אדר התשע"ג

כאהלים, ותיריך דבסוכה מיירי דאין בשיפועו טפח. הקרבן נתנאל (ס"ב אות ט') כתב דמה שאמרה הגמרא כאן דשפועי אהלים כאהלים הווי אף למ"ד בסוכה דלאו כאהלים, ועל תוס' הקשה הא בעינן בסוכה ז' על ז', ותיריך דמיירי שיש שם ז' מכוונות והחלק המשופע משלים לשיעור.

כה) גמ', אבל נחתא מפוריא טפח אסורה. כתבו הרשב"א והר"ן בשם רבינו יונה דהיינו דוקא בכילה שעשויה לצל ולכן המטה הויא כגג באמצע הכילה, אבל בסדינין שפרוסין על המטה כיון שאינן אוהל כלל אף על גב דנחתא מפוריא טפח לית לן בה.

כו) גמ', אלא מעתה שרביב בגלימא טפח. הקשה הט"ז (שט"ז סק"ח) לפי מה שכתב הרשב"א (באות הקודמת) הא ה"נ בגלימא שעיקרה עשויה לכסות ראשו למה יהיה איסור במה שיוצא ממנה. ותיריך דשאני הכא שעושה מעשה מיוחד שלא כדרך הלובשים לשם עשיית אוהל בזה אסור אף שעיקרו אין עשוי לאוהל.

כז) גמ', הא דמיהדק הא דלא מיהדק. פירש רש"י דהאיסור דילמא נפיל ואתי לאתויי. והבית יוסף (ש"א מ"א) הביא מהראשונים דלאו דוקא מיהדק וה"ה אם קשור תחת גרונו, (וכן פירש רש"י ערובין קב:) וכן אם הוא עמוק שראשו נכנס לתוכו ואין הרוח יכול להגביהו שרי. עוד כתב הבית יוסף דנראה דכל האיסור הוא בכובע שעשוי להגן מהשמש ולא לשם כיסוי הראש, דכובע שעשוי לכיסוי הראש אף על גב דנפיל לא אתי לאתויי בידו דלא ילך בגילוי הראש. וכתב הדרישה דאף לדעת התוס' שמפרשים שהאיסור משום אוהל אבל לדינא אפשר דר"ת מודה להאי חששא דילמא נפיל דסברא הוא, ונפקא מינה שאף כשאין בו טפח אסור ברשות הרבים, והא דבעינן לטעם דאוהל היינו בביתו.

כח) תוס' ד"ה הא דמהדק. הרא"ש (סימן ג) הביא דרבינו תם שמפרש כפירוש ר"ח, לא גריס אלא במסקנת הגמרא, דלפירוש זה לא הדרינן ממאי דאמרינן מעיקרא דמיירי דוקא בטפח. וכתב המגן אברהם (סימן ש"א סקנ"א) דאף על גב דאין אוהל עראי אסור בלא מחיצות (כמבואר בתוס' בע"א) שאני הכא שעיקר כוונתו לעשות אוהל להיות לצל, ובכחאי גוונא אסור אף בלא דפנות. (ועיין ברא"ש ביצה פ"ד ס"א ובקרבן נתנאל שם אות י'). וכעין זה כתב הט"ז (שם סקכ"ז) וביאר הא דמקשינן משרביב בגלימא, דאף על פי שאין גלימא עשויה לשם אוהל, מכל מקום כאן שעושה שלא כדרך המתעטפים מוכח שעושה כן לשם אוהל.

כט) גמ', לא שנו אלא בב' בני אדם אבל באדם א' אסור. עיין פירש רש"י. והר"ן (על הר"ף) מביא פירוש רבינו יונה דבאדם א' כיון שצריך לקשרו בצד זה ואחר כך בצד זה דמי לבנין שבנין מעט מעט, מה שאין כן בב' בני אדם שפורסין כולו כאחת וקושרין אותו לא דמי לבנין, ועיי"ש עוד שהביא פירוש הרמב"ם והראב"ד.

ל) גמ', כירה שנשמטה א' מירכותיה מותר לטלטלה שתים אסור. עיין בפירוש הערוך שהובא בגליון שטעם האיסור בניטלו שתים משום שאינה יכולה לעמוד כך ובטלה מתורת כלי. [וצריך עיון מאי שנו מסנדל שנפסקה בו רצועה אחת דאמרינן לעיל (ק"ב). דאי חזי לתיקוניה הוי מנא(א.ג.)]. אבל רש"י בד"ה שמא יתקע כתב, דהטעם משום שמא יתקע וכטעמיה דרב בסמוך, דלהאי מ"ד חיישינן לזה דוקא כשניטלו שתים שבזה יותר קשה לטלטלו. והמהרש"ל כתב דנראה דרש"י גרס אמר רב גזרה שמא יתקע, ואתי לפרושי טעמא דברייתא דניטלו שתים אסור ולא כגרסתינו דרב פליג וסבר דאפילו בניטל אחת אסור. ולא גרס בדברי רש"י ת"ק.

לא) גמ', מסתפקא להו הא דאמר ליה רב אדא וכו'. צ"ע דהא נמי מתניתין היא, דאם הפת שניה ע"כ דלא אמרינן דחזינן לתנורא כמאן דמלי טומאה, דא"כ היתה הפת ראשונה. (ש.ב.) וי"ל דס"ד לפרש המשנה שנכנסה הפת לתנור אחרי שיצא ממנו השרץ (י.פ.).

דף קלט ע"א

לב) גמ', שלא ימצאו הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד. המהרש"א (בחידושי אגדות) מפרש דאפילו במקום אחד לא ימצא הלכה ברורה ומשנה ברורה, וזה משמעות דקרא ונעו מים עד ים וגו' ישוטטו ולא ימצאו, שבשום מקום לא ימצאו.

לג) גמ', שכל פורענות וכו' אלא בשביל דייני ישראל שנאמר שמעו נא וגו' ונביאיה בכסף יקסומו. וצ"ב דנביאיה אינו עוון דייני ישראל אלא שמתנבאים בשקר. ופירש הר"ף בעין יעקב דזה גופא כוונת הגמרא להוכיח, שאין פורענות באה אלא בשביל דייני ישראל כלומר שאף על פי שיש עוד עברות אחרות מגיע העונש בעיקר משום דייני ישראל, ואגב זה נענשים על שאר עברות כדמשמע בקרא, דאף על גב שיש עוון הנביאים, עיקר העונש ע"י הדיינים, כדמשמע רישיה דקרא דפתח בהו.

לד) גמ', ר' יוסי בר"ח אמר אף הם לא טעמו טעם יין. וקשה לפי זה אמאי קרי ליוסף נזיר אחיו. ואין לומר דלא דריש כלל מנזיר אחיו לשון נזירות מיין דאם כן אין מקור שיוסף לא שתה יין, ומשמע דריב"ח מודה שיוסף לא טעם טעם יין וקאמר דאף הן לא טעמו. וכתב המהרש"א ד"ל דיוסף היה נזיר ממש לכל דיניו אבל האחרים היו רק פרושים מיין. והא דהתגלח קודם שבא לפני פרעה, מפני כבוד המלכות היה אף שהיה תוך ימי נזירותו, ועוד י"ל דיוסף דוקא נקרא נזיר למעלתו שאף על פי שהיה בין האומות היה נזהר בפרישות היין. ובע"ז יוסף (בעין יעקב) בשם ספר איי הים כתב, דהאחים עשו כן מפני תשובה על מכירת יוסף, ואם כן אין בזה שבח אלא ליוסף שנזר לשם פרישות.

לה) גמ', דכתיב וישתו וישכרו עמו מכלל דעד האידנא לא. פירש הר"ף בעין יעקב דע"כ אין לפרש כפשוטו ששתו עם יוסף דהרי כתיב וישתו לו לבדו ולהם לבדם, וע"כ אתא למעוטי דעד האידנא לא שתו, ומה ששתו אף על פי שלא ידעו שהוא יוסף משום אימת המלכות.

לו) גמ', מפני שאינן בני תורה. כתב בפירוש הר"ח דמהא שמעינן שאפילו דברים המותרים כגון אלו וכדומה להם המסורין לעם הארץ, אין אדם רשאי להורות להם להיתר אלא יחמיר עליהן לאיסור.

לז) גמ', וליתן לי' לקטן ישראל, אתי למיסרך. הרשב"א ביבמות (קיד.) הקשה, כיון דלגדול אסור מדרבנן איך ס"ד שיתן לקטן, ומוכיח מכאן דשרי ליתן לקטן דבר האסור מדרבנן, ודלא כהרמב"ם (פי"ז ממאכ"א הי"ז) שכתב שאסור להאכיל קטן דבר האסור מדרבנן, (אבל ברש"י כאן מבואר דרב משרשיא סבר דמעיקר הדין שרי לגמרי אפילו לגדול). וכתב הרשב"א דהא דחיישינן דילמא אתי למיסרך אינו אלא בדבר שעושה לצורך הגדול, כגון הכא שזורע בשביל הגדול, וכן גבי שתיית כוס של ברכה ביום הכיפורים דאסרינן בעירובין (מ:): משום דילמא אתי למיסרך, ומוכיח דהרי מאכילין הקטנים ביום הכיפורים ודוקא בכוס של ברכה אסור, וע"כ דדוקא משום שעושה לצרכינו חיישינן דאתי למיסרך.

לח) תוס' ד"ה וליתן, אומר ר"ת שמותר ליתן לתינוק לשתות וכו' כיון שאין זה מנהג בקבוע. והרשב"א בעירובין (מ:): הקשה על ר"ת דהרי הכא גבי כשותא נמי אינו מנהג קבוע ואפ"ה אסרינן דילמא אתי למיסרך, והר"ן (על הר"ף כאן) כתב דאינה קושיא דה"נ אתי למיעבד הכי בכל שנה ושנה, מה שאין כן במילה בט' באב, או ביום הכיפורים, דלא מיתרמיא בהו כולי האי. ומכל מקום הביא מהגאונים דלא מברכינן על הכוס אלא מביאין הדס ומברכים עליו.

דף קלט ע"ב

מד) גמ', הני לא חשיבי ובטלי. כתבו התוס' דלפי זה שרי לצאת ברצועות התלויות שיש שקושרים בו, דלא חשיבי כולי האי. וכתב הרא"ש דאם הרצועות הן של משי חשובות הן ואסור, אלא אם כן קושר בהן בתי שוקיים. אבל הבית יוסף (בסימן ש"א) הביא דבספר התרומה ובמרדכי הסתפקו בזה, דאפשר דמה שראויין לקשור בהן סגי להתיר, וכן פסק הסמ"ג דשרי אפילו בשל משי.

מה) גמ', שם. הטור (ס"ש"א ל"ט) הביא, מהסמ"ג שכל דבר שנפסק מן הבגד וראשו א' מחובר ואינו חשוב מותר לצאת בו, ואם חשוב אסור. (וביאר הב"ח החידוש בזה דאף על גב דנפסק מצד א' לא חשבינן ליה כנפסק לגמרי). והמשנה ברורה (ש"א ס"ק ק"ג) הביא מהחיי אדם דכמו דאמרינן ציצית חשיבי ופירשו התוס' בשם ר"ח כיון שעתיד להשלימן, הכי נמי כל דבר שנפסק מצד אחד אם עתיד לחזור ולתקנו ולחברו אסור דחשוב ולא בטל, אף על פי שהדבר בעצמו אינו חשוב אצלו כלל. ותמוה מאוד מסברא שהרי אדרבה כיון שכונתו שישאר שם הריהו מבטלו לבגד, ועוד צ"ב בדברי הר"ח מאי שנא חוטי ציצית שהם חשובים יותר מכסכסיה של כילה ורש"י פירש כיון שהם של תכלת אבל להר"ח שהטעם משום שדעתו ליתן בו ציצית רביעית למה כסכסיה גרע מזה, ולכן נראה שכונת הר"ח לומר שהציצית חשוב מחמת המצוה ובוה עדיפא מכסכסיה דלכן אינם בטלים לבגד מה שאין כן כסכסיה שבטלים אלא שהיה קשה לר"ח דכעת ששוב אין בו מצוה יתבטל ולכן הוצרך הר"ח לבאר ולחדש דמיירי רק באופן שעתיד להכניס בו ציצית רביעית, וזה לא סיבה שהוא חשוב אלא סיבה שלכן כעת אינו מבטלו כשאר קרומיות של בגד וכסכסיה, ולפי זה אין שום מקור לאסור מתלה שנקרע בחלקו כי שם כיון שאינו חשוב הוא בטל ולא אכפת לי מה שכונתו לתופרו.

מו) גמ', מערים אדם על המשמרת ביו"ט ותולה בה רימונים. רש"י ד"ה מערים כתב דהיינו לאוקימתא דאיסור תליית משמרת משום עובדין דחול. והרמב"ן לעיל (קלח). כתב, דכשעושה לרימונים אינו מותחה ומהדקה כ"כ ולא נראה כאוהל. והרשב"א שם הקשה על פירוש זה, דאם כן למה חילקה הגמרא בין רימונים לשמרים, הא הי' לה לחלק בין מותחה או אינו מותחה, ועוד דאם כן אמאי אמר רב אשי והוא שתלה בה רימונים בדוקא ומאי נפקא מינה אי מוכחא מילתא או לא. והביא פירוש רבינו יונה דאין איסור אוהל אלא כשצריך לחלל שתחתיו וכשנותן לשמרים צריך לחלל שתחתיו מה שאין כן כשנותן כדי ליתן שם פירות אינו צריך לחלל שתחתיו. ופירש הרשב"א דכשנותן לשמר אסור אף על פי שאין כלי תחתיה בשעה שפורסה כיון שדעתו ליתן שם כלי אחר כך, אבל כשנותן לרימונים ואין דעתו ליתן הכלי תחתיה נמצא שכשתלאה בהיתר תלאה דבאותה שעה לא היה צריך לחלל שתחתיו כלל, ואף על פי שאחר כך נותן תחתיו כלי לשמר אין בזה איסור דהוי כאוהל שנעשה מאליו (ודומיא דלעיל מג:).

מז) גמ', דשקל ברא דתומא ומנח בברזא דדנא. כתב במשנה ברורה (שי"ד סקמ"ח) דאיסור סתימת נקב דוקא בדבר שאין הדרך ליתנו שם, אבל בדבר שכן הדרך שסותמים כך החבית שרי. (דבזה לא מיחזי כמתקן ולא כבונה).

מח) רש"י ד"ה ומנח מקום שיש בו נקב והיין יוצא. ומשמע דאם אין היין יוצא מהנקב לעולם שרי לסתום, וכן פסק השו"ע (שי"ד ס"א), והמקור מדרגתן לקמן (קמו). אם היתה נקובה לא יתן עליה שעה מפני שהוא ממרח, ומוכח דבמידי דלא שייך מירוח שרי, דלא מיחזי כמתקן כיון שאין היין יוצא מהנקב. אבל במשנה ברורה (שם סקמ"ז) הביא דהאחרונים פסקו כהרמב"ם דס"ל דאפילו כשאין היין יוצא אסור לסתום משום דהוי כעין בונה, ורק כשנותן מעל הנקב שרי במידי דאינו בר מירוח.

לט) גמ', מת ביו"ט ראשון יתעסקו בו עממין ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל. בביצה (ו). פליגי אמוראי בהתירא דיו"ט שני, דמר זוטרא מפרש דוקא באישתהי המת שרי (ופירש רש"י דקאי על התירא דישראל, ומשמע דע"י נכרי שרי) ורב אשי מתיר אפילו בלא אישתהי, דיו"ט שני לגבי מת כחול שוויה רבנן. והא דשרינן ביו"ט ראשון ע"י עממין רש"י כאן פירש דדוקא באישתהי, וכתב המהרש"א דלפי זה הא דמקשינן הכא על לוי דאסר לבני בשכר, אין לפרש דהקושיא מיו"ט ראשון, דהרי לוי לא מיירי באישתהי, וע"כ צריך לומר דהקושיא מיו"ט שני וסבר הגמרא כרב אשי דשרי ביו"ט שני אף בלא אישתהי, [ואפ"ה פירש רש"י דביו"ט ראשון לא שרי אלא באישתהי]. ואם כן נמצא לדעת רש"י דמקילינן ביו"ט שני ע"י ישראל יותר מיו"ט ראשון ע"י עממין. ועיין עוד ברש"ש שמבאר קושיית הגמרא לדעת רש"י משום דלוי לא חילק, ומשמע שסובר שאפילו באישתהי אסור. וכתבו הרשב"א והר"ן דהכרחו של רש"י לפרש דהתירא ביו"ט ראשון דוקא באישתהי, מדמייתינן לה גבי דינא דר' יוחנן בכנישתא דמעון והתם מפורש דלא ידענא אי מלפניה אי מלאחריה, ומבואר דכל ההיתר דוקא באישתהי. אבל הר"ן הביא דעת הגאונים והרמב"ם דס"ל, דביו"ט ראשון לכולי עלמא ההיתר אפילו בלא אישתהי כיון שעושין ע"י נכרי, (ואף למר זוטרא, דהתם בעי אישתהי דעבדינן ע"י ישראל) ולדידהו ע"י נכרי ביו"ט ראשון קיל מעל ידי ישראל ביו"ט שני. והא דאמרינן גבי כנישתא דמעון ולא ידענא אי מלפניה אי מלאחריה היינו לפי דעת השואלים, ששאלו לר' יוחנן דוקא משום דאישתהי, אבל ר' יוחנן התיר לגמרי.

מ) גמ', שם. כתב הרמב"ן דיש אומרים דהא דאמרינן יתעסקו בו עממין היינו דוקא בקבורתו, אבל טילטולו מותר ע"י כיכר או תינוק, והוצאתו נמי מותרת, דמתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה שלא לצורך, אבל איהו פליג, וכתב דשבת ויו"ט שוין בדבר לגבי ישראל, דאם יתירו תחילת המלאכה יבואו לגמור, ועוד שהן כעוסקין בקבורה ומסייעין בה, ועוד שאין כאן כבוד הבריות כיון שסופו ליעשות ע"י עממין, ולכך לא שייך כאן התירא דכבוד הבריות דאמרינן לעיל (צד:), ועוד דהוצאת מת הוי כהוצאת אבנים לבנין דלא אמרינן ביה מתוך דלא שייך בו צורך היום.

מא) תוס' ד"ה יום טוב. ומעשה היה והולוכו מת וכו'. ולדידן אף על גב דליכא למיחש יש לאסור. פירש המהר"ם דאין לנו להתיר מה שכבר נאסר בגמרא, ובתוס' ביצה (ו). ד"ה האידנא פליגי על סברא זו, וכתבו דלא שייך כאן לומר כל דבר שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו כדאמרינן בביצה ה', דהכא כולי טעמא משום חששא, וכיון שעבר החשש בטל הטעם, וכמו דשותין האידנא מים מגולין כיון שאין נחשים מצויים בינינו.

מב) שם. ושלח להם ר"ת בני בשכר אינן בני תורה וכו'. כלומר דס"ל דאין להקל האידנא במה שהחמירו למי שאינן בני תורה. ובתוס' ביצה שם הביאו דר"י פליג דאשכחנא בעוד דברים דקיי"ל לקולא אף על גב שהחמירו בגמרא לשאינן בני תורה.

מג) גמ', היוצא בטלית שאינה מצויצת כהילכתה בשבת חייב חטאת. כתב הבית יוסף ובשו"ע (סימן י" ס"ז) דבגד שחציו סתום וחציו פתוח מטילין אותו לחומרא, וחייב בציצית ואין יוצאין בו בשבת, דלהאי גיסא שאינו חייב בציצית הוי הוצאה. והחזון איש (ג' כ"ח) הקשה דאפילו להאי גיסא שאין בזה מצוה, מכל מקום כיון שאצל האדם חשיב צורך הבגד, הרי הן נטפלין לבגד. וכן בטלית קטן שאין בו שיעור כתב המשנה ברורה (י"ג סק"ב) דאין יוצאין בו בשבת, דלהאי גיסא שאינו חייב בציצית הוי הוצאה. והחזון איש כתב דכיון דאין עומד להסירן וניחא לו בהן שנראה כלובש בגד ציצית הרי הן תכסיסי הבגד.

בו ב' דברים דהיינו חלק הגבינה וחלק המים, מה שאין כן הכא דמעיקרא חשיב הכל יין דגם השמרים בטלים ליי. (א.ג.)

נז) גמ', ובלבד שלא יגביה מקרקעיתו של כלי טפח. פירש רש"י שהוא מדת אוהל. וכן כתב בפירושו הר"ח שכן מצינו באהלי הטומאה טפח. **והרשב"א והר"ן הביאו שרבינו יונה** הקשה דאי טעמא משום אוהל, מ"ט אמרו זאת לגבי כפיפה ולא גבי סודרין, ולכן פירש טעמא משום שינוי והיכר, ובסודרין כיון שעושה שינוי אחר שאינו עושה גומא שפיר דמי. **וה"ט"ז (שי"ט סק"א)** תירץ דלרש"י בסודר ג"כ אסור משום אוהל, וטעמא דנקטו בכפיפה דוקא, משום דהתם יש תקנה אחרת שלא יפרסנו על כל הכלי כדאמרין בגמרא בסמוך, ובכפיפה שמכניסים אותה לתוך הכלי ובסתמא מכסה את כולו דאם לא כן היתה נופלת, הוצרכו לומר שלא יהיה אוהל טפח. **והמגן אברהם (שי"ט סק"ג)** מבאר טעם הסוברים שאין זה אוהל, משום שאינו רחב, כמו שהובא בסמוך לגבי פרונקא שכל שאינו רחב יותר מדאי שרי.

נח) גמ', האי פרונקא אפלגיה דכובא שרי וכו'. פירש רש"י משום אוהל. **ובתוס' ביצה לג.** (המתחיל בדף לב: ד"ה מלמטה) הקשה מאי שנא מהא דמחזירין קדרה על גבי כירה בשבת כיון שאינו עושה עתה המחיצות (והיינו בדבר שאינו דומה לאוהל גמור כתוס' לעיל לו: ד"ה וביה). ותירץ דהכובא נעשה אוהל משום דהוא רחב יותר מדאי. **והרמב"ם (פכ"ב הל' לג)** כתב בגד שמכסין בו פי חבית לא יכסה בו את כולה מפני שנעשה אוהל. [ולא משמע בדבריו דמייירי דוקא ברחב יותר מדאי, וכן בשו"ע ס"ס שט"ו כתב כלשון זה, וצריך עיון (א.ג.)]. ובספר **גן המלך** כתב (הביאו רבי עקיבא איגר בגליון השו"ע שם), דדוקא בחבית יין אסור לכסות כיון שצריך לאויר שבין היין לכיסויי שיהא ריחו נודף כדתנן במנחות (פו:), אבל בחבית של שמן ודבש שרי. וכתבו **הרשב"א והר"ן** כאן דלהאי פירושא דמשום אוהל הוא צריך לומר דמייירי דאין היין מגיע לפי חבית אלא יש חלל טפח, דבלא חלל טפח אין חשש אוהל כדאמרין בסמוך. **והרשב"א** הקשה עלי' דאם כן היה לגמרא לפרש השיעור דחשיב רחב יותר מדאי, **והאליה רבא (ס"ס שט"ו)** תירץ על פי דברי **התוס' לעיל (קו:)** ד"ה **היכא**, שהיה להם שיעור הכתלים שוה והיו יודעים שיעורן, והכי נמי יש לומר לגבי כובא. עוד הקשה **הרשב"א** דלא מצינו באוהל היתר כשאינו מכסה כולו, **והרשב"א והר"ן הביאו פירוש הראב"ד**, דלאו משום אוהל הוא אלא דמחזי כמשמר שכן דרכו בחול, אבל אפלגא דכובא לאו היינו אורחיה.

נט) גמ', לא ליהדק איניש צנייתא וכו' דמיחזי כמשמרת. ופירש הרמב"ן דאינו משמר ממש דהשמרים עוברים בה, אבל מכל מקום מסנן הטינופת ודמי למשמר.

ס) גמ', האיכא ניצוצות. פירש רש"י הניצוצות הנישופות באחרונה מן הפסולת והנהו מוכחן דבורר הוא. וכתב **המשנה ברורה (שי"ט סקנ"ה)** דהאיסור בברירת הניצוצות דוקא כשעושה לאחר זמן, אבל לאלתר שרי דהוא אוכל מן הפסולת בידיו, ואף על פי שעושה ע"י עירו מכלי לכלי, מכל מקום עיקר הברירה נעשית ע"י ידיו ולא חשיב ברירה בכלי (אלא אם כן נותן קיסמין בפי הכלי שיסתנן היטב דזה חשיב ברירה בכלי), והביא (בשער הציון שם) **שהחיי אדם** מחמיר בזה אפילו כשעושה לאלתר, דסובר דחשיב ברירה בכלי.

דף קמ ע"א

סא) גמ', לפי שאין עושין אותה אלא לגוון. פירש רש"י דאידי ואידי אוכל ואין כאן ברירת פסולת מאוכל. וכעין זה כתב **הטור (ס"ס שי"ט)**. והקשה **הב"ח** דהא בב' מיני אוכלין נמי איכא משום בורר כלעיל (עד). **ובתוס' שם ד"ה היו לפניו.** ותירץ דלא אמרינן דאיכא

(מט) **גמ', ואזיל ונאים במברא וכו'.** ובביצה (לו:): תנן אין שטין ואמרינן שם בגמרא הטעם שמא יעשה חבית של שייטין.

נ) גמ', הערמה בדרבנן היא. כתב **הרא"ש (סימן ה')** דאין כל הערמה בדרבנן שוין, דמצינו הערמה דשרי לכל אדם (כדאיתא בביצה יא:), **ובתוס' ביצה יז:** ביארו דהתירו התם משום שמחת יו"ט) וכן מצינו (בביצה יז:): הערמה שאסורה לגמרי ואפילו בדיעבד, ואיכא הערמה שנחלקו בה תנאי כלעיל (קיוז:): גבי חבית שנשברה וכן באותו ואת בנו שנפלו לבור.

נא) גמ', וצורבא מרבנן לא אתי למיעבד לכתחילה. הרמב"ם (בפכ"ג ה"ג) כתב טעמא דהתירא דלאצנועי קמכוין בסתימת חבית, ולא כתב דהוא דוקא לתלמיד חכם, והתירא דספינה בהערמה לא הזכיר כלל. וכתב **המגיד משנה** דנראה **שהרמב"ם** מפרש דהא דנקט גמרא צורבא מרבנן היינו משום הא דנאים במברא, אבל מעשה הראשון דלאצנועי קמכונא אפילו בלא צורבא מרבנן שרי, ובדין דספינה לא הזכיר היתר תלמיד חכם דאין צורבא מרבנן מצוי.

נב) מתניתין. נותנין מים על גבי השמרים כדי שיצלו. עיין **במשנה ברורה (שי"ט סק"ג)** שכתב דהיינו שע"י המים יוצא יין מן השמרים ויזוב עם המים, ומה שלא אסור משום ברירת המים כיון שהמים שהוא נותן הם צלולים ואין בהם דבר שצריך לברר מהם. **והחזון איש (סימן נ"ג)** כתב ללמוד מכאן היתר להעביר המים במסנת שהתקבץ בה חול דכיון דמעיקרא המים צלולים לא חשיב בורר. [נז) **גמ' וכתב** דהוא דוקא לתלמיד חכם, והתירא דספינה בהערמה לא הזכיר כלל. וכתב **המגיד משנה** דנראה **שהרמב"ם** מפרש דהא דנקט גמרא צורבא מרבנן היינו משום הא דנאים במברא, אבל מעשה הראשון דלאצנועי קמכונא אפילו בלא צורבא מרבנן שרי, ובדין דספינה לא הזכיר היתר תלמיד חכם דאין צורבא מרבנן מצוי.]

נג) מתניתין. ומסננין את היין בסודרין ובכפיפה מצרית. הרשב"א ור"ן פירשו שהיין עכור קצת, ורוב כנ"א אין שותין אותו כך, ובכחאי גוונא התירו בסודרין וכפיפה מצרית דהוי שינוי, אבל בעכור ממש דאסור מדאורייתא אין היתר כלל אפילו בשינוי, וכשרוב בני אדם שותין אותו בלא סינון מפורש בגמרא דשרי אפילו במשמרת, ועיין **בהגהות הגר"א** שהביא ג"כ פירושי **הרמב"ם והטור**.

נד) רש"י ד"ה ונותנין ביצה במסנת. שהחדל נתון בה להסתנן. והיינו שנתון מבעוד יום, דבשבת פשיטא דאסור ליתן החדל משום בורר. (כ"כ הב"ח ס"ס שי"ט).

נה) גמ', אמר זעירי נותן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת בשבת. וכתב **הטור (סימן שי"ט)** דכיון דמשמרת עשוי לכך אינו חושש לליבונו. והקשה **המגן אברהם (שי"ט סק"א)** דכיון דבגד שרייתו זהו כיבוסו (כדאמרין בזבחים עד:): אם כן מה לי עשוי לכך או לא. ובע"כ דסבר **הטור כתוס' לעיל (קיא:)** סוף ד"ה **האי מסוכרייתא**, דדוקא כשיש עליו טינוף אמרינן שרייתו זה הוא כיבוסו. **והשער המלך (פכ"ב משבת הלכה יח)** הקשה דסוף סוף לדעת **תוס' בביצה (יח:)** ד"ה **מערמת**, דאינן מחלקין בין יש עליו טינוף או לא, איך שרי זעירי הכא ליתן מים למשמרת. וכתב דאפשר דזעירי לא ס"ל כלל האי כללא דשרייתו דבגד זהו כיבוסו. ובספר **תוספת שבת (שי"ט סק"ט)** כתב דהכא לא אמרינן שרייתו זהו כיבוסו כיון שאין מתכוין לשם כיבוס, וגם אין זה חשוב אצלו כלל בבגד זה שעומד לכך.

נו) גמ', בין הגיתות שנו. פירש רש"י דבאותו זמן שותין אותן בשמריהן. אבל **הרמב"ם (בפ"ח הי"ד)** פירש שעדיין לא נפרשו השמרים מהיין וכל היין כגוף אחד הוא ואין כאן משום בורר. [נז) **גמ' וכתב** דהוא דוקא לתלמיד חכם, והתירא דספינה בהערמה לא הזכיר כלל. וכתב **המגיד משנה** דנראה **שהרמב"ם** מפרש דהא דנקט גמרא צורבא מרבנן היינו משום הא דנאים במברא, אבל מעשה הראשון דלאצנועי קמכונא אפילו בלא צורבא מרבנן שרי, ובדין דספינה לא הזכיר היתר תלמיד חכם דאין צורבא מרבנן מצוי.]

טז) גמ', שרה חייב חטאת. לכאורה צריך לפרש דחויבו משום מכה בפטיש, ועיין **ביאור הלכה** (שי"ח ד' ד"ה והדחתו) שהביא דעת הלבוש ופרי מגדים שיש מכה בפטיש באוכלין, אבל הביאור הלכה פוסק שאין מכה בפטיש באוכלין, ולדבריו צריך לומר דבזה גופא נחלקו רב אדא ואביי, ולדעת הלבוש והפרי מגדים צריך לומר דאביי סבר דהכא אינו תיקון גמור, וצריך עיון.

ע) גמ', אי לא שתי בשבת מסתכן. כתב **בשיטה להר"ן** די ש מפרשים דהא דאמרו דיסתכן לאו דוקא אלא דהוי צערא, ובמקום צערא התיירו איסור דרבנן, כמו **בכתובות** (ס). דשרי מפרק כלאחר יד במקום צערא, ו**המגן אברהם** (שכ"א סקכ"ז) כתב, דאם אין חמה שרי אפילו ליתנו באור, והיינו משום דמפרש דהוי סכנת נפשות ממש ושרי בישול מדאורייתא.

עא) גמ', הכא לא מחזי כאולודי חיורא. במשנה ברורה (ש"ב סקכ"ה) מבאר שכיון שהכתנות הוא מלבוש תחתון ואינו נראה מבחוץ, מסתמא הוא מתכוין לרכבו ולא לצחצחו, ומכל מקום אם מתכוין לצחצחו אסור גם בכיתונתא.

עב) גמ', שם. כתב **הרמ"א** (ש"ב ס"ה) דכלי פשתן דינן כסודר דאסור לשפשפם, וביאר **המשנה ברורה** (ס"ק כה), דכלי פשתן קשיין אחר רחיצתן וריכוזן זהו ליבונן, ומכל מקום בסודר עצמו אסור אף באינו של פשתן (ביה"ל שם), והביא דעת **השבלי הלקט**, דבסודר גופא אין אסור אלא בשל פשתן. ועוד כתב בביאור"ל **דברמב"ם** משמע דבכל הבגדים דינן כסודר ואסור לרכך ולא דוקא של פשתן.

דף קמ ע"ב

עג) גמ', קניא ממנה אסור. כתב **הר"ן** דאף על גב דגבי חריות של דקל מהני אם ישב עליהן מבעוד יום לאפוקי מתורת מוקצה (כרב אסי לעיל נ). והכא נמי הרי השתמש בקנה מבעוד יום, דצריך לומר שלא היה דרכן לייחד קנה לכיתונתא.

עד) תוס' ד"ה תליא. (נדפס לעיל קלט:), והשתא אתי שפיר דאיסור דתלא כעין כישא דירקא. **המהרש"א** מבאר כוונתם, דכמו בכישא דירקא לא מיירי לגבי הירק עצמו דהוא ודאי חזי למאכל בהמה אלא מיירי לגבי הדבר שאוגדין בו הירק, כמו כן גבי תלא דבישרא ודכוורא, מיירי לגבי הדבר שתולין בו הבשר ולא לגבי הבשר עצמו.

עה) בא"ד. **המגני שלמה**, יישב מה שהקשו **תוס'** על **רש"י** דאי מיירי בבשר מליח אמאי נקט תלא, ועוד דגם דג מליח חזי לאומצא, ועוד דרב סבר במוקצה לאכילה כ"ש דשרי, דאף על פי שמליח ראוי מכל מקום כשתולין אותו ומתחיל להתייבש אינו ראוי לאכילה כלל בשל דג עד שמתייבש לגמרי, ודבשרא ראוי ע"י הדחק, ובזה אתי שפיר דנקט דוקא תלא ולא נקט סתם בשר מליח, וכן ניחא דבזה מודה ר"ש דהוי מוקצה בדכוורא כיון דהשתא לא חזי כלל.

עו) גמ', אמר רב קטינא העומד באמצע המטה וכו'. **הרש"ש** הקשה מה שיין מימרא זו להכא, וכתב דנראה להגיה א"ר חסדא א"ר קטינא ונקט לה אגב שאר מימרי דרב חסדא.

עז) גמ', העומד באמצע המטה כאילו עומד בכריסה של אשה. ופירש"י דמהרהר. ואולי יש מקור מכאן לדברי הטוש"ע ביו"ד קצ"ה ס"ה שבימי נדות לא ישב הבעל על מטה המיוחדת לה אפילו שלא בפניו. והאחרונים נלאו למצוא לזה מקור דבשלמא לענין לשכב שם לישן בפשוט בגדים יש מקור מהראב"ד בשם הגאונים אבל ישיבה במיטתה לא מצינו (עיי"ש בב"ח ובש"ך סק"י ובנקוה"כ ובסדרי טהרה). והן אמנם שחידושי הגהות על הטור מצא את מקורו בספר היראה לרבינו יונה (אגרת התשובה אות ע"ה), אמנם דברי רבינו יונה עצמם צריכים מקור. ושמא דברי רבינו יונה מיוסדים על הגמ'

ברירה בב' מיני אוכלין אלא כשבורר לשם אכילה שחפץ באחד לאכלו ובשני אינו חפץ, אבל כאן שעושה רק כדי לגוון ולא לשם אכילה וגם החלבון אינו פסולת (דיכול לטלו בפני עצמו מתוך הפסולת שבמסנת ולאכלו) לא הוי ברירה. אבל **המגן אברהם** (שי"ט סקט"ז) כתב ע"פ דברי **המגיד משנה** (הל' שביתת עשור פ"א ה"ג) דהחלמון והחלבון חשיבי מין אחד, ובמין אחד לא שייך ברירה אלא במקום שיש פסולת גמור, וזה כוונת **רש"י** והטור דשניהן אוכלין, דהיינו ששניהם ראויים לאכילה ואין כאן אוכל ופסולת, וכיון שהם מין אחד שרי. (ולדברי **המגן אברהם** מותר לברור גם לשם אכילה).

סב) גמ', שם. כתב **הדרכי משה** (ס"ס ש"ג) מדאמרינן הכא דנותנין כדי לגוון איכא קצת ראייה לדברי היראים דס"ל שאין צביעה באוכלין.

סג) גמ', חרדל שלשו מערב שבת וכו'. **בשו"ע** (שכ"א ט"ו-ט"ז) משמע דמותר לכתחילה ליתן בו משקה בשבת אף שלא היה בו משקה מעיקרא, וביאר **הפרי מגדים** דמה שלשו מערב שבת היינו שנילוש מתמצית לחותו. ו**השו"ע** כתב די"א דדוקא כשנתן שם משקה מבעוד יום שרי לערב (וכן להוסיף משקה) אבל בלאו הכי יש איסור בעצם נתינת המשקה. (והוא הדין לגבי שחליים דבסמוך. ובלילה עבה לעולם אסור הנתינה ובבליילה רכה שרי כשעושה שינוי שנותן האוכל ואחר כך המשקה. כ"כ המשנה ברורה). אבל **הביאור הלכה** מפרש סוגיין באופן אחר (וכתב דכן מוכח ברמב"ם) דמיירי שאין נותן בשבת שום משקה, דהכל נתן מאתמול וכבר נילוש מאתמול, ובא בשבת רק לערב יותר לעשותו רך ביותר, ומעיקר הדין לא מיקרי לישא, אלא דמדרבנן אסור דדמי ללישא, ושרי בשנוי, וכן גם גבי שחליים דבסמוך.

סד) גמ', ולא יטרוף אבל מערב. **השו"ע** (שכ"א ט"ו) כתב שמערב מעט מעט, ו**המשנה ברורה** שם כתב דלאו דוקא הוא והעיקר שיערב בנחת ולא בכח כדמשמע בגמרא, (ועיי"ש בשער הציון).

סה) [מתניתין]. ואין שולין את הכרשינין. פירש **רש"י** שמציף עליהם מים לברר פסולתן. ועיין לעיל אות א מה שהבאו דברי **הרשב"א**, ולכאורה לפי זה ה"ה הכא חשיב שמאליו נברר ע"י המים ואם כן לר' אליעזר שרי. (א.ג.)

טו) גמ', שם. כתב **המגן אברהם** (שי"ט סק"ט) דהוא הדין כשיש אוכל ופסולת מעורבין אסור להציף מים כדי להפריש הפסולת, וכתב שכן משמע בלשון **רש"י**, וביאר **המחצית השקל** דכוונתו דלאו דוקא בפסולת שדבוקה באוכל אסור אלא אף שהפסולת היא בפני עצמה ומעורבת עם האוכל, ומה שכתב **המגן אברהם** דכן משמע מ**רש"י** ביאר המחצה"ש דמלשון **רש"י** לברור פסולתן משמע שאין הפסולת דבוק, וכן ממה שהביא **רש"י** מביצה יד: דהתם נמי מיירי בדבר שאינו דבוק.

טז) מתניתין. אבל נותן לתוך הכברה. פירש **רש"י** אף על פי דפעמים שהפסולת נופל ונמצא מתברר מאליו. וכתב **הביאור הלכה** (שי"ט ח') דכוונת **רש"י** שכל ההיתר דוקא כשאינו ודאי שהפסולת נופל, דבפסיק רישא אסור. [אמנם צריך עיון ד**רש"י** בד"ה אבל נוטל כתב, ואף על פי שהמוץ נופל מאליו כ"ש דאמר דבר שאינו מתכוין מותר, ובזה לא הזכיר שרק לפעמים נופל. ונראה לומר דמה שנקט **רש"י** שפעמים נופל לאו לאפוקי שאם היה פסיק רישא היה אסור, אלא דהאמת קאמר שאין כברה מועלת לברירת הכרשינין, תדע, דלא תני במתניתין אין כוברין כרשינין בכברה, ורק גבי תבן קתני אין כוברין בכברה, ומשמע שאין דרך לברור כרשינין בכברה ומש"ה כתב דאף על פי שאין מועיל לפעמים נופל פסולת. (א.ג.)

טח) מתניתין. ולא יתנו במקום גבוה כדי שירד המוץ. פירש **המאירי** שבמקום גבוה שולט הרוח וע"י זה נדחה ונופל המוץ.

הדרה היוזמי

או כסת. ובפסקי הרי"ד כתב שאדם אחר מבני הבית שכב שם מבעור"י ואפשר דלפי זה נקט כר או סדין שע"י זה ידעינן ששכב שם מישהו (א.ג.).

פד) מתניתין. ושל כובסין לא יגע בו ר' יהודה אומר אם היה מותר מערב שבת מתיר וכו'. ופירש רש"י בד"ה ושל כובסין, שהתרת מכבש של כובסין אסורה משום דדמי לסתירה. והקשה המגיד משנה (פכ"ו הי"ב) דלפי זה מאי טעמא בהיה מותר מערב שבת אסור לשטמו לדעת ת"ק (דמשמע דפליג אדר' יהודה) דהרי אין שם סתירה. וכתב דאפשר דגורנין שלא יטול כליו מן המותר שמא יבא להתיירו אי אינו מותר. והטור (סש"ב ד') כתב, אם היה מותר והוא מכיר כליו שבו שומטן מתוכו, וכתב הבית יוסף דהטור ס"ל דר' יהודה לא אתי לאפלוגי אלא אמר מילתא באנפי נפשה דכיון שהוא מותר לא מחזי כסתירה. אבל הרמב"ם (פכ"ו הי"ב) כתב דהטעם דלא יגע בשל כובסין, דהווי מוקצה מחמת חסרון כיס, ולא פסק כר' יהודה דאם היה מותר מערב שבת שרי, דמפרש דת"ק פליג, והיינו לשיטתו דהטעם משום מוקצה ולכך אסור בכל גונא. וכן בפירוש המשנה כאן כתב דאין הלכה כר' יהודה.

פה) גמ', תנינא דלא כרב נחמן וכו'. ולעיל קכג. אמרינן דרב נחמן גופיה הדר ביה.

פו) גמ', אבל מנענעו בגופו וכו' ש"מ טילטול מן הצד לא שמייה טילטול. הרא"ש (כירה סימן י"ט) הביא שהקשה רבינו יונה מכאן על הסוברים דלא שרינן טילטול מן הצד אלא לצורך דבר המותר, ולא לצורך דבר האסור, והכא לצורך הקש שהוא מוקצה מטלטל. וכתב הרא"ש דקש לא דמי לשאר טילטול מן הצד דמטלטל בידו ההיתר ואגבו מטלטל דבר האסור, דבקש אינו מטלטל אלא בגופו כלאחר יד, הלכך אף על גב שהוא לצורך דבר האסור מדמינן ליה לשאר טילטול מן הצד. וצריך עיון כיון דהווי טילטול קל יותר, איך מדמינן זה וזה ואיך מקשינן מזה על ר"ג (א.ג.). והר"ן (על הרי"ף שם) כתב, דקש חשיב טילטול לצורך דבר המותר, שאינו מטלטל מפני שצריך לו אלא שצריך למיטה, ואי אפשר לו בלא טילטול הקש.

פז) גמ', ועל פי דברי הרא"ש הנ"ל כתב המשנה ברורה (ש"ח סקי"ג) בשם החיי אדם, דאם מונח מוקצה על הארץ מותר לדחפו ברגליו כדי שלא יפסד, דהוא טילטול בגופו ולא בידו ושרי אף לצורך דבר האסור. אבל החזון איש (מ"ז י"ג) כתב דאין כוונת הרא"ש להיתר טילטול בשאר אבריו, אלא עיקר הטעם כיון שאינו עושה מעשה טילטול בידים אלא מעשה שכיבה, ובדרך נענוע של שכיבתו מזוז את המוקצה, אבל כל שעושה מעשה של טילטול להדיא אסור בכל אבר שהוא.

פח) גמ', הני פילפלי מידק חדא חדא דסקינא שרי. ברש"י (ד"ה חדא ודד"ה דקמשני) משמע, שאינו שינוי במה שעושה בקתא דסקינה ולא בחוד הסכין, [נדבחוהו הסכין אי אפשר כלל לדוך רק בקתא], ואפשר דרש"י לא גריס בקתא דסקינא.

פט) גמ', רבא אמר כיון דמשני אפילו טובא נמי. כתב הרמב"ן דבשבת מיירי (כדעת ר"י בתוס') והביא מהתוספתא דמותר לטחון בשינוי בשבת, וכתב דאף רב יהודה דאסר תרתי אף על גב דמשני היינו דוקא בפלפלי דמיטחני טפי וצריכי מידק טובא.

צ) גמ', מאן דסחי במיאי לינגיב נפשיה ברישא וכו'. כתב הרא"ש (סימן יג) דדוקא בעולה מן הרחיצה שיש עליו ריבוי מים אמרו כן, אבל לא דיקדקו במהלך ברשות הרבים ומטר סוחף על ראשו ועל לבושו. וכתב הבית יוסף (שכ"ו ז') דנראה שטעם ההיתר בגשמים לפי שהם מועטים לא גזרו עליהם אפילו ברשות הרבים. והקרוב נתנאל (אות ג') מבאר שרוב המים נבלעים בבגדים (ובטלים אגבן) ומה שבעין הוא מועט. והמשנה ברורה (שכ"ו סקכ"ג) מבאר בשם

כאן דאפילו עמידה במיטה של איש ואשתו אף שלא בפניהם גורמת הרהור, ואף דדבר זה נדחה, מ"מ מסתבר קצת לאסור בישיבה במיטת אשתו נדה (שהוא עצמו מצוי עמה בימי טהרתה) דודאי יגרום הרהור. (י.ס.)

עח) גמ', לויבין אונקא (ופירש רש"י צואר) דאית ביה תלתא מיני בישרא. ובברכות (מד:) אמרינן דאונקא כיון שהוא קרוב לנפש משיב את הנפש.

עט) מתניתין גורפין מלפני הפטם ומסלקין לצדדין מפני הרעי. עיין פירוש רש"י. ובשיטה לר"ן הביא יש מפרשים ששור של פטם הוא מעונג, ולכן צריך לפנות כל האבוס בפניו, כדי שלא יתערב העפרורית שיש בתבן, והשעורים שנשארו עם התבן, והשעורים שבא ליתן לפניו עכשיו, ורעי היינו שור של מרעה ובוזה די שישלק הנשאר לצדדים ואינו צריך לזרוק לחוץ. וכפירוש זה משמע בפירוש ר"ח.

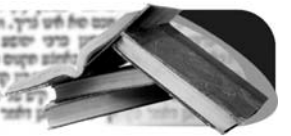
פ) גמ', אבעיא להו רבנן ארישא פליגי. פירש רש"י ואסרי לגרוף, דפעמים שהאבוס של קרקע וקא מכוין לאשוויי גומות, וכן בתוס' ד"ה אבל. והר"ן (על הרי"ף) כתב דהווי פסיק רישא דמשהו גומות, וכתב בהגהות הב"ח (שבר"ף) דאף על גב דלקמן פירש הר"ן דיש מקומות שאסרו שמא יכוין, כאן לא ניחא ליה לפרש כן מדהקשו בגמרא מי איכא למאן דשרי הא קא משוי גומות. ואם אינו אלא גזרה שמא יכוין מאי קושיא דשמא ר' דוסא לא גזר שמא יכוין.

פא) גמ', מחלוקת באבוס של כלי וכו'. ומבואר ברש"י שהחילוק בין כלי לקרקע הוא בטעמא דאשוויי גומות. וצ"ב דבשלמא במחלוקת על גורפין וכו' שייך לחלק כיון שהסברא שם הוא באשוויי גומות אבל במסלקין לצדדין הרי ביאר רש"י שהטעם הוא משום דלא חזי ולא שייך לאשוויי גומות. וצריך לדחוק דבאמת לא קאי אתרווייהו רק על גורפין אף שהגמ' הסיקה בתרווייהו פליגי. וכן בלשון השו"ע שכד סט"ו משמע שהחילוק הוא רק בגורפין דלאחר שחילק בגורפין הביא האיטור של מסלקין בסתמא. (א.ל.)

פב) גמ', מקמי חמרא לקמי תורא שקלינן מקמי תורא לקמי חמרא לא שקלינן. וכתב המאירי דמשור זה לשור אחר שרי כיון שהוא מינו אינו קץ בה. והרמ"א (שכ"ג י"ד) הביא דיש מחמירים גם בשאר מיני בהמות ליקח מזוז וליתן לזוז שאינה מינה, (דדוקא חמור לית ליה רירי). והמשנה ברורה (שם ס"ק ל"ח ושער הציון שם) הביא דעת המאירי והסמ"ק שמקילים בזה דדוקא בשור הזכירו לאסור, והוא הדין במינים הידועים שמאכלם נמאס ברירין וקץ בהם המין האחר. ונחזינן מדברי הראשונים שהטעם שהחמור קץ לא מפני שהוא עצמו אינו רגיל ברירין, אלא אפילו מי שרגיל ברירין קץ ברירין של מין אחר, מדהוצרך המאירי להיתר משור לשור כיון שהוא מינו, וכן לכאורה נראה מדעת המחמירים בשאר מינין ממין זה למין אחר, אף על פי שאין ידוע שיש לזה רירין יותר מזה. (א.ג.)

דף קמא ע"א

פג) מתניתין. או שהיה עליו כר או סדין. פירש רש"י דגלי דעתיה דאקציה לשכיבה, לעיל (ג.) מיייתין ראייה מכאן לדעת רב אסי דחריות של דקל שישב עליהן מערב שבת הותרו בטילטול ואף על פי שלא עשה מעשה לקשר ולא חשב, ופירש רש"י התם, שלא חישב עליהן לישב למחר, ומכל מקום שרי דגלי דעתיה דלישיבה קאי. והראיה מכר או סדין, ופירש רש"י שם, דמיירי ששכב עליו מבעוד יום ואף על פי שלא ייחדו לכך ולא חישב עליו והיינו כרב אסי. אבל הרמב"ם (פכ"ה הכ"ב) כתב, דסגי במה שהיה מבעוד יום כר או כסת שהרי נעשה כמי שישב עליו מבעוד יום, ולא מצריך שישכב עליו ממש. ונלפירוש רש"י דשכב צריך עיון אמאי הוזכר כר

פרחיה כתב דהאיסור שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. **צו גמ'**, לא שנו אלא שיעור לצחצחו אבל שיעור לעבדו אסור. כתב הבעל המאור דרב חסדא בשיטת רב אמרה, דאמר לעיל (מא: גבי מיחם דבשיעור לצרף אסור, ושמואל פליג התם וס"ל דאפילו שיעור לצרף שרי, משום דסבר דבר שאינו מתכוין מותר, והכי קיי"ל כר' שמעון דשרי דבר שאינו מתכוין, ואם כן ה"נ שיעור לעבדו שרי. ובמלחמות כתב (והר"ן הביא זה בשם הראב"ד) דלא שייך לההיא פלוגתא דדבר שאינו מתכוין, דהא מעבד בידים, ומה לי אם עושה בידו או בגופו, ובשיעור לצחצחו שרי שאינו נראה אלא כמצחצח את גופו.

צו גמ', לא יצא קטן במנעל גדול וכו'. בפשטות מדהזכר אחר כך לא תצא אשה וכו' משמע דכאן מייירי אף באיש, וכן פסק השו"ע (ש"א ס"ז) בסתמא. אמנם רבינו ירוחם (ני"ב ח"א) כתב דכל איסור קטן במנעל גדול הוא דוקא באשה. ואפשר דגרס כן בגמרא לא תצא אשה גם ברישא, או דהא דקתני באיזה מנעל בשל אשה קאי נמי ארישא, והא דקתני אשה דוקא במציעתא היינו משום חליצה. **צו גמ'**, לא תצא אשה במנעל המרופט. פירש רש"י מנעל קרוע מלמעלה דגנאי הוא לה ודילמא שלפה לה. אבל הרמב"ם (פי"ט ה"ט"ו) מפרש דמרופט היינו רפוי, והמגיד משנה מבאר שאשה מקפדת בכך ודילמא שלפה ליה. (וכן לדעת רש"י כל החשש דוקא באשה כדמשמע בגמרא, וכן בשו"ע ש"ג ס"ג ובב"ח שם).

דף קמא ע"ב

צט גמ', מטה לגבי חי מבטלי ליה כיס לגבי תינוק לא מבטלי ליה. ופירש רש"י להיות טפילה לו שהרי צריך לה. והוסיף הריטב"א (החדשים) ולא משום חשיבותיה דכיס, דמאן פסקה דליהוי כיס חשיב טפי ממטה, ועוד דאם כן מאי פרכינן מנוטל אדם את בנו והאבן בידו דהא אבן לא חשיבא ומבטל לה לגבי תינוק, וכו', אלא על כרחך טעמא דמלתא דמטה לגבי חי כיון שהיא צריכה לו לתשמישו מבטל ליה, אבל כיס שאינו צריך לו אלא לטייל בעלמא אינו מבטל לו שהרי אין צריך לו, וכ"כ הרשב"א,

ק גמ', תנן נוטל אדם את בנו והאבן בידו וכו', עיין באות דלעיל, דלא שייך לחלק בין אבן לכיס.

קא גמ', שם. הרמב"ן פירש דקושיית הגמ' היא אי אמרת בשלמא בתינוק שאין לו געגועים היינו דשרי ליה אבן משום דמבטל לה לגבי תינוק וכיס נמי מבטל ליה, ובדינר אסור כיון שאין דרך בני אדם למסור לתינוק דינר בלא כיס חשיב כמוסרו לאביו וה"ל כמאן דנקט ליה אביו בידיה, אלא אי אמרת דכל שאינו לצורך תשמישו לא מבטל ליה והכא שרי משום געגועין אם כן דינר נמי, ותיירצה הגמ' דדינר אי נפל אתי לאיתויי מה שאין כן אבן, ובדינר חיישינן טפי דכיון דחשיב טלטול דתינוק כטלטול דידיה אתי לאיחלופי בטלטול בידיים אי נפיל ליה ולא רצו להתיר משום האי חששא אפילו במקום שיש סברא של געגועין, אמנם במקום דלא מטלטל לתינוק שרי דלא גזרינן משום דלמא נפיל ואתי לאיתויי במקום שלא עושה מעשה.

קב תוס' ד"ה אי הכי, אי אמרת בשלמא דתרוייהו מבטל להו. ודברי התוס' מוכחים דלמדו דמה שהק' הגמ' היינו לענין מוקצה, וכן משמעות דברי רש"י, אמנם הרשב"א כתב דתוס' ורש"י פירשו, דלענין חיוב הוצאה תנינן לה, ומה שהקשתה אי אמרת דלא מבטל ליה לגבי תינוק וחיוב חטאת נמי איכא כאילו האב נוטל בידו, וטעמא דאבן משום דיש לו געגועין עליו, אי הכי אפילו דינר נמי. וקס"ד דמקשה השתא דכיון דמשום געגועין שרית ליה אפילו מידי דאית ביה בר"ה חיוב חטאת לא חיישינן לדלמא נפיל ואתי לאיתויי. ומשני דינר היינו טעמא משום גזרה דלמא נפיל, דכיון דאפשר

הפרי מגדים, שאין מצוי שיהיה במים שיעור הוצאה שיתחייב בהם וגם הוא כלאחר יד שאינו דרך הוצאה ולכך לא גזרו אפילו ברשות הרבים. [וצריך לומר דמים אלו חשיבי שופכין ששיעורן ברביעית כדלעיל (עו:), דסתם מים שיעורן לשוף את הקילור שהוא שיעור מועט, (א.ג.א.)] והפרי מגדים (משב"ז ב') כתב סברות אלו לגבי המים שבשער הראש בטבילה, והסתפק אם גם ברשות הרבים שרי בזה. והט"ז (שכ"ו סק"ב) הקשה על דברי הבית יוסף דעינינו הרואות שיש יותר ריבוי מים מן המטר על לבושי האדם ממה שיש על גופו בשעולה מן הרחיצה, וכתב דהטעם משום שהוא דבר שאי אפשר ליוזר בו, שאדם הולך ברשות הרבים ופתאום בא המטר עליו ולא גזרו בזה רבנן. (והטעם שאינו דאורייתא צריך לומר משום שאינו כדרך הוצאה וכנ"ל, ועוד דהויה מלאכה שאינה צריכה לגופה). ובביאור הגר"א (שם ד"ה לפי) הביא מקור לדברי הרא"ש אלו מדתנן לקמן (קמו: דמי שנשרו כליו במים מהלך בהם ואינו חושש, ולפירוש רש"י לעיל (סה:). ד"ה שוטחן, היינו שנישרו בגדיו במי גשמים, אבל לקמן (קמו: פירש רש"י ותוס' בר"ה מי שנשרו, שנפלו הבגדים למים, וכתב הגר"א דלפי זה משמע דאפילו בריבוי מים מותר בלבדו.

צא גמ', לינגוב וכו' והדר ליסליק דילמא אתי לאתויי וכו'. כתב המשנה ברורה (שכ"ו שער הציון י') דמהאי לישנא משמע דאין לו לעלות מהנהר כלל קודם שינגב עצמו, אבל גירסת הרי"ף לינגוב נפשיה ולא גריס והדר ליסליק, ולפי זה יכול לנגב אחר שעולה, וכתב המשנה ברורה (שם ס"ק כ"ב) דמשמעות גירסא זו נמי דלא ילך אפילו פחות מד' אמות, אלא מיד ינגב עצמו שמא ישכח וילך בהם ד' אמות, וכן כתב להדיא בשיטה להר"ן. [ואף על פי שלדעת הרמב"ם (פי"ב הי"ט) מותר לטלטל פחות מד' אמות לכתחילה אפילו ברשות הרבים, צריך לומר דהכא דוקא גזרו דלאו אדעתיה מים אלו שאינו נושאן ממש וישכחם (א.ג.א.)].

צב גמ', שם. כתב המאירי דיש אומרים דבתוך הנהר נמי כשיוצא ממקום עמוק לשפת הנהר שאינו עמוק, נמצא שמעביר המים שעל גופו ובעי דלינגיב נפשיה ברישא, וכן כתב המשנה ברורה (שכ"ו סק"ב) בשם הפרי מגדים.

צג גמ', ואין מקנחו בקרקע דילמא אתי לאשווי גומות. פירש התוס' כשיהא עסוק לקנח רגלו ישכח שבת ויכוין לאשווי גומות. והרמב"ן כתב דהטעם שחששו לזה משום שמקנח דוקא בגומות, שבמקום שוה אינו מתקנח יפה, ולפיכך חוששין שמא יכוין לאשווי גומות, וכן לגבי צידוד חבית דאסר רבא בסמוך משום אשווי גומות היינו נמי משום שכל עצמו אינו מצדדה אלא שתנוח במקום השוה ולא תתנדנד ולפיכך חוששין שמא ישוה.

צד גמ', טיט שעל גבי בגדו מכסכו מבפנים. כתב בביאור הגר"א (ש"ב ס"ז) דלא דמי להא דמסקינן לעיל (קמ:). דכסכו סודר אסור ולא חילקו בין מבפנים לבחוץ, דהתם עושה כדי לצחצחו, אבל הכא כוונתו רק משום הטיט, וכתב דזה כוונת רש"י בדי"ה מבפנים, דלא מוכחא מילתא לאתחזווי כמלבן. וכתב המשנה ברורה (ש"ב ס"ק ל"ו ובביאור הלכה ד"ה דהוי) דהיכא שעושה לשם צחצוח שלא ישאר רושם ליכלוך כלל אסור בכל גוני ואף בציפורן, ותמה על הט"ז שמתיר לגרר בציפורן רושם של ליכלוך.

דף קמא ע"ב

צה גמ', אין מגרירין לא מנעל חדש ולא מנעל ישן. לפי מה שפירש רש"י, דר' ינאי התיר דוקא בגב הסכין, נמצא דלהך ברייתא אסור אפילו חדש בגב הסכין, (וכ"כ במשנה ברורה ש"ב סק"לח). והטעם שאסור אף בחדש לתנא דברייתא, כתב בשו"ע (ש"ב ח') דהא נמי אסור משום שקולף העור והוי ממחק. וכן כתב בפסקי הרי"ד. ורבינו

(החדשים) דאפשר דלפי האי אוקימתא אפילו בכלכלה שאין בה פירות מוקמינן לה והוא צריך לאותה אבן כדי שלא יפלו הפירות שחפץ להביא בכלכלה, ומפני שהוא טלטול מן הצד התירו אותה לצורך ואף על פי שאינה מהודקת לגמרי כעין אבן שבקרויה (לעיל קכא:), וכן פירש רבינו ישעיה, (בתוס' רי"ד כאן), וכתב הריטב"א דיש לומר דאיירי דווקא בכלכלה מלאה פירות, ולא דמי לאבן שבקרויה לפי שהאבן דהכא אינה מהודקת יפה לכלכלה כמו התם, דנימא דתיבטל לכלכלה, ודוקא באופן שיש שם פירות אמרינן דצריכה שם לעמוד בפני הפירות וחשיבא כלי כיון דמגינה עליהם שלא יפלו.

(קט) גמ', מטלטלין תרומה טמאה וכו'. כתב בשיטה להר"ן בשם הר' יהונתן, דהאי דלא מטמאה טמאה לטהורה מיירי שהטמאה היא שלישי ואין שלישי עושה רביעי בתרומה, והקשה על זה דאם כן לימא תרומה פסולה, ותירץ דאפשר דכיון דעדיין מטמאה היא בקדשים מיקרי טמאה, ועוד פירש דאפשר לומר דאיירי שלא הוכשרה הטהורה במים, אמנם לתוספות דלעיל דאיירי שהטמאה והטהורה בקופות לחוד בתוך קופה גדולה, לא קשה מידי, דהא איכא כלי שאינו מיטמא מהטמאה.

(קי) גמ', ר"י כר"א סבירא ליה דתנן סאה תרומה שנפלה. הקשה השפת אמת אמאי לא מייתי המשנה הקודמת דפליגי נמי ר"א וחכמים בנפלה למאה והגביהה ונפלה למקום אחר, ותירץ דהכא אגב אורחיה קמ"ל טעם פלוגתתם במשנה שהובאה לפנינו, דגם בזה פליגי ר"א מטעם סאה שנפלה היא סאה שעלתה ולא נימא דטעמא דר"א הכא משום דאמרינן חתיכה נעשית נבילה, ונפקא מינה בגוונא דנפלו ב' סאין למקום אחר, דמטעמא דסאה שנפלה היא סאה שעלתה סגי לבטל סאה אחת, אבל מטעם חתיכה נעשית נבילה צריך לבטל הב' סאין.

(קיב) גמ', נותן עיניו בצד זה. החזון איש (דמאי טו, ה) כתב דמבואר מדברי הרמב"ן במלחמות ביצה ט. דנותן עיניו בצד זה היינו שיכול לאכול, אבל על דעת שיפריש, ואינו ענין לנותן עיניו בצד זה המוזכר בחולין ז. דשם הוי קריאת שם, עוד כתב דמלשון הרמב"ן משמע דרבנן דמתניתין לא פליגי אר' יהודה בעיקר האי מילתא דאוכל ואחר כך מפריש, אלא דסבירא ליה דמכל מקום הוי שבות, והקשה דמסוגיין דהכא משמע דרבנן פליגי אר"י בעיקר מילתא עיין שם. והחזון איש עצמו פירש דלרשב"א אין צריך הפרשה ממש, ולרבנן צריך הפרשה, ואף על פי שיכול לומר בצפונה והוי יחוד גמור, מכל מקום גזרו רבנן שלא יאכל עד שיפריש מפני שקשה לבררו אחר כך.

דף קמב ע"ב

(קיג) מתניתין, היתה בין החביות מגביה ומטה על צדה והיא נופלת. פירש רש"י מגביה לחבית כולה ומסלקה מבין החביות ושם מטה על צדה, דייק רבי עקיבא איגר דמלשון ושם משמע, דמיד לאחר שסלקה מבין החביות צריך לנער האבן מהחבית ואסור לטלטלה עוד, והקשה הא כיון דהמוקצה בידו יכול לטלטלו לכל מקום שירצה ואינו צריך להשליכו וכמו שנפסק בשולחן ערוך (סימן רס"ז סעיף י"ב), ואפילו לדעת האבן העוזר דסבירא ליה דבמוקצה גמור כגון הכא באבן, שאסור לטלטלו אפילו לצורך גופו ומקומו, אסור לטלטל אפילו כשהוא בידו, מכל מקום הכא כשהאבן מונחת על פי החבית ושרי לטלטלם לצורך גופו ומקומו, הווי כמו כיס ובתוכו מעות בגוונא דלא נעשה בסיס, דאם הוא בידו מותר לטלטל לכל מקום שירצה.

(קיג) גמ', אמר רב הונא ל"ש אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר האסור. דעת רש"י לעיל (נא). ד"ה הרי זה, דגם בגוונא

דאתיא לידי טלטול בידים אפילו במקום געגועין לא שרו ליה. והרמב"ן הקשה דאם כן נאסור לעמוד בד' אמותיו דלמא אי נפיל ייתי לאתויי. ותירץ הרשב"א דשמירתו ושמירת דינר על אביו.

(קד) בא"ד. דהכא איכא איסור מוקצה וכו'. וכן מבואר ברש"י ד"ה בתינוק, דהווי משום איסור מוקצה ולא שייך להתיר משום טלטול מן הצד, ואי שרינן ליה היינו משום געגועים, וכתב בשמירת שבת כהלכתה (פרק כ"ב הערה צ"ט) בשם הגרש"ז אויערבאך דאין זה שינוי מהדרך היא להרים כך התינוק עם האבן, אמנם התוס' רי"ד כתב, דהכא חשיב טלטול מן הצד, וביאר דהגמ' הקשתה דחזינן ממתניתין דלא חשיב האב כנושא האבן בידו, דאי אפשר לומר דשרי משום טלטול מן הצד, דמהאי טעמא שרי רק כשהוא לצורך, ועל זה תירצה הגמ' דהכא שרי מטעם טלטול מן הצד וחשיב צורך משום געגועין והיינו שהתינוק צריך את האבן לגעגעו בה ולהכי שרי.

דף קמב ע"א

(קד) גמ', ואילו הוציאן כמות שהן חייב, החתם סופר כתב דאין להקשות דיפטרו שניהם מטעם שנים שעשאוה דהא כתבו התוס' לעיל צד. ד"ה שהחיי, דבכל חי נושא את עצמו אין פטור של שנים שעשאוה דחשיב זה יכול וזה אינו יכול דהנושא יכול לישא את האדם אפילו כשהוא מת, והנישא אינו יכול לישא את עצמו וה"ה הכא, [ואין להקשות, סוכ"ס הכא איירינן לענין הוצאת הכלים ולא האדם עצמו, ואותם יכול הנישא לנשאם ללא הנושא, ד"ל דכוונת תוס' שם לומר שסיבת הפטור של הנישא משום שאינו יכול לשאת עצמו כלל, אלא שבהנשא על ידי חבירו אינו עושה מעשה נשיאת עצמו, ואם כן הכי נמי לגבי הכלי הנישא על ידו. ועיין בקרן אורה כאן, שכתב שיש לדחות סברת התוס' עיין שם, והוסיף עוד דכל מה דחייב הנושא, דוקא בגוונא שהחפץ היה ביד הנישא קודם שנשא הנושא, אבל בגוונא שהנישא לקח החפץ כשהוא כבר בידו של הנושא חייב הנישא. ובהבנת דבריו בעינן למימר דלא גרע מפשט העני את ידו והוציא שעשה עקירה והנחה דחייב אף על פי שלא עקר גופו.]

(קה) גמ', ואמאי תיהוי כלכלה בסיס לדבר האסור. הקשה הרשב"א מאי קושיא, דלמא איירי הכא בשוכח דכולה מתניתין דלקמן איירי בשוכח ובכהאי גוונא מטה על צדה והיא נופלת, ותירץ דמשנתינו קשיא ממה נפשך דאפילו נוקים בשוכח, תקשי לן אמאי נוטלה והאבן בתוכה ינער את הכלכלה והיא נופלת וכו', וכיון שכן לא דק לאקשוויי אי בשוכח לנערה ואי במניח נעשה בסיס.

(קו) גמ', ולישדינהו לפירי ונישדי לאבן וכו', התרומת הדרשן (סימן נ"ז) דן האם יש בורר בשני מינים שכל אחד ניכר בפני עצמו, ומסיק דאף דאינו מסתבר לאסור, מכל מקום יש להחמיר מפני חשש חיוב חטאת, וצ"ע דאם כן מה הקשתה הגמ' ולישדינהו וכו', ואפילו ולינערינהו נעורי (עיין רש"י) הא בכהאי גוונא הווי בורר, (ועיין עוד עלון 92 דף ע"ד. אות קי"ג).

(קז) תוס' ד"ה ונישדינהו, וי"ל דאינו צריך כל כך טלטול התינוק. הקשה רבי עקיבא איגר דלפי זה בגוונא דיש לו געגועים הוי היתר גמור דהאבן בטלה לתינוק, ואם כן אמאי הוצרכו התוס' לעיל לומר דלא העמידו טלטול שלא בידים במקום סכנה הא חשיב היתר גמור, ועוד הקשה דהא כתבו התוס' לעיל דהמקשן ידע דדינר אסור דלמא נפיל ואתי לאיתויי אלא דהקשה דכשם שמתירים טלטול מוקצה דאבן משום סכנה הכי נמי נתיר בדינר, ומאי שייטא הך דינר לאבן דאבן בטילה לתינוק במקום געגועין כמו שכתבו התוס' הכא, מה שאין כן דינר והניח בצע"ג.

(קח) גמ', אמר רב הכא בכלכלה פחותה עסקינן. כתב הריטב"א

למה לי הא חזי לאומצא, מה בכך דחזי לאומצא הא אין דרך אנשים לאכול בשר חי בשבת אלא מענגים בבשר מבושל ומבושם, ועוד דהא שרינן לטלטל בשר חי ומליח אף על פי שאין דרך בני אדם לאוכלם כך בשבת, עוד הקשה דאכתי קשה מאי מהני הא דדעתיה עילויה מאתמול מכל מקום חשיב נולד, וכדאיתא לעיל כט. דמסיקין בתמרים ואין מסיקין בגרעיניהן, ועל כן פירש **כהתוס'** שם בד"ה אכלן, דאיירי בנשחט חבר אוזא מערב יום טוב דעתיה למיתבי לשונרא אי מסרחי יום טוב. וכ"כ **הריטב"א** (החדשים).

דף קמג ע"א

ק"ח גמ', **הכא נמי מסתברא דרבא בר' יהודה סבירא ליה**. הקשה **הריטב"א** (החדשים) אמאי קאמר הכי נמי מסתברא הא בהכרח סבירא ליה לרבא בר' יהודה, ותירץ מתוך הדוחק, דהאי שינויא דכיון דמסרח דעתיה עילויה מאתמול נראה שינויא דחיקא והוה אמינא דרבא הדר ביה מחדא מינייהו, על כן קאמר הכי נמי מסתברא דהיינו דמסתבר לאוקמי כהאי שינויא כיון דודאי רבא סבירא ליה בר' יהודה, **ובשער המלך** (פ"א מהל' יום טוב הלכה י"ז) תירץ, דאין זו ראייה מוכרחת דאפשר לומר כדברי הגמ' לעיל (קכח). אליבא דרב הונא, דבמוקצה לאכילה סבירא ליה כר"י ובמוקצה לטלטול סבירא ליה כר"ש, וההיא דאוד שנשבר חשיב מוקצה לאכילה כיון דמטלטלו כדי להשתמש בו, אבל במוקצה לטלטול כי ההיא דטלטול בר יונה שאינו לאכילה סבירא ליה כר"ש, על כן אמר דמסתברא דאין לחלק בזה, ורק בדעת רב הונא דחזינן דדעתו כר"ש בטלטול קאמר הכי.

ק"ט **מתניתין, וב"ה אומרים מסלק את הטבלא כולה ומנערה. תוס' בביצה** (ב). ד"ה **ובית הלל**, הקשה מאי טעמא לא הווי בסיס לדבר האסור, דהרי הניחם שם מדעתו, ותירץ על פי מה שכתבו בשבת (נא). ד"ה או, דכיון דדעתו ליטלו משם באמצע שבת לא הווי בסיס, ועוד תירץ דכיון שיש שם אוכלין הוה ליה בסיס לדבר האסור והמותר ושרי, ועוד דאין זה מניח בכוונה דהא אינו חושש היכן יפלו, [עוד יש ליישב על פי מה שכתבו **תוס' לעיל** (מ"ג). ד"ה **בעודן**, דמוקצה לחצי שבת הוא רק לאכילה ולא לטלטול. (ש.ב.)] **והרשב"א** שם כתב בסוף דבריו דמסתברא שאין אומרים בסיס אלא בדבר בר חשיבות כגון נר, מעות, ואפילו אבן שעל פי החבית, כיון שאדם צריך לה לבנין, וכן אבן שבכלכלה, ונר ושמן ופתילה שצריכים להיות בסיס לאור, אבל עצמות וקליפין דלא חשיבי כלל ואינו מצניעם, אין בהם תורת בסיס.

קכ **מתניתין, מסלק את הטבלא כולה ומנערה. הרשב"א** כתב דהכא איירי בצריך למקומה של טבלא ולהכי אין כאן איסור מוקצה כלל, עוד כתב דהוה ליה כגוף של רעי, **והריטב"א** (החדשים) הוסיף דכיון דאפשר בסילוק הטבלא, אין לעשות גרף של רעי לכתחילה שיהא צריך לטלטלם בפני עצמם.

קכא **מתניתין, בין כך ובין כך ניטל בשבת**. הקשה **השפת אמת** הא הוי כלי שמלאכתו לאיסור, כיון דאסור לקנח בו, ובכחאי גוונא שרי לצורך גופו ומקומו בלבד, ותירץ דראוי לקנח בו גם כשהוא נגוב והוי כלי שמלאכתו להיתר ולאיסור ושרי, **והחתם סופר** דקדק מלשון **רש"י** ד"ה **ואינו**, שכתב דאינו לא כלי עץ ולא בגד ולא שק ולא מתכת, דר"ל דודאי כלי הוא, אלא שמלאכתו לאיסור וניטל לצורך גופו ומקומו, ורק לגבי טומאה לא חשיב כלי.

קכב **מתניתין, ואינו מקבל טומאה, פירש רש"י**, דאינו לא כלי עץ ולא בגד וכו' **והתפארת ישראל** ביאר דמבואר **בשולחן ערוך** (או"ח סימן ש"כ סעיף י"ח) דספוג הוא עפעף של דג הים וכל שבים טהור כמבואר בכלים (פ"ז משנה י"ג).

קכג **גמ', שמואל מטלטל להו אגב ריפתא**. כתבו התוס' דאף על פי

שהניח החבית ע"מ ליטלה בשבת, חשיב מניח כל שדעתו שתהיה שם בכניסת שבת, **והתוס'** שם כתבו דאם דעתו ליטול בשבת חשיב כשוכח ולא הווי בסיס, וכן הוא דעת **הרשב"א** שם, **והיראים** בסימן רע"ד, וכתב **המשנה ברורה** (שט, כא), דכל זה דוקא בחשב להדיא ליטלו בשבת או בדבר שדרכו ליטלו בשבת, אבל בסתמא אף על פי שלא חשב שיהיה מונח כל השבת חשיב כמניח והווי בסיס, ובסעיף קטן י"ח הביא **המשנה ברורה** שם **כתבי מהרא"י** דדעתו דאם הניחו בחול בכונה ולא היה דעתו שיהיו שם בשבת, (באופן שלא היה סמוך לשבת) ואחר כך שכחם שם מיקרי שוכח, ודעת הבית יוסף דאפילו הניחו בערב שבת סמוך לשבת, כל שלא היה דעתו בפירוש שישארו שם בשבת, ובבין השמשות שכח לסלקם חשיב שוכח.

קיד **גמ', מאן תנא דכל היכא דאיכא איסורא והיתרא וכו' פירש רש"י** ולא יטול האבן ממש דהווי איסורא אף על גב דהשתא נמי אבן מטלטל בהדי חבית, הקשה **רבי עקיבא איגר** מה שייך להתיר נטילת האבן שהיא מוקצה לצורך שתיית היין, הא חזינן דבמניח נעשתה החבית בסיס לאבן ואסור לטלטלה לצורך שתיית היין, ולשיטת **תוס' ד"ה שאוכל**, דבאופן שהאבן בטילה להיין שרי לטלטלה, אפשר לפרש דהגמ' הקשתה דנימא דהחבית בטלה להיין, וכפסולת לגבי אוכל באופן שהאוכל מרובה על הפסולת. ונאפשר ליישב קושית רבי עקיבא איגר, דהכא הרי נוטל את החבית לא בשביל היין אלא לצורך הסרתה מעל החבית כדי שיוכל לפתחה כי אינו יכול להסיר את האבן במקום זה, אם כן הווי הטלטול לצורך האבן ולא לצורך היין.

קטו **גמ', והא הכא דכי אוכל מרובה על הפסולת דמי וכו' האגלי טל מלאכת זורה א' ט'**. כתב לפרש דבפסולת מרובה על האוכל בורר אוכל, משום דברירת הפסולת חשיב מלאכה שאינה אוכל נפש, ולא התירו במקום שאין טירחא יתירא בברירת האוכל, אבל אי יש טירחא יתירא הווי ברירת הפסולת עצמה לצורך אוכל נפש. ומהא דבאבן שעל פי החבית הותר לטלטל האיסור אגב ההיתר, על ידי שמגביה החבית והאבן עליה, סברה הגמ' לומר שיהיה מותר לטלטל האבן עצמה, דהא בהרמת האבן מגלה את היין ואם כן אגב שעושה פעולה ביין, על ידי שמגלהו יהיה שרי לטלטל האבן נמי, ועל זה הוכיחה הגמ' מרשב"ג, דהא בין בפסולת מרובה על האוכל ובין להיפך מתבררים גם הפסולת שהוא איסור וגם האוכל שהוא היתר ואפילו הכי צריך לעשות מעשה באוכל עצמו, ה"ה הכא אסור לעשות מעשה באבן שהוא מוקצה אלא צריך לטלטל החבית במקום שעל ידי נטילת האבן אינו ממעט בטירחא כדמסיק.

קטז **תוס' ד"ה שאוכל מרובה על הפסולת**, על כן נראה לר"ת דטעמא משום דכי אוכל מרובה על הפסולת הווי פסולת כבטל לגבי רובו. ביאר **החזון איש** (סימן מ"ז ס"ק ט"ו), דאין זה מדין ביטול דתערובת דהא באבן שעל פי החבית אין תערובת והגמ' מדמה את זה לאוכל מרובה על הפסולת, אלא הטעם הוא, דאוכל המעוכב על ידי פסולת כשהפסולת מועטת, לא חשיב טלטול מוקצה אלא תיקון המאכל, ועל כן שרי להפריש הפסולת מתוך האוכל, ומהאי טעמא נמי שרי להסיר זבוב או שאר מוקצה מהכוס והקערה בשבת באופן שאין בו איסור בורר, [כגון שלוקח עמו מעט משקה] ואין בזה משום טלטול מוקצה.

קיז **גמ', והא א"ל רבא לשמעיה טווי לי בר אוזא וכו' פירש"י** דאיירי בנשחטה ביום טוב ובני מעיה לא חזי לאכילה ביום טוב דלאו אורח ארעא למיכליה ביום טוב והרי אינו מוכן לשונרא, ומשני כיון דמסרח אי מצנע ליה עד הערב דעתיה עלויה מאתמול לשונרא, הקשה **הרשב"א** דאי נימא כסברת **רש"י** דהראוי לאכילה כיון דלאו אורח ארעא למיכלינהו באותו זמן אסור לטלטלן, תיקשי ליה מרבא גופיה דאמר אי לאו דאדם חשוב אנא סכינא אבר יונה

שמעון, מכל מקום דוקא בדבר הראוי לאכילה סבירא ליה כר"ש, ולא בגרעינין שאינן ראויים כלל לאכילה, ועוד דהש"ס התם לא אסיק אדעתיה חילוק זה, ואם כן קשה אמאי שרי לאוכלם הא איירי בודאי שהכינן למאכל אדם, **רבביצה** (כד). מבואר, דארמייתא חשיב חזי ולא חזי למאכל אדם ובעי הכנה, ואם כן אמאי שרי למאכל בהמה, ועל כן פירש דנשאר בהם אוכל ונשארו כשהיו בתחילה, אבל הכא היינו סתמא דגמרא דקיי"ל כר' שמעון דשרי, ועל כן פירש דקיימי אגב אימייהו למאכל בהמה. נוצריך לומר לדבריו דרש"י יסבור כרשב"א והרמב"ן הובאו לעיל (אות קכג) דגם לר"ש אסור בפרסייתא (נ.מ.פ.).

קבו) **גמי**, רבא מטלטל להן אגב לקנא דמיא. כתב החזון איש דמבואר מדברי התוס', דהכא איירי שהגרעינין למטה ואוחז בהם הספל ושרי מדין ככר או תינוק, ויתכן דלמאי דמסיק רב אשי לעיל דלא אמרו ככר או תינוק אלא למת בלבד יהיה אסור לטלטל בכהאי גוונא גם באופן שלא יכול היה לטלטל מאתמול, והרשב"א והרמב"ן והר"ן, כתבו דלא דמי לככר או תינוק דלעיל, דהתם איירי שמטלטל את ההיתר על גבי האיסור, אבל הכא איירי באופן שמניח האיסור על ההיתר, ובזה לכולי עלמא שרי, והאי דלא נעשה בסיס לדבר האסור ביאר הרשב"א, דכיון דכל עצמו לא נעשה כן אלא לזרקן, דומה למה ששינוי מסלק את הטבלא כולה ומנערה וכך כתב הר"ן.

דסבירא ליה לשמואל כר"ש דשרי נבילה שנתנבלה בשבת, מכל מקום החמיר על עצמו וכן כתבו לעיל (יט: ד"ה ושמואל, והרשב"א כתב דמאי דשרי שמואל גרעינין כר"ש, ה"מ ביום טוב ומשום דר"ש לית ליה נולד, שרי לטלטלינהו משום דחזו להסקה, אבל בשבת דלא חזו להסקה מוקצין נינהו, ואף על גב דחזו קצת לאכילת בהמה, כיון דהשתא סתמן להסקה מוקצין נינהו, וכן דעת הרמב"ן. קבד) **שם**. המהרש"ל תמה על קושית התוס' הא גרעינין דפרסייתא דאסירי הכא היינו משום נולד, דהא דקיי"ל כר"ש דשרי ומשום הכי שרי ר"ש נבילה, היינו משום מוקצה, ואין בו נולד, ותירץ דאפשר דסמך על הא דאיתא לעיל (יט: **שמן על בדדין וכו'** דשרי שמואל אפילו בנולד, כמו שכתב שם התוס', ומכל מקום תימה על התוס' מאי טעמא לא הקשה מהתם, והמהרש"א כתב, דנבילה שנתנבלה בשבת חשיב נולד כיון שמתה בשבת ולא היה דעתו עליה מאתמול.

קבד) רש"י ד"ה ארמייתא, תמרים רעים הם ומאכילין התמרים עצמן לבהמה הלכך אגב אימייהו לבהמה נמי קיימי. כתב המרומוי שדה, **דרש"י לעיל** (כט: ד"ה ארמייתא, כתב וז"ל, דאין מתבשלות יפה ואין האוכל נפרש מהם ומשתייר בגרעיניהן וחזי לאדם, ונפקא מינה בין ב' הפירושים, באופן שאין עליהם אוכל, דלרש"י דהכא שרי, ולרש"י דלעיל אסור, ותירץ דלעיל איירי בדעת רב דסבירא ליה במוקצה כר"י, (ואף על פי דבמוקצה לטלטול סבר לה כר' שמעון, מכל מקום דוקא בדבר הראוי לאכילה סבירא ליה כר"ש, ולא בגרעינין שאינן ראויים כלל לאכילה, ועוד דהש"ס התם לא אסיק אדעתיה חילוק זה, ואם כן קשה אמאי שרי לאוכלם הא איירי בודאי שהכינן למאכל אדם, **רבביצה** (כד). מבואר, דארמייתא חשיב חזי ולא חזי למאכל אדם ובעי הכנה, ואם כן אמאי שרי למאכל בהמה, ועל כן פירש דנשאר בהם אוכל ונשארו כשהיו בתחילה, אבל הכא היינו סתמא דגמרא דקיי"ל כר' שמעון דשרי, ועל כן פירש דקיימי אגב אימייהו למאכל בהמה. נוצריך לומר לדבריו דרש"י יסבור כרשב"א והרמב"ן הובאו לעיל (אות קכג) דגם לר"ש אסור בפרסייתא (נ.מ.פ.).

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דף היומאי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומאי ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 10:30 - 9:30
בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חפר"ח בפט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למוניים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 Dafyomi@okmail.co.il

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>